MIZRAKLI İLMİHAL

SEMERKAND

بسم الله الرحمن الرحيم

SEMERKAND
İstanbul 2012

SEMERKAND : 144
Fıkıh Kitaplığı: 4
yayin@semerkand.com
ISBN : 978-605-4214-66-2

Sadeleştiren : Eyyüp Beyhan
Tashih : Mehmet Günyüzlü
Kapak : Mustafa Akbulut
İç düzen : Nilgün Sönmez
Baskı : Elma Basım
Halkalı Cad. No:164 B4 Blok
Sefaköy-Küçükçekmece-İstanbul
Tel:0212 697 30 30
(yaygın dağıtım)

Temmuz 2012, İstanbul
4. Baskı

© Bu eserin tüm yayın hakları
Semerkand Basım Yayın Dağıtım A.Ş.'ye aittir.

GENEL DAĞITIM

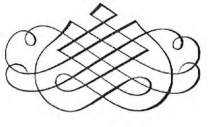
POZİTİF DAĞITIM **TÜRKİYE:** Eyüpsultan Mah. Esma Sokak. No.7/A Samandıra-Sancaktepe-İstanbul
Tel: 0216 564 26 26 **Faks:** 0216 564 26 36 online satış: www.semerkandpazarlama.com

EROL MEDIEN **AVRUPA** Erol Medien GmbH Kölner Str. 256-51149 Köln **Tel.:** 0 22 03 / 36 94 90
Fax: 0 22 03 / 36 94 910 **Online Satış:** www.onlinefuar.de **E-Mail:** info@erolmedien.de

MIZRAKLI İLMİHAL

SADELEŞTİREN
EYYÜP BEYHAN

SEMERKAND

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....13
GİRİŞ.....17
Kur'an'da İsmi Geçen Peygamberler.....17
Kimin zürriyetinden, kimin dininden ve ümmetindensin?.....18
İtikadda ve Amelde Mezhebimiz.....18
Lâ ilâhe İllallah Muhammedün Resûlullah Demenin Anlamı.....19
NAMAZ.....21
Kıyamdaki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar.....21
Rükûdaki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar.....23
Secdedeki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar.....23
ORUÇ.....25
Orucun Farzları.....25
Orucun Farz Olmasının Şartları.....26
Orucu Bozan Şeyler.....27

Oruç Tutmamasına İzin Verilen Kimseler 27
Oruçta Niyet Vakti.....28
Oruç Tutanların Çeşitleri 29
Oruç Tutanların Bayramı 29
Müminlerin Bayramı.....30
Kimlere Kefâret Gerekir? 31
Kefâret Kimlere Gerekmez?.....32
Şüpheli Günde (Yevm-i Şek) Oruç 32
Oruçla İlgili Çeşitli Meseleler 33
Orucun Çeşitleri.....36
Orucun Faydaları 37
GUSÜL 39
Guslün Çeşitleri 39
Guslün Haramları.....41
Guslün Sünnetleri 41
TEYEMMÜM
Teyemmümün Câiz Olmadığı Şeyler.....44
Teyemmümün Şartları.....44
Teyemmümün Sünnetleri.....44
Su Aramanın Şartları.....45
Teyemmümle İlgili Çeşitli Meseleler.....45
İSTİNCÂ, İSTİBRÂ ve İSTİNKA.....49
İstincânın Çeşitleri 49
İstincânın Sünnetleri 50
ABDEST
Abdestin Farzları.....51
Abdestin Çeşitleri 52
Suların Çeşitleri 53
Abdestin Vâcip Olmasının Şartları 54

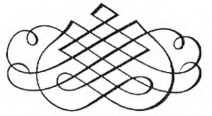
Abdestin Sünnetleri 55
Abdestin Müstehapları 57
Abdestin Mekruhları 57
Abdesti Bozan Şeyler 58
NAMAZIN FARZLARI
A) Namazın Dışındaki Farzlar 61
B) Namazın İçindeki Farzlar 63
Namazın Kemal Mertebede Kabul Olmasının Şartı 64
Namazın İçinde Uyulması Mühim Olan Şeyler.....65
Namazın Vâcipleri 65
Namazın Sünnetleri 67
Namazın Müstehapları 70
Namazın Edepleri 71
Namazın Mekruhları 72
Namazı Bozan Şeyler 75
Namazı Bozmayan Durumlar 80
Salât Lafzının Manası ve Fazileti 80
CEMAAT ile NAMAZ 82
Namazı Vaktinde Kılmanın Fazileti 82
İmama Uyanlar Kaç Türlüdür? 85
Namazda Ta'dîl-i Erkânı Terketmenin Zararı 85
İmamın Arkasında Duranların Sevabı 87
İftitah Tekbirini İmam ile Beraber Almanın Fazileti 88
Namazda Yapılan Şeylerin Karşılığı 90
Sekiz Cennetin İsimleri ve Vasıfları 91
CUMA NAMAZI
Cuma Namazının Şartları 95
Cumanın Vâcipleri 97
Cumanın Müstehapları 97

Cumanın Mekruhları 98
Bayram Namazının Tekbirleri 98
YOKSULLUĞUN SEBEPLERİ 99
Sabah Namazına Kalkmak İçin 100
ELLİ DÖRT FARZ 101
İSLÂM'IN ŞARTLARI 104
ZEKÂT 105
Zekâtın Câiz Olmadığı Kimseler 105
Zekât Kimlere Verilir? 106
Zekâtın Farz Olmasının Şartları 107
KURBAN 108
HAC 109
Tavaf Çeşitleri 109
Hac Kimlere Farzdır? 110
CENAZE NAMAZI 111
Cenaze ile İlgili Çeşitli Meseleler 112
Ehl-i Sünnet İnancına Sahip Olan
Kimselerin Alametleri 113
DÖRT HALİFE 115
Hz. Ebû Bekir 116
Hz. Ömer 117
Hz. Osman 118
Hz. Ali 119
ŞER'Î HÜKÜMLER (AHKÂM-ı ŞER'İYYE) 120
Farz 120
Vâcip 121
Sünnet 121
Yemekten Önce Besmele Çekmemenin Zararları 122
Yemekten Önce Besmele Çekmenin Faydaları 123
Müstehap 123

Mubah 123
Haram 124
Mekruh 124
Müfsid 125
İMANIN ŞARTLARI
1. ALLAH'A İMAN 126
Nefsî Sıfatlar 127
Zâtî Sıfatlar 127
Sübûtî Sıfatlar 129
Manevi Sıfatlar 132
2. MELEKLERE İMAN 133
3. KİTAPLARA İMAN 133
4. PEYGAMBERLERE İMAN 134
5. AHİRET GÜNÜNE İMAN 135
6. KADERE İMAN 135
İTİKADDA ve AMELDE MEZHEBİMİZ 136
İmanın Sürekli Olmasının Sebepleri 136
İmansız Gitmenin Sebepleri 137
Bazı Dinî Kavramlar ve İmanın Kısımları 140
İMAN ile AMEL ARASINDAKİ FARK 141
İMANIN ÇEŞİTLERİ 142
İMANIN ASLI 143
İman mahlûk mudur (sonradan mı yaratılmıştır)? 144
İman cem' midir, tefrik midir? 144
Bazı Kavramlar 144
İman, İslâm ve ihsan nedir? 145
İman, marifet, tevhid, şeriat, din ve millet nedir? 145
İmanın Kaleleri 145
Kelime-i Tevhidin İsimleri 146
ZİKİR 148

Zikrin Çeşitleri 148
Zikrin Faydası 149
HZ. PEYGAMBER'İN AİLE HALKI 151
EDİLLE-i ŞER'İYYE (Şer'î Deliller) 152
MEZHEP 153
BÜTÜN İNSANLARIN İMAMI 154
DÖRT CEVHER 154
AMELİN KABUL OMASININ ŞARTI 155
PEYGAMBER EFENDİMİZ'E AİT SIFATLAR 155
RESÛLULLAH'IN MÜBAREK SOYU 157
TAFSÎLÎ İMAN 158
Misvak Kullanmanın Faydaları 161
YEMEĞİN ÂDÂBI
Yemekten Önce El Yıkamanın On Faydası 163
Yemek Yedikten Sonra El Yıkamanın Faydaları 164
Yemek Yemenin Farzları 164
Yemenin Sünnetleri 165
Yemek Yemenin Mekruhları 166
Yemek Yemenin Haramları 166
Sıcak Yemek Yemenin Zararları 167
Az Yemenin Faydaları 167
İLİM ve AMEL
İlim mi daha faziletlidir yoksa amel mi daha faziletlidir? 168
İlim mi daha faziletlidir, akıl mı daha faziletlidir? 169
İman, amelden cüz müdür (bir parça mıdır) değil midir? 169
KELİME-i ŞEHADET
Kelime-i Şehadet Getirmenin Şartları 170

Kelime-i Şehadet Getirmenin Faydaları 171
AHLÂK-ı HAMÎDE (GÜZEL AHLÂK) 174
BÜYÜK GÜNAHLAR 183
KÜFÜR 187
Küfrün Zararları 188
Küfre Düşüren Haller 188
KADINLARIN ÖZEL HALLERİ
HAYIZ ve NİFAS 198
MÜMİNİN MÜMİN ÜZERİNDEKİ YEDİ HAKKI 201
Müminin Hayırlısı 201
İnsanların Hayırlısı 202
Cennet dört kimseyi arzu ile bekler 202
Dilden Düşürülmeyecek Yedi Şey 202
ABDEST DUALARI 204
EVLİLİK 208
Damadı görenler şöyle söylemelidir 210
ÖLÜM BAHSİ 217
Masumların (Günahsız Çocukların) Ölümü 226
(Müslüman) Hanımların Ölümü 228
Mazlumların ve Sabırlıların Ölümü 232
Kâfirlerin Ölümü 234

ÖNSÖZ

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem ile [aleyhisselâm] başlayan din, Allah Teâlâ [celle celâluh] tarafından gönderilen ve insanların iki dünya mutluluğunu kazanmalarını sağlayan emir ve yasaklar bütününü ifade etmektedir.

Dinin iki dünyada huzur ve mutluluk kaynağı olması, onun hükümlerinin hayata geçirilmesi ile doğru orantılıdır. Hükümleri ile amel edenler yol alırken dini, yaşantısından uzak tutanlar ise bu huzur ve mutluluk kaynağından istifade edemezler. İmam Gazâlî [rahmetullâhi aleyh] amelsiz müminleri şöyle tanımlar: 'Amelsiz mü'min, bütün hayâti faaliyetleri durmuş, sadece nefes alıp vermekle canlılık emâresi gösteren komadaki insan gibidir. Bunun yaşadığı hayatın kıymeti ne ise, ibadet ve güzel davranışlardan yoksun kimselerdeki imanın kıymeti de odur.' Dolayısıyla fıkıhtan/din bilgisinden yoksun bir kişi de amellerini Allah'ın muradına uygun bir şekilde yapamayacağından, İmam Gazâlî'nin [rahmetullâhi aleyh] tanımladığı kimsenin

grubuna girer. Zira fıkıh bilinmeden dini gerçek manada yaşamak mümkün değildir.

Kadın erkek her müslümanın dinini yaşayabilmesi için gereken asgari bilgiye sahip olması 'farz-ı ayn'dır. İşte mü'minlerin bilmesi gereken temel fıkhî bilgilerin bir araya getirildiği ilmihal kitaplarının asıl telif sebebi bu hükümdür, diyebiliriz.

İlmihal kitapları, İslâm dininin esaslarını ve prensiplerini ortaya koyan, her seviyeden insanın anlayabileceği bir dille yazılıp toplumun yararına sunulan kısa ve öz eserlerdir. Sadeleştirmesini yaptığımız Mızraklı İlmihal de bu amaca yönelik hazırlanan ilk eser olma özelliğini taşımaktadır.

Osmanlı döneminde "ilmihal" geleneğinin ilk örneği olan Mızraklı, anonim bir eserdir. Yazarı belli olmayan kitabın, kimi yerlerindeki atıflardan, eserin 16. yüzyıldan sonra yazıldığı anlaşılmaktadır.

'Mızraklı' isminin, kitabın kapağında ve bazı sayfalarında bulunan mızrak ve sancak şeklinden veya eserin bulunabilen tek yazma nüshasında geçen 'Mızraklı Efendi' ibaresinden esinlenmiş olduğu aktarılmaktadır.

Eserde bir müslümanın bilmesi gereken ibadet ve itikat bilgilerinin yanı sıra ahlak bilgileri de mevcuttur. İman, ibadet ve ahlak kurallarının hayatın ayrılmaz bir bütünü olduğunu ifade eden kendine özgü bir konu sıralaması vardır.

Mızraklı İlmihal'de genel olarak ihtilaflı konulara değinilmemiş, Hanefi mezhebince tercih edilen görüşler aktarılmaya çalışılmıştır. Kimi yerlerde, mezhep içindeki görüş ayrılıkları da verilmiştir.

Mızraklı İlmihal, Osmanlı döneminde mahalle mekteplerinde başlangıç seviyesinde okutulan ayrıca halk arasında camilerde ve evlerde gruplar halinde okunan ve okutulan bir eserdir. Eserin birçok kimse tarafından okunup ezberlenmesi, selis ve akıcı üslubu ile alakalıdır. Bu sebeple eserde güzel ve hayırlı işleri özendirmek/teşvik etmek ve dinen mahzurlu görünen davranışlardan sakındırmak için kullanılan üslup abartı olarak algılanmamalıdır. İyi bir Müslüman olma, okuyucu üzerinde kolay etki bırakma ve bilgilerin akılda daha kolay kalmasını sağlama amacına hizmet etmesi bakımında bu üslubun kullanıldığını söylemek münasiptir.

Kitabı sadeleştirirken, mümkün mertebe metne bağlı bir sadeleştirme metodu takip etmeye çalıştık.

Metinde olmayan; fakat cümlenin anlaşılmasını kolaylaştıran ilaveleri parantez içinde verdik.

Eserde zikredilen bazı terimleri de dipnotlarda açıkladık. Ayrıca anlaşılmayan ve izaha muhtaç bazı konuların tafsilatına da dipnotlarda değinmeyi uygun bulduk.

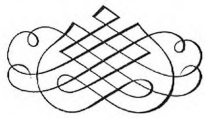
İlmihal bilgisinin önemini Necip Fazıl şu iki mısra ile dile getirmiştir:

Yandı kitap dağlarım, ne garip bir hal oldu!
Sonunda bana kalan, yalnız ilmihal oldu!

Eserin, faydalı olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Çalışma ve gayret bizden, hedefe ve başarıya ulaştırma ise Allah'tandır.

Eyyüp BEYHAN

GİRİŞ

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

Bizi, ilmi isteyenlerden ve ona rağbet gösterenlerden eyleyen Allah Teâlâ'ya hamdolsun. Salât ve selâm, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem], onun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Kur'an'da İsmi Geçen Peygamberler

Peygamberlerin ilki Hz. Âdem [aleyhisselâm], sonuncusu bizim peygamberimiz Muhammed Mustafa'dır [sallallahu aleyhi vesellem]. Bu iki peygamberin arasında birçok peygamber gelmiştir. Onların sayısını Allah Teâlâ bilir. Kur'ân-ı Azîmüşşan'da[1] ism-i şerifleri[2] açıklanan peygamberlerin sayısı yirmi sekizdir. (Âlimler), bu peygamberleri herkesin bilmesi (onlara inanması) vâciptir, dediler.

1 Kur'ân-ı Azîmüşşan: Şanı büyük/ yüce olan Kur'an.

2 İsm-i şerifleri: Şerefli/mübarek isimleri.

Âdem, İdris, Nuh, Hud, Salih, İshak, İbrahim, İsmail, Yakub, Yusuf, Şuayb, Lut, Yahya, Zekeriyya, Musa, Harun, Davud, Süleyman, Yunus, İlyas, Elyesa', Zülkifl, İsa, Eyyûb, Muhammed. Allah'ın salât ve selâmı Peygamberimiz Hz. Muhammed ve bütün peygamberlerin üzerlerine olsun. (Eserde, peygamberlerin sıralamaları dikkate alınmamıştır. Doğru sıralama için muteber ilmihal kitaplarına bakınız.)

Üzeyr [aleyhisselâm], Lokman [aleyhisselâm] ve Zülkarneyn [aleyhisselâm]. Bu üçünde (peygamber olup olmadıkları hakkında) ihtilaf vardır. Kimi (âlimler) nebîdir, dediler; kimi (âlimler ise) velidir, dediler.

Kimin zürriyetinden, kimin dininden ve ümmetindensin?

Hz. Âdem'in [aleyhisselâm] zürriyyetindenim (soyundanım). Âhir zaman peygamberi Hz. Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem] dininden ve ümmetindenim, elhamdülillâh.

İtikadda ve Amelde Mezhebimiz

İtikadda (inançta) mezhebim, Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'tir.

Ehl-i sünnet ve'l-cemaat demenin manası; Resûlullah'ın ashabı ve cemaati hangi itikad üzere oldularsa ben de o itikad üzere oldum, demektir.

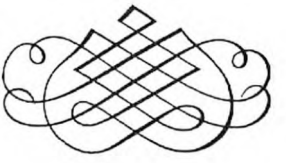
Amelde mezhebim, İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin [rahmetullahi aleyh] mezhebidir. Ben İmâm-ı Âzam'ı [rahmetullahi aleyh] amelî mezhepte kendime rehber) imam edindim. Ayrıca onun Kur'an'dan ve hadis-i şeriflerden anlayıp çıkardığı meseleleri kabul ettim ve onun sözleriyle amel etmeyi tercih ettim.

Lâ İlâhe İllallah Muhammedün Resûlullah Demenin Anlamı

Lâ ilâhe illallâh (لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ) demenin manası şudur: İbadete layık ve müstahak (hak eden) bir zat yoktur. Ancak şanı yüce olan Allah vardır ve birdir. (O'nun) ortağı ve benzeri yoktur. Mekândan münezzehtir. [3]

Muhammedün Resûlullah (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ) demenin manası; âhir zaman peygamberi Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem] şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın kulu ve resûlüdür (elçisidir). Biz de onun ümmetiyiz, elhamdülillâh.

3 O'na mekân tayin edilemez.

Namaza dört şey ile girilir: Farz[4] ile, vâcip[5] ile, sünnet[6] ile ve müstehap[7] ile.[8]

Kıyamdaki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar

Kıyamda farz da var, vâcip de var, sünnet de var müstehap da var:

• Namazda elleri kulağa kadar kaldırmak sünnet, el ayasını (avuç içini) kıbleye doğru çevirmek sünnettir.

4 Farz: İslâm dininin kesin olarak yapılmasını emrettiği şeylerdir.

5 Vâcip: Farz kadar kesin olmamakla beraber kuvvetli bir delille yapılması istenen dinî iş ve vazifelerdir.

6 Sünnet: Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] farz ve vâcip dışında yaptığı ya da yapılmasını hoş karşıladığı işlerdir.

7 Müstehap: Yapılması güzel olan ve sevilen şey anlamına gelir. Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] ara sıra yaptığı ve sevdiği şeylere müstehap denir.

8 Namazın vâcipleri, sünnetleri ve müstehapları burada sayılanlarla sınırlı olmadığını belirtelim. Konu hakkında daha geniş bilgi edinmek isteyenlerin muteber ilmihal kitaplarına bakmaları tavsiye olunur.

• Erkeklerin başparmaklarını kulak yumuşağına değdirmeleri ve hanımların (ellerini) omuz hizasına kaldırmaları müstehaptır.

• Namaza girişte Allahüekber diyerek tekbir almak farzdır.

• Tekbir aldıktan sonra elleri bağlamak sünnettir.

• Sağ elini sol elinin üzerine koymak sünnettir.

• Erkeklerin, ellerini göbekten aşağı koyması; hanımların ise göğsüne koyması sünnettir.

• Bileği tam olarak kavramak müstehaptır.

• Namazda imamın ya da imama uyan kimselerin veyahut namazı yalnız başına kılanların (iftitah tekbirinden sonra) Sübhâneke'yi okuması sünnettir.

• Eğer (kişi) imam ise veya tek başına namaz kılıyorsa (Sübhâneke'den sonra) eûzü[9] ve besmele okuması[10] sünnettir.

• Fâtiha-i şerife okumak vâciptir.[11]

• (Fâtiha'dan sonra) bir (zamm-ı) sûre okumak vâciptir.

• (Kıraatte) Kur'an'dan üç âyet veya üç âyet kadar uzunlukta bir âyet okumak farzdır.

9 Fâtiha'dan önce içinden, "eûzü billâhi mineşşeytânirracîm" demek. Namaz cemaatle kılınıyorsa sadece imam eûzü okur, imama uyan cemaatin bir şey okuması gerekmez.

10 İmamın ve namazı tek başına kılan kişinin her rekâtta Fâtiha'dan önce, "bismillâhirrahmânirrahîm" demesi sünnettir. Ancak imama uyan kimselerin besmele okuması gerekmez.

11 Fâtiha'yı zamm-ı sûreden önce ve farz namazların ilk iki, sünnet namazların her rekâtında Fâtiha'yı okumak vâciptir. Bu hüküm Hanefî mezhebine göredir. Diğer üç mezhebin imamlarına göre ise namazda Fâtiha sûresini okumak farzdır.

Rükûdaki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar

Rükûnun içinde farz da vardır, vâcip de vardır, sünnet de vardır.

• (Âlimlere göre rükûda) belini eğmek farz bulundu.

• (Âlimlere göre rükûda) üç kere, sübhânellah diyecek kadar beklemek vâcip bulundu.[12]

• Üç kere "sübhâne rabbiye'l-azîm" demek sünnet; bunu beş yahut yedi kez söylemek müstehap bulundu.

• Rükûdan (kalkıp) kıyama doğrulduğunda ve yine aynı şekilde iki secde arası doğrulup oturduğunda bir kere "sübhânellah" diyecek kadar beklemek İmam Ebû Yusuf'a göre farz, İmameyn'in[13] görüşüne göre vâciptir. Sünnet dendiği de olmuştur, ancak asıl kabul gören vâcip olmasıdır.

Secdedeki Farz, Vâcip, Sünnet ve Müstehaplar

Secdede farz da, vâcip de, sünnet de müstehap da vardır.

• (Âlimlere göre) başını (alnını) secde yerine koymak farz,

• (Secdede) üç kere sübhânellah diyecek kadar beklemek vâcip,[14]

• Üç kere "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" demek sünnet; beş yahut yedi kere söylemek müstehap bulundu.

• Ka'de-i ûlâda (dört rekâtlı namazların ilk oturuşunda) oturmak vâcip,

12 Burada kastedilen ta'dîl-i erkânın vâcip olduğudur.

13 İmâm-ı Âzam ve İmam Muhammed'e göre.

14 Burada kastedilen ta'dîl-i erkânın vâcip olduğudur.

• Ka'de-i ahîrede (son oturuşta teşehhüd miktarı) oturmak farz,

• İkisinde de (iki oturuşta da) Tahiyyat (ettahiyyatü duasını) okumak vâciptir.

• Farz ve vâcip namazlar ile öğle ve cuma namazının ilk sünnetlerinin ve cuma namazının son sünnetinin, yalnız son oturuşunda; diğer namazların ise tüm oturuşlarında salavat (Salli ve Bârik) dualarını okumak sünnettir.

• Selâm lafzı(nı söylemek) vâcip,[15]

• (Selâm verirken) İki yanına bakmak sünnet,

• (Selâm verirken) İki yanına (omzuna) tam olarak bakmak müstehaptır.[16]

15 Namazın sonunda sağa sola selâm verirken "es-selâmü aleyküm ve rahmetullah" cümlesindeki es-selâm kelimesinin söylenmesi vâciptir. Aleyküm ve rahmetullah lafzını söylemek vâcip değildir.

16 Sağa sola selâm verirken başı omuzları tam olarak görecek şekilde çevirmek müstehaptır.

ORUÇ

Orucun farz olduğuna delil,

يَا اَيُّـهَا الَّـذِيـنَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz" (Bakara 2/183) âyet-i kerimesidir.

Orucun Farzları

Orucun farzı (geçerli olma şartı) üçtür:

1. Niyet etmek,[17]

17 Diğer ibadetlerde olduğu gibi oruç ibadetinde de niyet etmek şarttır. Oruca kalben niyet yeterlidir. Fakat kalpteki bu niyetin dille söylenmesi mendup sayılmıştır. Buna göre oruç tutmak gayesi ile sahura kalkmak dolaylı olarak niyet sayılır.

2. Niyetin ilk ve son vaktini bilmek,[18]

3. Şafak yeri ağarmadan önceki vakitten (imsaktan), güneş batıncaya kadar geçen sürede orucu bozan şeylerden kendini muhafaza etmektir.

Orucun Farz Olmasının Şartları

Bir kişiye orucun farz olmasının yedi şartı vardır:

1. Müslüman olmak,

2. Bâliğ olmak,[19]

3. Akıllı olmak,

4. Sıhhatli olmak,

5. Mukim olmak,[20]

6. (Hanımlar için) Hayızlı (âdetli) olmamak,

7. (Hanımlar için) Loğusa (doğum yapmış, nifaslı hanım) olmamak.

---

18 Tutulan oruçların geçerli olabilmesi için niyetin ilk ve son vaktinin bilinmesi önemlidir. Oruçlar, niyet etme zamanına göre ikiye ayrılır:
1. *Akşamdan itibaren gündüz kuşluk vaktine kadar niyet edilebilen oruçlar:* Öğle namazı vakti girdikten sonra bu oruçlara niyet edilmez. **a)** Ramazan orucu. **b)** Belirli günlerde tutulması adanan oruçlar. **c)** Nâfile olarak tutulan oruçlar.
2. *Tan yeri ağarmadan geceleyin niyet edilmesi gereken oruçlar:* Bu oruçlara imsaktan sonra niyet edilmez. **a)** Ramazanda tutulamayıp başka zamanda kazâ edilen ramazan orucu. **b)** Kefâret oruçları. **c)** Başlanıp da bozulan nâfile oruçların kazâsı.

19 Bulûğ çağına yani ergenlik çağına girmiş bulunmak. Ergenlik çağı, çocukların vücut yapılarına ve iklim şartlarına göre değişmektedir. Âlimlerimiz bu şartları göz önünde bulundurarak ergenlik yaşını, erkeklerde 12-15 yaş arası, kızlarda ise 9-15 yaş arası olarak belirlemişlerdir.

20 Mukim, sözlükte "bir yerde ikamet eden kimse" anlamına gelir. Dinî bir terim olarak, asıl vatanında ikamet eden veya 90 km. uzaklıkta bir yere gidip orada Hanefîler'e göre on beş gün ve daha fazla, Şâfiîler'e göre giriş ve çıkış günleri hariç dört gün ve daha fazla kalan kimseye denir.

Orucu Bozan Şeyler

Orucu altı şey bozar:[21]

1. (Bilerek) Yemek yemek,

2. (Bilerek) İçecek türü bir şey içmek,

3. (Bilerek) Cimâ etmek,[22]

4. (Kadının oruçlu iken) Hayız (olması),[23]

5. (Kadının oruçlu iken) Nifas[24] (halinin başlaması),

6. Ağız dolusu kusmak.

Bu altı şey orucu mutlak surette bozar (Orucun yeniden tutulması gerekir).

Birkaç durumda ise oruç aslolarak (hükmen) bozulmaz. (Kişinin) üzerinden farz yükümlülüğü kalkar. Fakat fazla olan sevabı gider, çekilen açlık ve susuzluk yanına kalır diye hadis-i şerifte geçmektedir. O şeyler (şunlardır): Yalan (söylemek), gıybet (etmek), nemime (söz taşımak), yalan yere yemin etmek gibi (günah olan işlerdir).

Oruç Tutmamasına İzin Verilen Kimseler

Şer'an (dinen) şu yedi sınıf kimseye orucu yeme izni verilmiştir:[25]

21 İlk üç madde bilerek orucunu bozan kişiye kefaret de lazım gelir.

22 Eşiyle cinsel ilişkide bulunmak.

23 Kadın oruçlu iken aybaşı halinin başlaması.

24 Hanımlarda doğum sonrası başlayan duruma nifas denir. Oruçlu iken nifas halinin başlaması orucu bozan durumlardandır. Kadınlar nifas hallerinde, cinsel ilişkide bulunamaz; namaz kılmaz, oruç tutmazlar. Bu konuda müctehidler görüş birliği içindedirler. Kadınlar hayız ve nifas hallerinde kılmadıkları namazları daha sonra kazâ etmez, ancak, oruçları kazâ ederler. Ayrıca kadınlar, müctehidlerin büyük çoğunluğuna göre nifaslı olduklarında Kâbe'yi tavaf edemezler.

25 Bu kimselerin oruç tutmalarına mani olan özür halleri geçince tutamadıkları oruçları gününe gün kazâ ederler. İyileşme ümidi olmayan

1. Hasta,

2. Misafir (yolcu),[26]

3. Hayızlı hanım,

4. Nifaslı (loğusalı) hanım,

5. Hamile hanım,[27]

6. Emziren hanım,[28]

7. Çok yaşlı olan ihtiyar kimse.[29]

Oruçta Niyet Vakti

(Niyet etme zamanı bakımından) Oruçta niyet iki türlüdür:

Birincisi, ramazan (orucu), nâfile ve nezr-i muayyen[30] (oruçları). Bu üçünde niyet (etme zamanı) aynıdır.

(Bu üçünde de niyetin) ilk vakti, (önceki) günün tamamlanması (güneşin batışıdır). Son vakti, (oruç tutulacak) günün zevale[31] ermesidir. Kişi, güneş zevale ermeden yeme-

hasta ve oruç tutması mümkün olmayan çok yaşlı kimseler tutamadıkları ramazan orucunun her bir günü için fidye verirler.

26 **Misafir:** Dinimizde, bulunduğu beldeden yaklaşık 90 kilometrelik uzaklıktaki bir yere gitmek için yolculuğa çıkan ve gittiği yerde on beş günden az kamaya niyet eden kimselere "misafir" (yolcu) denir. Yolcu olanların oruç tutmamalarına müsaade edilmiştir. Fakat yolcu sayılan kimselerin, sıkıntı ve zarar görmeyecekleri durumlarda oruç tutmalarının daha faziletli olduğunu hatırlatmada fayda vardır.

27 Oruç tutmaya güç yetiremeyen.

28 Oruç tutması çocuğuna zarar verecekse.

29 Dinimizde oruç tutmaktan âciz olan çok yaşlı kimselerin oruç tutmamasına müsaade edilmiştir. Yaşlı kimselerin eğer tutamadıkları oruçları kazâ etme durumları yoksa bunun yerine, tutamadıkları her gün için bir yoksulu sabah ve akşam doyuracak kadar fidye vermeleri uygun görülmüştür.

30 Vakti belirlenmiş adak orucu.

31 Güneşin tepe noktasına gelip batıya meyletmesine kadarki geçen zamana zeval vakti denir. Öğle namazı vaktinden 30 veya 45 dakika öncesine kadarki zaman dilimini ifade eder.

miş, içmemişse bu oruçlara niyet eder, orucu tutar. Fakat güneş (öğle vakti) zevale (en tepe noktaya) geldikten sonra (bu oruçlara) niyet câiz olmaz (geçersizdir).

İkincisi, kazâ, kefâret ve nezr-i mutlak[32] (oruçları). Bu üçünde niyet (etme zamanı) aynıdır.

(Bu üçünde de niyetin) ilk vakti, güneşin batışından, tan yeri ağarmadan önceye kadar (imsak vakti bitene kadar) niyet edilebilir. Tan yeri ağardıktan sonra bu üç oruç için niyet câiz olmaz (geçersizdir).

Oruç Tutanların Çeşitleri

Oruç tutanlar üç sınıftır: Cahillerin orucu, âlimlerin orucu, peygamberlerin orucu.

Cahillerin Orucu: (Bu sınıftakiler) Yemezler, içmezler, cimâ etmezler fakat (orucun sevabını azaltan) diğer günahları işlerler.

Âlimlerin Orucu: (Bu sınıftakiler) Yemezler, içmezler, cimâ etmezler, (orucun sevabını azaltan) diğer günahları da işlemezler.

Peygamberlerin (ve velilerin) Orucu: (Bu sınıftakiler), yemezler, içmezler, cimâ etmezler, (orucun sevabını azaltan) diğer günahları işlemezler, ayrıca bunlar şüpheli şeylerden dahi kaçarlar.

Oruç Tutanların Bayramı

Oruç tutanların bayramı üç şekildedir: Cahillerin bayramı, âlimlerin bayramı, peygamberlerin ve evliyanın bayramı.

32 Vakti belirlenmemiş olup herhangi bir gün için adanmış oruçlar.

Cahillerin Bayramı: Akşam olunca iftar ederler, istediklerini yer ve içerler, "Bizim bayramımız budur" derler.

Âlimlerin Bayramı: Akşam olunca iftar ederler. "Eğer şanı yüce olan Allah tuttuğumuz oruçtan razı olduysa bizim bayramımız budur, eğer razı olmadıysa bizim halimiz nice olur" diye tefekkür eder, düşünürler.

Peygamberlerin ve Velilerin Bayramı: Onların bayramı rü'yetullahtır.[33] Onlar Allah'ın rızasına müştaktırlar (her dem O'nun rızasını dilerler).

Müminlerin Bayramı

Bütün müminlerin bayramı beş çeşittir:

1. (Mümin) Sol yanındaki melek, (bir gün boyunca) yazılacak kötü bir amelini bulamazsa (bayram eder).

2. (Mümin) Ölüm anında, sekerat halinde müjdeci melekler gelip, "Merhaba ey mümin! Sen cennetliksin" diye müjde verirler ise (bayram eder).

3. (Mümin) Kabre vardığı zaman kabrini cennet bahçelerinden bir bahçe olarak bulur ise (bayram eder).

4. (Mümin) Allah Teâlâ'nın arşı altında peygamberler, veliler, âlimler ve salihler ile birlikte gölgelenir ise (bayram eder).

5. (Mümin) Kıldan ince, kılıçtan keskin ve gecenin karanlığından daha karanlık, bin yıl iniş, bin yıl yokuş, bin yıl düz olan sırat köprüsü üzerinde yedi yerde sorulacak suallere cevap verip geçebilirse (bayram eder); eğer (cevap) veremez ise her birinde bin yıl azabı gerektir.

33 Ahirette zamandan ve mekândan münezzeh olduğu halde Allah Teâlâ'nın cemâlini görmek demektir.

O yedi sual (şunlardır):

1. İmandan,

2. Namazdan,

3. Oruçtan,

4. Hacdan,

5. Zekâttan,

6. Kul hakkından,

7. Gusülden, istincâdan[34] ve abdesttendir.

Kimlere Kefâret[35] Gerekir?

Bir kimse ramazan-ı şerifte bilerek orucunu bozarsa kefâret ve kazâ gerekir.

Kefâret: Kefâret bir köle âzat edilerek ödenir. Bunu güç yetmezse, ramazan ayının dışında ve oruç tutmanın

34 Sözlükte "taharetlenmek, pislikten temizlenmek, kurtuluşunu istemek" gibi anlamlara gelen istincâ dinî bir terim olarak, "tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra temizlenmek" manasına gelmektedir. Bu temizliğin tam olarak ve usulüne uygun yapılması ibadetlerimizin geçerli olması için önemlidir. Aslolan bu temizliğin su ile yapılmasıdır. Eğer su yoksa imkânlar ölçüsünde uygun temizlik araçlarıyla taharet yapılmalıdır. Su ile temizlik yapıldıktan sonra, avret yerinin bez veya tuvalet kâğıdı ile kurulanması sağlık ve temizlik açısından daha uygundur. Temizlik sol el ile yapılmalı, tuvalete girmeden ve çıktıktan sonra ellerin sabunla yıkanmasına dikkat edilmelidir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, [haz. Heyet], Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006, s. 337-338).

35 Kefâret, ramazan ayında, farz olan orucu tutarken, meşru bir mazereti olmaksızın bilerek ve isteyerek orucu bozan kişiye verilen ceza hükmünde dinî bir uygulamadır. Bir kimse ramazan orucunu mazereti olmaksızın bilerek bozarsa kefâret olarak köle âzat eder, bunun mümkün olmaması halinde iki ay üst üste oruç tutar, buna da gücü yetmez ise altmış fakiri sabah ve akşam doyurur veya yemek parasını verir. Yemek parasını altmış günde bir fakire verebileceği gibi, bir günde altmış fakire de verebilir. Bir günde hepsini bir fakire vermesi câiz değildir. Kefâret olan oruca kamerî ayın ilk gününde başlamış ise iki ay, daha sonra başlamış ise altmış gün ara vermeden oruç tutar. Kadınların ay halleri dışında ara verilmesi halinde yeniden başlar. Kadınlar ise, ay hallerinde oruca ara verirler ve biter bitmez, ara vermeden kaldığı yerden devam ederler (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 370).

haram olmadığı günlerde ara vermeksizin peş peşe altmış gün oruç tutmaktır. Buna da güç yetmezse altmış fakir doyurulur. Bir gün kazâ yerine de bir gün oruç tutulur.

Kefâret Kimlere Gerekmez?

Şu altı kişiye kefâret gerekmez:

1. Hasta,

2. Misafir (yolcu),

3. Emziren hanım (çocuğuna zarar gelmesin diye tutmadıysa),

4. Şeyh-i fâni (çok yaşlı) kimse,

5. Açlıktan veya susuzluktan dolayı ölmekten korkan kimse.

6. Ağır işkence ile tehdit edilip, orucu bozdurulan kimse.

Bu altı kimseye kefâret gerekmez. Bu kişiler özürleri (halleri) bittikten sonra tutamadıkları oruçları her güne bir gün olarak kazâ ederler.

Şüpheli Günde (Yevm-i Şek) Oruç

Yevm-i şekte[36] (şüpheli günde) niyet birkaç türlüdür:

• **Kerâhetle caizdir.** Yevm-i şekte (ramazan başladı mı başlamadı mı diye şüphe edilen günde), ramazan

36 Şüpheli gün demek olan yevm-i şek, dinî bir kavram olarak, Şaban ayının 30'u mu, yoksa Ramazan'ın 1. günü mü olduğunda şüphe edilen güne verilen addır. Kamerî ayların başlangıcı ve bitişi, ayın hareketine göre belirlenir. Buna göre ramazan ayının başladığını anlamak için ramazan hilâlini görmek gerekir. Hilâlin görülmesi konusunda ihtilafa düşüldüğünde yevm-i şekten bahsedilir. Âlimler bu konuda niyetin nasıl yapılması gerektiği konusunda yukarıda sayılan üç görüş üzerinde ittifak etmişlerdir.

orucuna niye etmek veya başka bir vâcip oruca niyet etmek veya "Ramazan ise ramazana değilse başka bir nâfileye veya başka bir vâcip oruca" diye düşünerek niyet etmek. Bunlar kerâhatle câizdir.

• **Kerâhetsiz (mekruh olmaksızın) câizdir.** Kişi mutlak oruca (Allah için oruç tutmaya) niyet etmişse veya şaban ayı için oruç tutmaya yani nâfileye niyet etmişse bu oruçlar mekruh olmadan câizdir.

• **Câiz değildir.** "Ramazan ise niyet ettim; değilse niyetsizim" demek câiz olmaz. [37]

Oruçla İlgili Çeşitli Meseleler

• Bir kişi ramazanda oruca (geceleyin) niyet etmeyip (de zeval vaktinden önce niyet etse) ve öğleden (zeval vaktinden) önce bilerek bir şeyler yese İmâm-ı Âzam'a göre kefâret gerekmez (yalnız kazâ gerekir). İmameyn'e[38] göre (ise o kimseye) kefâret de gerekir. Eğer öğleden sonra (niyet etmiş olup, kasten bir şey) yerse, hepsinin ittifakıyla kefâret gerekir. Fıkıh kitaplarında (bu konu) yazılmıştır.[39]

37 Tereddütlü niyetten ötürü orucu geçerli olmaz.

38 İmameyn Türkçe'de "iki imam" anlamına gelir. Fıkıh literatüründe ise Hanefî mezhebinin kurucusu olan İmâm-ı Âzam'ın talebeleri olan İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed için kullanılan bir terimdir.

39 Kefâret, oruç tutmamanın değil, orucu bozmanın bir cezasıdır. Bunun için bir kimse, ramazanda oruca asla niyet etmediği gibi, asla iftar da etmeyip imsak etmiş bulunsa (oruç tutsa), üzerine yalnız kazâ lazım gelir. Fakat İmam Züfer'e göre, oruç için mutlak surette imsak yeterlidir. Bunun için, niyet bulunmasa da, yalnız imsak yapılsa oruç tutulmuş olur. Bu durumda kasten yapılacak bir iftar hem kazâyı hem de kefâreti gerektirir.

Oruca asla niyet etmediği halde, gündüzün kasten iftar edilse, yalnız kazâ gerekir. Böyle bir yersiz davranıştan dolayı, ayrıca sorumluluk doğar. Tövbe edip mağfiret dilemek gerekir. Fakat kefâret gerekmez.

• Bir kimse iki veya üç ramazandan bilerek birer gün oruç bozmuş olsa ve kendisine kefâret gerekse, her birinden dolayı birer kefâret mi tutar yoksa üçüne bir kefâret mi tutar, (bu mesele) ihtilaflıdır. En ihtiyatlı olanı her birinden ötürü birer (ayrı ayrı) kefâret (orucu) tutmasıdır.

• Bir kimsenin ramazandan borcu olsa ve üzerinden (bir) yıl geçtiği halde kazâsını tutmamış olsa bazı âlimlerin görüşüne göre o kişi günahkâr olur.[40]

• Bir kimse kefâret orucunu tutarken ramazan gelse, ramazandan sonra (kefâret orucunu) tekrar başından tutması gerekir. Öncekiler (tuttuğu oruçlar) sayılmaz.

• Bir kimse sefer müddetine niyet etmeksizin orucunu bozsa daha sonra sefere niyet edip yola çıksa hem kazâ hem kefâret gerekir.

• Fakat bir kimse ramazanda sefere niyet etse, orucunu yese sonra sefere gitmese kazâ gerekir, kefâret lazım gelmez. Fakat akşama kadar yemek yemesi haramdır. Daha sonra (tutmadığı oruçlar için) gününe gün kazâ tutar.

• Yine bir kimse ramazanda sefere niyet etmeksizin orucunu yese sonra zorla sefere çıkarılsa (bu durum) ihtilaflıdır. En doğrusu hem kazâ hem kefâret lazım olduğu yönündedir.

Geceleyin niyet edilmeyip sabahleyin zevalden önce (nehar-i şer'înin yarısından önce) oruca niyet edilip de ondan sonra kasten iftar edilecek olsa, İmâm-ı Âzam'a göre yalnız kazâ gerekir, kefâret gerekmez.

İki imama göre (İmam Muhammed - İmam Ebû Yusuf), niyet bulunmaksızın imsak edilse (oruç tutulsa) veya zevaldan sonra iftar edilse, kazâ lazım gelir, kefâret gerekmez. Fakat zevalden önce iftar edilse, hem kazâ hem de kefâret gerekir, çünkü zevalden önce oruca niyet edilmesi mümkündür (Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, İstanbul: Semerkand, 2005, s. 337).

40 Bu kimse orucunu kazâ etse üzerine borç olan oruçları kazâ etmeyi erteleddiği için günahkâr olmaktan kurtulamaz.

• Bir kimse ramazanda, bütün ramazanı kapsamaksızın yirmi altı günden eksik veya fazla deli olsa, sonra iyileşse (oruç tutamadığı) o günleri kazâ eder. Eğer ramazanın başından sonuna kadar aklı yerine gelmeyip deliliği devam ederse ramazan orucu üzerinden düşer.

• Yine bir kimse (oruçlu iken) unutarak yese veya cimâ etse orucu bozulmaz. Eğer orucunun bozulduğunu zannedip tekrar yese kazâ gerekir, kefâret gerekmez. Fakat orucunun bozulmadığını bildiği halde yese, hem kazâ hem kefâret gerekir.

• Bir kimse terini yutsa[41] yahut boyalı ipliği çiğnese boyasını yutsa veya başkasının tükürüğünü yutsa ya da kendi tükürüğünü dışarı çıkarıp tekrar yutsa yahut da dişinin arasında kalmış nohuttan büyük şeyi yutsa bu durumların tümünde kazâ gerekir. Bunun dışındaki şekillerde durum ihtilaflıdır. Tercih edilen (orucun) bozulduğu yönündeki görüştür.

• Bir kişi (bir defada) bir avuç miktarı tuz yerse orucu bozulur. Yalnızca kazâ gerekir.[42] Fakat azıcık yerse orucu fâsit olur.[43] *Eşbâh* (adlı kitap)'ta böyle bahsedilmiştir.

• Bir kimse çalıştığı işte (şiddetli sıcaklardan dolayı) bunalsa, ikindiden sonra orucu bozsa, hem kazâ hem de kefâret gerekir. Ama kadın veya bir câriye bunalsa ve (orucunu) yese sadece kazâ (orucu tutması) gerekir.

41 Göz yaşı veya yüz teri ağza girecek olsa, bakılır: Eğer bir ve iki damla gibi az bir şey ise orucu bozmaz. Çünkü bundan kaçınmak mümkün değildir. Fakat terin veya göz yaşının tuzluluğu bütün ağız içinde duyulacak derecede fazla olup da oruç hatırda iken yutulmuş olsa, oruç bozulur.

42 Bir defada bir avuç tuz yemek alışkanlık değildir. Ayrıca insanın böyle bir şeyi canı çekmez.

43 Bu durumda oruç bozulur. Hem kazâ hem kefâret gerekir.

Ancak (kadın ve câriye) iş yapmadığında erkeği veya efendisi dövecekse (hüküm böyledir).

• (Dişleri arasında kalan) Susam tanesini yalnızca çiğneyen kişinin orucu bozulmaz.[44] Fakat (susam tanesi kadar bir şeyi dışarıdan alıp) yutsa, ister çiğnenmiş olsun ister olmasın her halde oruç bozulur. Kazâ gerekir (Tercih edilen görüşe göre kefâret de gerekir).

Orucun Çeşitleri

On beş çeşit oruç vardır: Bunlardan üçü farz, üçü vâcip, beşi haram, dördü sünnettir.

Farz olanlar: Ramazan, kazâ ve kefâret (oruçlarıdır). Bu üç oruç farzdır.

Vâcip olanlar: Nezr-i muayyen (günü belirlenmiş adak orucu), nezr-i mutlak (günü belirlenmemiş adak orucu) ve nâfile tutulmaya niyetlenip bozulan nâfile orucun kazâsı. Bu üç oruç vâciptir.

Haram olanlar (oruç tutmanın yasak olduğu günler): Ramazan bayramında bir gün, kurban bayramında dört gün (olmak üzere) yılda beş gün oruç tutmak haramdır.

Sünnet olan oruçlar: Eyyâm-ı bîz[45] günlerinde tutulan oruçlar, Davud'un [aleyhisselâm] orucu,[46] pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak, âşûrâ günü,[47] arefe

44 Susam tanesi kadar küçük bir şey olduğu için ağızda dağılır. Zerre haline gelir. Ancak bunun tadı boğaza giderse oruç bozulur.

45 Hicrî ayların on üç, on dört ve on beşinci günlerine eyyâm-ı bîz denir. Bu günlerde oruç tutmak sünnettir.

46 Bir yıl boyunca bir gün oruç tutulup bir gün iftar ederek yılın yarısını oruçlu geçirmektir.

47 Muharrem ayının onuncu gününe "âşûrâ" denir. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem], *"Ramazan orucundan sonra en faziletli oruç Allah'ın ayı olan muharrem ayında tutulan âşûrâ orucudur"* (Tirmizî,

günü[48] ve diğer mübarek günlerde oruç tutmak sünnettir.

Orucun Faydaları

Oruç tutmanın on bir faydası vardır:

1. Cehenneme kalkan olur,

2. Diğer ibadetlerinin kabulüne vesile olur,

3. Bedenin zikri olur,

4. Kibri kırar,

5. Amelini beğenmeyi kırar,

6. Huşuyu artırır,

7. Sevabı mizanı (mahşerde amellerin tartıldığı teraziyi) doldurur,

8. Allah Teâlâ oruç tutan kulundan razı olur,

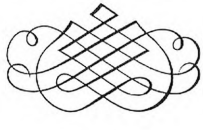
9. İman ile vefat ederse cennete erken girer,

10. Kalbi nurlanır,

11. Aklı nurlanır.

Savm, 40) diye bildirdiği bu orucu tutmuş ve sahabilerine de tutmalarını emretmiştir. Âşûrâ günü bir önceki (9-10.) veya bir sonraki gün (10-11.) ile beraber oruçlu geçirmek sünnettir.

48 **Arefe günü:** Kurban bayramının bir gün öncesi olan Zilhicce ayının 9. günüdür. Ülkemizde ramazan bayramının öncesindeki güne de arefe günü denilmektedir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 30).

GUSÜL

Guslün farzı üçtür:

1. Bir kere ağzına su vermek;

2. Bir kere burnuna su vermek;

3. Bir kere (hiç kuru yer kalmayacak şekilde) bütün bedeni yıkamak.

Guslün Çeşitleri

(Hükmüne göre) Gusül on beş çeşittir: Beşi farz, beşi vâcip, dördü sünnet, biri müstehaptır.

Farz Olan (Gusül):

• Kadının hayız veya nifastan kesildiğinde (temizlenme vakti geldiğinde),

• Erkeğin tenasül uzvunun sünnet yerine kadar olan kısmı, kadının fercine (cinsel organına) dahil olduğunda,[49]

49 Meni gelsin veya gelmesin bu durumda kadın ve erkeğin gusül almaları farzdır.

• Şehvetle meni geldiğinde,

• Rüya gördükten sonra yatağında veya çamaşırında meni gördüğünde,[50] Bu beş yerde gusletmek farzdır.

Vâcip Olan (Gusül):

• Ölüyü yıkamak,

• Çocuğun bulûğa erdiğinde gusletmesi,

• Erkek ile hanımın arasında meni görülmüşse, fakat (yaşlığın) kime ait olduğu bilinmiyorsa her ikisinin de gusletmesi,

• Üzerine meni bulaşmış olan kimse bunun ne zamandan olduğunu bilmiyorsa gusletmesi,

• Doğum yapan bir hanımdan kan gelmediyse dahi gusletmesi (vâciptir). Eğer kan geldi ise gusletmesi farzdır.

Sünnet Olan (Gusül):

• Cuma günü (gusletmek),

• Bayram günleri (gusletmek),

• (Hac için veya umre için) Hangi niyete olursa olsun ihram vakti (ihrama girmeden önce gusletmek),

• Arafat vakti (Arafat'a çıkmadan önce gusletmek);

(İşte bu dört durumda) gusletmek sünnettir.

Müstehap Olan (Gusül):

• Bir kâfir iman etmiş olsa, küfür halinde cünüp idiyse gusül (etmesi) farz olur; değilse gusül (etmesi) müstehaptır.

50 Rüya gördüğü halde çamaşırında bir iz görmeyen kimseye gusül gerekmez.

Guslün Haramları

Gusül yapılırken şu üç şey haram olur:

1. Erkeklerin erkeklere ve hanımların hanımlara, gusül anında göbeğin altından diz altına kadar olan bölgeyi birbirlerine göstermeleri (haramdır).

2. Bir fetvaya göre, müslüman kadınların gusledeken kâfir kadınlara görünmesi (haramdır). Diğer vakitlerde de hüküm böyledir.[51]

3. (Gusül için kullanılan) suyu israf etmek (haramdır).

Guslün Sünnetleri

Guslün sünnetleri on dört tanedir:

1. Avret yerlerini su ile temizlemek,[52]

2. Ellerini bileklerine kadar yıkamak,

3. Vücudunda hakiki pislik (kan, idrar, meni, irin) varsa (gusülden önce) temizlemek,

4. Ağza ve burna su verirken (oruçlu değilse) mübalağa ederek, guslün başında âdeta (namaz abdesti gibi) abdest almak,

5. Gusül abdestine niyet etmek,[53]

6. Suyu dökerken her âzayı ovuşturmak,

---

51 Müslüman bir kadının gayri müslim kadınların yanında tesettürsüz olarak bulunması helâl olmaz. Çünkü gayri müslim hanımlar müslüman hanımların tesettürsüz halini kocalarına anlatabilirler. İşte bu hükümle gayri müslim kadınların, kendi erkekleri yanında mümin hanımların tesettürsüz halinden söz etmeleri engellenmek istenmiştir.

52 Avret mahallinde meni veya herhangi bir pislik bulunmasa bile gusül abdestine başlamadan önce avret yerlerini yıkamak sünnettir.

53 Hanefîler'e göre sünnet olan bu niyet diğer üç mezhebe göre farzdır.

7. Önce sağına, sonra soluna, daha sonra başına üç kere su dökmek,

8. El ve ayak parmakları arasını hilallemek,[54]

9. Guslederken önünü veya arkasını kıbleye çevirmemek,

10. Guslederken dünya kelâmı söylememek,

11. Mazmaza ve istinşakı (ağza ve burna su vermeyi) üç kere yapmak,

12. Âzaları yıkamaya sağdan başlamak,

13. Gusül alınan yere idrar yapmamak,

14. Gusledilen yerde namaz kılmamak.

Bu sayılanların dışında daha pek çok sünnet *Halebî*[55] adlı eserde ve diğer (fıkıh) kitaplarda açıklanmıştır.

54 Parmak aralarına suyun ulaşmasını sağlamak için parmakları birbirine geçirmek.

55 *Halebî Sağîr,* Osmanlı âlimlerinden İbrahim Halebî tarafından kaleme alınmış muhtasar bir ilmihal kitabı niteliğindedir. İbrahim Halebî bu kitabı, Sedîdüddin Kâşgarî'ye ait *Münyetü'l-Musallî* üzerine yazdığı *Gunyetü'l-Mütemellî* adlı şerhten kısaltarak hazırlamıştır. *Gunyetü'l-Mütemellî* daha çok *Halebî Kebîr* diye tanınır. Fıkhî meseleleri delilleri ve konu ile alakalı ihtilaflı yönleri ele aldığı için hacimli bir eser olup dinî bilgileri öğrenmeye yeni başlayanlar için ağır bir kitaptır. Bu özelliğinden dolayı öğrenciler tarafından fazla rağbet görmemiştir. Ancak *Halebî Sağîr*, muhtasar olma özelliğinden dolayı ilim talebeleri arasında rağbet görmüş ve gerek ders kitabı gerekse ilmihal kitabı olarak okunmuştur.

TEYEMMÜM

Teyemmümün farzı üç tanedir*:

1. Niyet etmek. Bu şarttır.[56]

2. Elleri temiz toprağa vurup yüzünü kaplayacak şekilde meshetmek,

3. Ellerini tekrar toprağa vurup önce (parmak içleri ile) sağ kolunu sonra sol kolunu (hiçbir yeri atlamadan dirseklerine kadar) ovalayarak meshetmek. Bunlar (2 ve 3. şıkta sayılanlar) rükündür.[57]

Teyemmümün farz oluşunun delili,

---

* Bazı kaynaklarda teyemmümün farzı iki olarak geçmektedir. Bu fark, elleri iki defa toprağa vurup önce yüzü sonra kolları meshetmenin ayrı ayrı değil, tek farz kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

56 Teyemmümün niyeti abdest niyetinden farklıdır. Teyemmüm ederken namaz kılmak, tilâvet secdesinde bulunmak gibi abdestsiz câiz olmayan bir ameli yapmak için niyet etmek gerekmektedir. Bir kimse Kur'an veya ezan okumak, kamet getirmek, camiye girmek vb. şeyler için yaptığı bir teyemmümle namaz kılınmaz, Kur'an'a el süremez, Kâbe'yi tavaf edemez, tilâvet secdesi yapamaz. Çünkü ezan okumak vb. gibi amellerin yapılması için abdestli olmak şart değildir.

57 Rükün, ibadetlerin aslî unsurlarını ifade etmektedir. Bir ibadetin rükünlerinden biri eksik olursa o ibadet geçerli olmaz.

فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً

"Temiz bir toprakla teyemmüm edin" (Nisâ 4/43) âyetidir.

Teyemmümün Câiz Olmadığı Şeyler

Altı şey ile teyemmüm (yapmak) câiz olmaz. Eğer üstlerinde toz bulunsa bunlarla da teyemmüm câiz olur.

(Bu altı şey); demir, bakır, tunç, kalay, altın ve gümüştür. Bu altı şeyin dışında her şeyle teyemmüm olur fakat yer cinsinden (toprak, taş, kiremit, tuğla, kum gibi) olması şarttır.

Suyu aramak ve bulamamak, sözüne güvenilir âdil ve salih bir kişiye sormak (teyemmümün) şartlarındadır.

Teyemmümün Şartları

Teyemmümün şartı beştir:

1. (Namaz kılabilmek için temizlenmeye) Niyet etmek,

2. Meshetmek (teyemmüm mahallini tam olarak meshetmelidir),

3. Teyemmüm yapılan şeyin toprak cinsinden olması; değilse üzerinde toz bulunması,

4. Toprak cinsinin veya tozun temiz olması,

5. Suyu kullanmaya hakikaten (suyu bulamamak gibi) veya hükmen (su olduğu halde zorlanma, hapsedilme, hırsızlık, vahşi hayvan korkusu gibi çeşitli nedenlerden dolayı) gücü olmamak.

Teyemmümün Sünnetleri

(Teyemmümün) Sünneti yedidir:

1. (Teyemmüme) başlarken besmele okumak,

2. Ellerini temiz toprağa vurmak,

3. Ellerini toprağa vurunca (parmak aralarına da girmesi için) toprak üzerinde ileri-geri çekmek,

4. (Teyemmüm ederken) parmaklarının arasını açmak,

5. (Taş vb. sert cisimleri düşürmek için) Elini silkelemek,

6. Önce yüzünü meshetmek,

7. Kollarını (dirseklerle beraber) bura bura (kolun iç ve dışını) meshetmek.[58]

Su Aramanın Şartları

Su aramanın şartı dörttür:

1. İnsanların yaşadığı yer ise (şehir, belde vb.),

2. Suyun bulunduğuna dair haber verildiyse,

3. Zannı galibi var ise (suyu bulacağına ilişkin zannı fazla ise),

4. Korkulacak durum yoksa, suyu aramak (teyemmümün) şartındandır.

Teyemmümle İlgili Çeşitli Meseleler

• Bir kimse suyu bulduğu halde suyun bulunduğu yer 1 milden (1 mil=1852 m.) uzak ise ve (gittiğinde) namaz

58 **Teyemmümün Yapılışı:** Kollar abdest alınacak şekilde sıvanır. Besmele çekilerek niyet edilir. Parmaklar açık bir halde eller kuru ve temiz bir toprağa veya toprak cinsinden bir şey üzerine konur. Eller önce ileri sürülür, sonra biraz geri çekilerek kaldırılır, yan yana getirilip birbirine hafifçe vurularak silkelenir. Ellerin içiyle yüzün tamamı meshedilir. Eller ikinci defa toprağa vurulup hafifçe silkelendikten sonra sol elin içi ile sağ kol dirseklerle beraber, sağ elin içiyle de sol kol dirseklerle beraber bir kere meshedilir.

vakti geçecek ise o zaman teyemmüm câiz olur. Eğer bir milden eksikse ve namaz vakti de geçmeyecekse o zaman teyemmüm etmek câiz değildir (suyu almaya gidilir).

• Bir kimse suyu aradığı halde bulamadıysa, teyemmüm ederek namaz kıldıktan sonra suyu görünce namazı iade eder mi, etmez mi? İhtilaflıdır. Sahih olan (âlimlerin tercih ettiği görüş) "iade etmez" (görüşüdür).

• Bir kişi (yağmurda) ıslansa ama abdest almak için su bulamasa, teyemmüm edecek (kuru) yer de yok ise bir parça çamur kurutup onunla teyemmüm eder.

• Teyemmüm eden beş kişiden biri suyu görse beşinin de teyemmümü bozulur. (Beş kişiden) bir kimse, bir bardak su getirip, "İçinizden biri abdest alsın" dese, beş kişinin de teyemmümü bozulur. Fakat, "Beşiniz de abdest alın" dese, oysaki su sadece birine yetecek kadar olsa (hangisinin suyu kullanacağı belli olmadığı için) beşinin de teyemmümü sahih olur.

• Bir kimse cünüp olup hiçbir yerde su bulamasa fakat sadece camide su bulsa teyemmüm edip camiden su almaya gider. Fakat camiye gidip su bulamazsa namaz kılmak için başka bir teyemmüm alması gerekir.

• Bir kişi camide iken cünüp olsa (duvar veya tozlu bir şeyle) teyemmüm edip oradan ayrılır.

• Bir kişinin elleri kesik olsa abdest alamaz, teyemmüm eder. Fakat necasetten temizlenmeye yardım edecek kimsesi varsa istinca yapması gerekir. Eğer (kimsesi) yok ise (istinca) sâkıt olur (yükümlülüğü düşer). Şayet

elleri ve ayakları kesik olsa İmameyn'e göre namazı da düşer.[59] İmam Ebû Yusuf'a göre ise (o kimse ima ile abdestsiz ve gusülsüz olduğu halde namaz) kılar (ve iade etmez, fetva böyledir).

• Cuma namazında teyemmüm câiz değildir. Cuma namazının bedeli olduğundan (yerine öğle namazı kılınabileceğinden) dolayı cuma geç kalır diye teyemmüm etmek câiz değildir.

• (İmam Muhammed'e göre) hurma suyu ile abdest almak câizdir.[60]

• Bir kimse yolda ihtilam (cünüp) olsa teyemmüm eder (sabah) namazını kılar, öğleye kadar (bu teyemmümle) gider. İkindinin vakti yaklaşıp öğlenin vakti bitecek olduğunda teyemmüm edip öğle namazını kılar. İkindiden sonra su bulsa sabah ve öğle namazlarını iade eder mi, etmez mi? (Bu konuda) âlimler ihtilaf ettiler. Bir görüşe göre iade eder, başka bir görüşe göre etmez. Bu meselenin tertip sahibine göre düşünülmesi ihtimali vardır.[61]

• Bir kişinin bineğinde su olduğu halde bineğini kaybederse namaz kılmak için teyemmüm alır. Namazını kılarken beneğin sesini duyarsa (suyu bulduğundan dolayı teyemmüm) abdesti bozulur.

---

59 Sahih olan görüşe göre, kolları ve ayakları kesik olan kimse yüzünü yere sürerek teyemmüm eder, yara varsa teyemmüm etmeden namazını kılar (bk. İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr*, 1/229).

60 İmam Muhammed'e göre suyun olmadığı durumlarda bir kimse hurma suyu ile abdest alır ve teyemmüm yapar. İmam Ebû Yusuf'a göre hurma suyundan başka su yoksa o zaman teyemmüm yapılır, hurma suyu ile abdest alınmaz.

61 Bu kimse tertip sahibi ise namazı iade etmesi daha iyidir. Tertip sahibi, üzerinde kazâya kalmış namaz borcu bulunmadığından veya kazâya kalan namazlarının toplam sayısı beş vakti geçmediğinden, namazda sıra gözetmesi gereken kimse demektir.

• Bir kimse arkadaşları ile bineği üzerinde yolculukta iken arkadaşları beklemeyeceklerse, atının üzerinde iken teyemmüm eder, ima ile namazını kılar.

• Fakat korkulacak bir durum yoksa ancak hava çok soğuk olduğundan dolayı gusül alındığında donma (veya hastalık) tehlikesi varsa (o kimse) bu durumda teyemmüm ile namazını kılar.

• Yola çıkan kimse heybesinde kiremit ya da bir tuğla taşımalıdır. Zira teyemmüm edeceği zaman ortalık yaş ise tuğlası ile teyemmüm eder, namazını kılar. "Kiremit ve tuğlayla teyemmüm câizdir" diyenlere göre (hüküm böyledir).

• Bir kimse bayram namazına durduğunda abdesti bozulursa, eğer tekrar abdest alacak olduğunda namaza yetişemeyecekse veya izdihamdan çekiniyorsa teyemmüm eder, namaza durur, (bu) İmâm-ı Âzam'a göre (böyledir). İmameyn'in[62] beyanına göre ise, (o kimse) yeniden abdest alır.

62 İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf.

İSTİNCÂ, İSTİBRÂ ve İSTİNKA

İstincâ: Su ile avret mahallini yıkamaktır.[63]

İstibrâ: Küçük abdestin ardından (erkeklerin) mesanenin (idrar yolunun) yaşlığı gidinceye kadar gezinerek veya başka şekilde hareket etmektir.

İstinka: Temiz olunduğuna kalbin mutmain olmasına (şüphe kalmamasına) derler.

İstincânın Çeşitleri

İstincânın çeşidi altıdır: Biri farz, biri vâcip, biri sünnet, biri müstehap, biri mendup, biri bid'attır.

Farz olan: Elbisesinde, bedeninde ve namaz kılınacak yerde 1 dirhemden fazla (yaklaşık 3 gr. kadar) necaset olursa su ile temizlemek farzdır. Aynı şekilde guslederken de istincâ farzdır.

63 İstincâda uygun olan sol el ile önce ön tarafı, sonra arka tarafı temizleninceye kadar yıkamak ve daha sonra da tuvalet kâğıdı veya temiz bir bezle de ıslak kısımları silmektir.

Vâcip olan: Elbisesinde ve namaz kılınacak yerde dirhem miktarı necaset olursa gidermek vâciptir.

Sünnet olan: (Necaset), dirhemin yarısı kadar ise gidermek sünnettir.

Müstehap olan: Çok az miktar necaset olursa gidermek müstehaptır.

Mendup olan: Bir kimse makadı (arka avret mahalli) yaş iken yellenirse, (makadı) yıkaması sünnettir.

Bid'at olan: Bir kimse makadı kuru iken yellenirse yıkaması bid'attır.

İstincânın Sünnetleri

Taş veya (sert bir) toprak (parçası) ile silinerek istincâ yapmak sünnettir. Bundan sonra su ile yıkamak da sünnettir. Eğer taş ve toprak (parçası) ile silindiğinde pislik gitmeyip dirhemden (miktarından) ziyade kalırsa yahut (pisliğin) dirhemden fazlası makadın etrafına bulaşmışsa su ile yıkamak farzdır. Temiz bez ile silinmek, bez yoksa el ile kurutmak da sünnettir.

İstincânın müstehabı bir tanedir. (İstincâ yaparken kullanılacak) Taşı tek tutmak yani (taşın sayısının) ya üç ya beş ya (da) yedi (gibi tek sayı) olmasıdır.

ABDEST[64]

Abdestin Farzları

Abdestin farzları dörttür:

1. Yüzü yıkamak,

2. Kolları dirsekleriyle birlikte yıkamak,

3. Başının dörtte birini meshetmek,

4. Ayaklarını topuklarıyla birlikte yıkamak.

Abdestin farz oluşunun delili,

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ
وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ

64 Farsça âb (su) ve dest (el) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen abdest kelimesi, "el suyu" anlamına gelir. Abdest kavramı Arapça'da "güzellik ve temizlik" manasına gelen vudû' kelimesiyle ifade edilir. Namazın şartlarından biri olan abdest, namaz ve Kâbe'yi tavaf, tilâvet secdesi gibi bazı ibadetleri yapmak için, vücudun belirli uzuvlarını usulüne uygun olarak yıkamak veya meshetmektir. Abdest müstakil bir ibadet olmayıp, belli ibadetleri yapmak için vasıta niteliğinde bir ibadettir. Manevi temizlik ve namaz başta olmak üzere ibadetlere ruhen ve bedenen hazırlık mahiyetinde olan abdest, aynı zamanda maddî bir temizlenme vasıtasıdır (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 3-4).

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinizle beraber ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı da (yıkayın)" (Maide 5/6) âyet-i kerimesidir.

Abdestin Çeşitleri

Abdestin dört çeşidi vardır: Biri farz, biri vâcip, biri sünnet, biri de menduptur.

Farz Olan (Abdest) Dörttür:[65]

1. Mushaf-ı Şerif'i (Kur'ân-ı Kerîm'i) tutmak için,

2. Beş vakit namaz kılmak için,

3. Cenaze namazı kılmak için,

4. Tilâvet secdesi yapmak için (abdest almak farzdır).

Vacip Olan Abdest: Ziyaret tavafı yapmak için abdest almak.

Sünnet Olan (Abdest):

1. Ezberden Kur'an okumak için,

2. Kabirleri ziyaret etmek için,

3. Gusül öncesinde abdest almak (sünnettir).

Mendup Olan (Abdest):

1. Uyuyacağı zaman,

2. Uyandığında,

3. Yalan söylediğinde ve gıybet yaptığında,

4. Çalgı (müzik) dinlediğinde bu şeylere tövbe istiğfar edip abdest almak menduptur.

65 Bu dört şeyi yapabilmek için abdest almanın hükmü farzdır.

5. Âlimlerin meclisine giderken abdestli bulunmak menduptur.

6. Abdest üzerine abdest almak menduptur. Eğer iki abdest arasında abdestli olarak yapılması gereken bir amel yapılmışsa mendup, herhangi bir amel işlemediyse (yeniden abdest almak) mekruhtur.[66]

Suların Çeşitleri

(Fıkıhta) Sular dört türlüdür: Mutlak su, mukayyet su, şüpheli su, kullanılmış su.

Mutlak su (mâ-i mutlak):[67] Yağmur suyu, deniz suyu, akar pınar suyu ve kuyu suyu. Bu sular pisliği temiz hale getirir. Her şey için kullanılabilir.

Mukayyed su (mâ-i mukayyed):[68] Kavun, karpuz, asma (üzüm), çiçek suyu ve bunların benzeri sular. Bu sular pisliği temizlerler ancak bunlarla abdest ve gusül olmaz.

Şüpheli su (mâ-i meşkûk):[69] (Evcil) Eşeğin ve eşek

66 İlk alınan abdestle, abdestsiz yapılması câiz olmayan bir amel yapılmamışsa, yeniden abdest almak israf sayılacağından mekruhtur.

67 **Mâ-i mutlak:** Kelime anlamıyla, herhangi bir şeyle kayıtlanmamış sular demektir. Dinî bir kavram olarak ise, yaratıldığı tabii halini koruyan, mahiyetini değiştirecek başka maddeler karışmamış suya mutlak su denir. Kaynak, pınar, kuyu, yağmur, kar suları, akarsu mutlak sulardandır. Mutlak suyun üç özelliği vardır; bunlar rengi, kokusu ve tadıdır.

68 **Mâ-i mukayyed:** Kelime anlamıyla kayıtlı sular demektir. Herhangi bir maddenin karışmasıyla, yaratılmış olduğu tabii halinden çıkan ve özel bir isim alan sulardır. Kavun, karpuz, üzüm, gül suyu gibi sularla, aslında mutlak su olduğu halde, içine başka şeylerin karışması ile incelik ve akıcılığını kaybeden, et suyu, yemek suyu gibi sulardır. Bu sular, kendileri temiz olmakla birlikte, abdest alınmada, gusledilmekte kullanılmazlar.

69 **Mâ-i meşkûk:** Kelime anlamıyla şüpheli sular demektir; bir fıkıh terimi olarak ise temizleyici olup olmadığı konusunda şüphe bulunan sular anlamına gelmektedir. Ehlî eşek ve katırın artığı böyledir. Bu sularla necasetin temizlenmesi câizdir. Ancak başka temiz su bulunduğunda

yavrusu katırın içtiği sudur. (Başka su yoksa) Bu su ile abdest de gusül de yapılabilir (Arkasından ayrıca teyemmüm yapılır). Kişi önce hangisini isterse onu yapar.

Kullanılmış su (mâ-i müsta'mel):[70] Abdest, gusül ve istincâda kullanılmış olup içinde kan ve idrar gibi hakiki pislik bulunmayan sudur. Fakat kullanılmış suyun, (abdest esnasında) yere düşen mi yoksa (yere düşmese dahi) bedenden ayrılan mı olduğu konusunda ihtilaf vardır. Asıl olan (yere düşmese dahi) bedenden ayrılan su olmasıdır. Bunda da üç görüş vardır:

• İmâm-ı Âzam'a göre necaset-i galizadır (ağır necasettir).

• İmam Ebû Yusuf'a göre hafif necasettir.

• İmam Muhammed'e göre temizdir. Asıl olan da budur (İhtilaflı olduğu için yine de sakınmak gerekir).

Abdestin Vâcip Olmasının Şartları

Abdestin (kişiye) vâcip olmasının şartları dokuzdur:

1. Müslüman olmak,

2. Bulûğ çağına gelmiş (bâliğ) olmak,

---

bu sularla abdest alınması ve gusledilmesi câiz değildir. Başka su bulunmadığında ise bu sularla abdest alınır veya gusledilir ve daha sonra da ihtiyaten teyemmüm edilir.

70 **Mâ-i müsta'mel:** Kelime anlamıyla kullanılmış su demektir. Dinî bir kavram olarak ise hükmî necasetin giderilmesinde kullanılan, yani kendisiyle abdest alınan veya gusledilen sulardır. Bu sular kendileri temiz kabul edilmiştir. Bu sebeple, özelliklerini kaybetmemek ve içinde necaset bulunmamak kaydıyla temizdirler ve maddi necasetin giderilmesinde kullanılabilir. Ancak tekrar abdest veya gusülde kullanılamazlar. Abdest veya gusülde kullanılan su, uzuvdan ayrılmakla kullanılmış su hükmünü alır. Fakat abdestsiz veya cünüp olan kimsenin suyu almak için veya sıcaklığına bakmak kastıyla elini suya sokması halinde, elinde necaset bulunmamak kaydıyla suyu kirletmez ve bu kullanılmış su olmaz (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 403).

3. Akıllı olmak,

4. Abdestsiz olmak,

5. Abdest suyunun temiz olması,

6. Abdest almaya gücünün olması,

7. Hayızlı olmamak,

8. Nifaslı (loğusa) olmamak,

9. (Özür sahibi için) Her namazın vakti olmak. Bu dokuzuncu (madde) özür sahibi olan için (geçerli)dir.[71]

Abdestin Sünnetleri

(Burada) abdestin yirmi beş kadar sünneti açıklanmıştır:

1. Eûzü okumak,

2. Besmele okumak,

3. Elleri yıkamak,

4. Parmakları hilâllemek,

5. Ağzına su vermek,

6. Burnuna su vermek,

71 Dinmeyen burun kanaması, yaradan kan sızması, idrar tutamama, devamlı kusma, hayız ve nifas dışındaki kadınların akıntısı gibi bedenî rahatsızlıklar, en az bir namaz vakti süresince devam etmesi halinde özür olarak kabul edilmiştir. Böyle olan kimseye de mazûr (özür sahibi) denir. İslâm dini kolaylık dinidir; kişiye gücünün üstünde yük yüklemez. Bu nedenle özürlü sayılan kişilerin ibadetlerini yerine getirebilmeleri için onlara kolaylıklar sağlamıştır. Bu çerçeveden olmak üzere özürlüler, her vakit için abdest alır ve mazeret teşkil eden rahatsızlığından başka abdest bozan bir hal meydana gelmedikçe bu abdestle o vakit içerisinde dilediği gibi namaz kılar, Kur'ân-ı Kerîm okur ve diğer ibadetlerini yaparlar. Namaz vaktinin çıkmasıyla veya başka abdest bozan bir halin meydana gelmesiyle özürlü kimsenin abdesti bozulur. Şayet özür, bir namaz vakti boyunca hiç meydana gelmezse, özür ortadan kalkmış olur ve o kimse özür sahibi olmaktan çıkar. Özürlü kimseden akan kan, irin, idrar gibi şeylerin çamaşıra dokunması halinde, eğer bundan kaçınması mümkün değil ve temizlediğinde tekrar bulaşacaksa yıkamadan namaz kılabilir. Fakat tekrar dokunmayacaksa, yıkanması gerekir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 537-538).

7. Niyet etmek,

8. Kıbleye dönmek,

9. Sık ise sakalını hilâllemek,[72]

10. Sakalını meshetmek (ıslak elle sıvazlamak),

11. (Âzaları yıkamaya) sağ taraftan başlanmak,

12. Sol elinin serçe parmağı ile sağ ayağının serçe parmağının altından yukarıya doğru hilâllemek,

13. Başını kaplayacak şekilde meshetmek,

14. Başından artan su ile (ellerini hiçbir yere değdirmeden) kulaklarına ve boynuna meshetmek,

15. (Abdesti) tertip üzere (sıraya riayet ederek) almak,

16. (Âzaları yıkarken) araları kesmeyip birbirine eklemek (peş peşe yıkamak),

17. Başını meshederken önünden başlamak,

18. Misvak kullanmak,

19. Gözünün kenarına ve kaşına (kıl diplerine) suyu ulaştırmak,

20. Abdest üzerine abdest almak,[73]

21. Abdest âzalarını üçer kez yıkamak (başını meshetme hariç),

22. Biraz yüksek yerde durmak,

23. Abdest aldıktan sonra ibriği doldurmak,

24. Abdest alırken dünya kelâmı söylememek,

25. Devamlı bu niyet üzere bulunmaktır.

---

72 Sakalı sık olan kişilerin, abdestte yüzü yıkarken sakalın üstünü yıkaması yeterli olmakla birlikte parmaklarını sakalın içinden sokarak alt taraftan üst tarafa doğru hareket ettirmesi (hilâllemesi) sünnettir. Sakalı seyrek olan kimseler ise suyu sakal diplerine ulaştırması gerekir.

73 Ancak abdestli kimsenin, bir namaz kılmaksızın veya abdestli olarak yapılması şart olan bir amel yapmaksızın yeniden abdest alması, su israfı olacağından mekruh görülmüştür.

Abdestin Müstehapları

Abdestin müstehapları beş tanedir:

1. (Kalple beraber) niyeti dil ile söylemek,

2. Kulağından artan su ile boynunu meshetmek,

3. Mümkünse, abdestten artan suyu ayakta kıbleye karşı içmek,[74]

4. Mümkünse (vesveseden kurtulmak için) abdestten sonra şalvarına biraz su serpmek,[75]

5. Temiz havlu ile silinmek.

Abdestin Mekruhları

Abdestin mekruhları on sekiz tanedir:

1. Suyu yüzüne sertçe vurmak,

2. Abdest aldığı suya üfürmek,

3. (Âzalarını) üçten eksik yıkamak,

4. (Âzalarını) üçten fazla yıkamak,

5. Abdest aldığı suya tükürmek,

6. Suyun içine sümkürmek,

7. Gargara etmek,[76]

74 Artan sudan bir miktar içmek ifadesi, abdesti bir kaptan alanlar için geçerlidir. Ancak günümüzde musluklardan gelen su ile abdest aldığımız için abdestten sonra bir miktar su içmemiz bu hükmün yerine geçer.

75 Elbisesindeki yaşlığı idrar zannedip devamlı vesvese yapan kimselerin bu uygulamayı yapmaları onların bu vesveseden kurtulmasını sağlar. Bu konuda vesvesesi olmayanların elbisesine su serpmesine gerek yoktur.

76 Orucun bozulma tehlikesi olduğu için oruçlu kimse için gargara yapmak mekruhtur.

8. Kıbleye arkasını dönmek,

9. Gözünü yummak,

10. Gözünü çok açmak,

11. Soldan başlamak,

12. Sağ eliyle sümkürmek,

13. Sol eliyle ağzına su vermek,

14. Sol eliyle burnuna su vermek,

15. Ayağını yere vurmak,

16. Güneşte ısınmış su ile abdest almak,

17. Kullanılmış sudan (üzerine sıçramasın diye) sakınmamak,

18. Dünya kelâmı söylemek.

Abdesti Bozan Şeyler

(Burada) abdesti bozan şeylerin yirmi dört tanesi açıklanır:

1. (Kişinin) arkasından çıkan (dışkı, yel vb. şeyler),

2. (Kişinin) önünden çıkan (idrar, kan, meni, mezi, vedi vb. şeyler),[77]

3. Kurt (solucan), ufak taş (mesane taşı) ve bunlardan başka önden ve arkadan çıkan şeyler,

4. İğne yaptırmak (kan çıkar ise),

5. Hanımlar fercine[78] ilaç akıttığında arka (veya ön) taraftan dışarı çıkarsa,

77 Ön ve arkanın dışında vücudun herhangi bir yerinden kan, irin veya sarı suyun akması. Etrafa yayılmayıp çıktığı yerde kalan iğne ucu kadar kan, irin veya sarı sudan abdest bozulmaz. Bunun parmak ile silinmesi de zarar vermez.

78 Ferc: Kadının cinsel organı.

6. Bir kimse kulağına ilaç akıttığında ağzından ve burnundan gelirse,

7. Bir erkek zekerine[79] pamuk tıkamışsa, pamuğun yarısı (içeriden gelen idrar akıntısı ile) ıslanıp düşmüş ise abdest bozulur. Pamuğun dış kısmı ıslanmamış olsa, (pamuk) düşmedikçe (abdest) bozulmaz.

8. Zekere yerleştirilen pamuğun tümü ıslanmışsa, düşse de düşmese de (abdest bozulur),

9. Ağız dolusu kusmak,

10. Gözünün birinde özür olup, abdest aldıktan sonra diğer gözünde yeni özür ortaya çıkıp (da) özürlü gözünden gelmekte olan necis (akıntının) özürsüz gözünden gelmesi,[80]

11. Burun deliklerinden biri özürlü iken abdest aldıktan sonra diğer burun deliğinin gözde anlatıldığı şekilde (bir durumun) olması,[81]

12. Tükürünce tükürüğünde kan gören kişi, kanın mı tükürüğün mü fazla olduğuna bakar. Kan fazla ise abdesti bozulur.

13. Kişiyi bir şey ısırmışsa, ısırılan yeri yokladığında eğer orada kan bulursa,

14. (Bir kimse vücudunun herhangi) bir yerinde yaş kan görmüşse,

15. Çıplak hayvan üzerinde uyuyup yokuş aşağı inerse (abdesti bozulur. Zira yellenme ihtimali vardır. Düz

79 Zeker: Erkeklik organı.

80 Diğer gözden gelen akıntı yeni bir özür olduğu için abdesti bozar.

81 Özürlü olan delikten gelen akıntı özür hali devam ettiği için abdesti bozmaz, fakat diğer delikte abdeste mani olacak yeni bir akıntının başlaması yeni bir özür durumunun başlangıcı olduğu için abdesti bozan durumlardandır.

yolda, yokuş yukarı, eğerli, palanlı hayvan üzerinde iken abdest bozulmaz),

16. (Bir kimsenin)"Abdest aldım mı, almadım mı?" diye şüpheye düşüp zann-ı galibi abdest almadığı yönündeyse,

17. Erkekler hanımını çıplak iken kucakladığında,[82]

18. (Bir kimse) Abdest âzalarından birini yıkamayı unutup hangisini unuttuğunu hatırlamazsa,

19. (Bir kimsenin vücudunun herhangi) Bir yerinde kabarcık (sivilce gibi şey) varken sıktığında kan, cerahat veya sarı su çıkarsa,

20. (Bir kimsenin vücudunun herhangi) Bir yerinde yarası varsa (yararın) orta kısmında kan veya su birikmişse (ve cerahat yaranın dışına) sağlam yerine (akıp) bulaşmışsa,

21. Bir yere yaslanarak uyuyan kişi eğer o dayandığı şeyin giderilmesi durumunda düşecek gibi ise (yellenme riski olacağından abdesti bozulur),

22. Rükû ve secdesi olan namazlarda kendisi ve yanındaki işitecek kadar gülmek (hem namazı hem de abdesti bozar); fakat sadece kendisi duyacak kadar gülerse yalnızca namazı bozulur, abdesti bozulmaz,

23. (Bir kimseyi) Sara hastalığı (nöbeti) tutsa yahut (o kimse) bayılsa,[83]

24. (Bir kimsenin) Burnundan kan geldiği vakit, bu kan gusülde yıkanması gereken kısma kadar (burun kemiğine kadar) inerse (o kimsenin abdesti bozulur).

82 Şehvetten dolayı mezi geleceği için abdest bozulur.

83 Uyumak, bayılmak, sarhoşluk, sara nöbeti gibi aklın idrak gücünü kaybettiren durumlar abdesti bozar.

NAMAZIN FARZLARI

Namazın farzı on ikidir: Yedisi dışından, beşi içindendir.

Namazın Dışındaki Farzlar: Hadesten taharet, necasetten taharet, setr-i avret, istikbâl-i kıble, vakit, niyet, iftitah tekbiri.[84]

Namazın İçindeki Farzlar: Kıyam, kıraat, rükû, sücûd, ka'de-i ahîrede teşehhüd miktarı oturmak.

A) Namazın Dışındaki Farzlar

Hadesten taharet (hükmî kirlerden temizlenmek), abdesti yok ise abdest almaya, cünüp ise gusletmeye; abdest ve gusül almak için su yok ise, (namaz kılmak niyetiyle) teyemmüm etmeye derler. Hadesten taharet şu üç şey ile tamam olur:

1. İstincâya dikkat etmekle,

2. İstibrâya dikkat etmekle,

3. Abdest âzalarını yıkamada ve başını meshetmede farz olan kısımları kuru bırakmamakla.

Necasetten taharet (görünen kirlerden temizlenmek), şu üç şey ile tamam olur:

1. Namaz kılarken giydiği elbisesini necasetten temizlemekle,

2. Namaz kılarken (namazdan önce) bedenini necasetten temizlemekle,

3. Namaz kıldığı mekânı temizlemekle.

84 Günümüzde yazılan ilmihal kitaplarının çoğunda bu farz, namazın içindeki farzlar kısmına dahil edilmiştir. Burada eserin tertibi göz önünde bulundurulmuştur.

Setr-i avret (avret yerini örtmek) şu üç şey ile tamam olur:

1. Erkeklerin göbek altından diz altına kadar olan âzalarını örtmesiyle,

2. Hür hanımların yüz, el ve ayak harici tüm bedenlerini örtmesi ve göstermemesi ile,

3. Âzat edilmemiş câriyelerin sırt ve göbekten diz altına varıncaya kadar örtünmesi ile.

İstikbâl-i kıble (kıbleye yönelmek) şu üç şey ile tamam olur:

1. Kıbleye durmakla,

2. Namazını tamamlayana kadar göğsünü kıbleden ayırmamakla,

3. Şanı yüce olan Allah'ın manevi huzurunda zelil olmak ile (tevazu ve huzurda durma bilinci ile).

Vakit şu üç şey ile tamam olur:

1. Her namazın ilk vaktini bilmekle,

2. Her namazın son vaktini bilmekle,

3. Namazı mekruh vakitlere vardırmamak ile.

Niyet şu üç şey ile tamamlanır:

1. Kıldığı namazın farz mıdır, vâcip midir, sünnet midir, müstehap mıdır? (Bunu) bilmekle,

2. Dünya işlerini kalbinden çıkarmakla,

3. Şanı yüce olan Allah'ı görüyormuş gibi bilerek ibadet etmekle.

İftitah tekbiri* (namaza başlama tekbiri) şu üç şey ile tamam olur:

1. Ellerini kulağına kaldırmakla,

2. Tekbiri, tazim[85] üzere söylemekle,

3. Kalbinden (namaza) hazır olmak ile.

B) Namazın İçindeki Farzlar

Kıyam (namazda ayakta durmak) şu üç şey ile tamam olur:

1. Ayakta durmak ile,

2. Secde yerine bakmak ile,

3. Kıyamda iken iki tarafına sallanmamak ile.

Kıraat (namazda Kur'an okumak) şu üç şey ile tamam olur:

1. (Kıraat) Sesli okunursa sadasını çıkarmak, gizli okunursa sağır olmayan kimsenin kendi (sesini) işitecek kadar harflerin hakkını vererek, doğru bir şekilde okumakla,

2. Kur'ân-ı Kerîm'in manasını tefekkür etmekle,

3. Tecvid üzere okumakla.

Rükû (kıyamdan sonra eğilmek) şu üç şey ile tamam olur:

1. Rükûya kemal üzere varmakla (sünnet üzere, her âzayı yerinde ve istendiği şekilde bulundurmakla),

2. Beli ile başı bir hizada olmakla,

3. Tume'nînet (gönül ve kalp rahatlığı) üzere durmakla.

---

* İftitah tekbiri, Hanefîlere göre namazın aslen bir rüknü/içindeki bir farz değil, dışındaki bir farzdır, namazdan öncedir. Bu sebeple müellifimiz tekbiri namazın dışındaki farzlardan kabul etmiştir. Böyle olmakla beraber, namazın rükünlerine çok bitişik olduğu için bu da namazın içindeki bir farz sayılmıştır.

85 Allah Teâlâ'nın şanını yüceltme niyetiyle.

Secde şu üç şey ile tamam olur:

1. Secdeye sünnet üzere varmakla,

2. Burnu ile alnı (yere) aynı hizada koymakla,

3. Tume'nînet (gönül ve kalp rahatlığı) üzere olmakla.

Kade-i ahîre (namazda son oturuş). Namazın sonunda oturmak şu üç şey ile tamam olur:

1. Erkeklerin sağ ayağını dikip sol ayağının üzerine oturması ile hanımların kalçalarını yere koyup ayaklarını sağ yanından çıkarması ile,

2. Ettahiyyâtü duasını tazim üzere[86] okumakla,

3. Son oturuşta salavat ve dua okumakla.

Namazın Kemal Mertebede Kabul Olmasının Şartı

Namazın mükemmel derecede kabul olmasının şartı, huşû, takva, mâlâyâniyi (gereksiz şeyleri) terk, terk-i kesl ve ibdâd(dır).

Huşû: Allah Teâlâ'dan korkmaya,

Takva: Dokuz âzasını (iki el, iki ayak, iki göz, iki kulak, ve dilini) haramdan ve mekruhtan korumaya,

Mâlâyâniyi terk: Dünyasına ve ahiretine faydası olmayan sohbeti terketmeye,

Terk-i kesl: Namazın fiillerini yerine getirirken üşenmeyi terketmeye,

İbdâd: Ezan-ı Muhammedî okunduğunda her işini bırakıp cemaate devam etmeye, derler.

86 Saygı ve yüceltme niyetiyle.

Namazda Uyulması Mühim Olan Şeyler

Namazın içinde uyulması mühim olan altı şey şunlardır: İhlâs, tefekkür, havf, recâ, rü'yet-i taksir, mücâhede.

İhlâs: Amelinde samimi olmaya,

Tefekkür: Namazın içindeki meseleleri (namazdan önce) düşünmeye,

Havf: Şanı yüce olan Allah'tan korkmaya,

Recâ: Şanı yüce olan Allah'ın rahmetini ummaya,

Rü'yet-i taksir: Kendini (Allah katında) kusur üzere bilmeye,

Mücâhede: Nefis ve şeytanla mücadele etmeye, derler.

Ezan-ı Muhammedî okunduğunda İsrâfil aleyhisselâm sûra üfürüyor diye, abdeste kalkerken kabrimden kalkıyorum diyerek, camiye giderken mahşer yerine gidiyorum fikriyle, müezzin ikamet edip cemaat saf saf olurken, "Bu insanlar mahşer yerinde 120 saf olup seksen safı bizim peygamberimizin, kırk safı diğer peygamberlerin ümmetleridir" diye tefekkür ederek, imama uyduktan sonra imam Fâtiha-i şerife'yi okurken, "Sağımda cennet, solumda cehennem, ensemde Azrâil, karşımda Beytullah, önümde kabir, ayağımın altında sırat köprüsü... Acaba benim sorgu sualim kolay olur mu, yaptığım ibadetler ahirette başıma taç, yanıma yoldaş ve kabrimde kandil olur mu; yoksa kabul olmayıp eski bez gibi yüzüme vurulur mu?" diye tefekkür etmek gerekir.

Namazın Vâcipleri

(Burada) namazın vâciplerinin yirmi bir kadar (olduğu) beyan olunur.

1. İmamın arkasında Sübhâneke'den başka bir şey okumamak,

2. İmamın ve (namazını) yalnız kılan kimsenin, farzların (ilk) iki rekâtında ve diğer namazların her rekâtında birer kere Fâtiha-i şerife'yi okuması,

3. Dört ve üç rekâtlı farz namazların ilk iki rekâtında ve diğer namazların her rekâtında zamm-ı sûre okumak (Fâtiha'nın ardından bir sûre eklemek),

4. Üç ve dört rekâtlı farzlarda Fâtiha sûresini, ilk iki rekâtlarda tahsis etmek,

5. Bir farzdan bir farza geçiş yapmak (farzları fasıla yapmadan peş peşe yapmak),

6. Fâtiha'yı, (zamm-ı) sûreden önce okumak,

7. (Üç ve dört rekâtlı namazlarda) Kade-i ûlâda (birinci oturuşta) oturmak,

8. (Üç ve dört rekâtlı namazlarda) Kade-i ûlâda Tahiyyat (ettahiyyâtü duasını) okumak,

9. Kade-i ahîrede (son oturuşta) Tahiyyat okumak,

10. Selâm lafzı ile namazdan çıkmak,

11. Vitir namazında Kunut dualarını okumak,

12. Bayram namazını kılarken zâit (fazladan) olan tekbirleri almak,

13. (Namazda) Gizli ses ile okunacak yerde gizli okumak,[87]

14. Âşikâr okunacak yerde sesli okumak,[88]

87 İmam, öğle ve ikindi namazlarının bütün rekâtlarında, akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının son iki rekâtında kıraati gizli yapar.

88 Cemaatle kılınan namazda imam, sabah namazı ile akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekâtında sesli okumalıdır. Cuma namazında, bayram namazlarında, cemaatle kılınan teravih namazında, teravihten sonra cemaatle kılınan vitir namazında da imam kıraati yüksek sesle yapar.

15. (Namazı) ta'dîl-i erkân üzere kılmak.[89]

16. (Namazda) secde âyeti okursa veya imamdan işitirse tilâvet secdesi yapmak,

17. Gerekli olmuşsa sehiv (yanılma) secdesi yapmak,

18. Dört rekâtlı olan farzlarda, ilk oturuşta Tahiyyat okuduktan sonra beklemeyip kalkmak,

19. Her halde imama uymak,

20. Herhangi bir özrü yok iken farzları (bir görüşe göre) cemaat ile kılmak (Namazı cemaatle kılmak Hanefî mezhebine göre müekked sünnettir),

21. Kurban bayramının arefesinin (bir önceki günün) sabah namazından, dördüncü günün ikindi namazına kadar farzların ardından teşrîk tekbiri almak.[90]

Namazın Sünnetleri

(Burada) namazın otuz dört kadar sünneti açıklanmıştır:

1. Misvak kullanmak,

2. İftitah tekbirinde ve kunut tekbirinde (erkeklerin) ellerini kulaklara ve kadınların da (ellerini) omuz hizasına kadar kaldırılması,

3. İftitah ve kunut tekbirlerinde avuçlarını kıbleye doğru çevirmek,

4. Kıyamda ellerini bağlamak,

89 Ta'dîl-i erkân, rükünleri düzgün, yerli yerinde ve düzenli yapmak demektir. Ta'dîl-i erkân, Ebû Yusuf'a ve Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre, ayrı bir rükün veya rüknün şartı olması itibariyle farzdır. Hanefî mezhebine göre (Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre) ise vâciptir (*İlmihal*, TDV, 1/248).

90 Teşrîk tekbiri: Kurban bayramının arefe günü (9 Zilhicce) sabah namazından başlayarak bayramın 4. günü ikindi namazına kadar (13 Zilhicce) ikindi namazı dahil farz namazlardan sonra toplam yirmi üç defa "Allahüekber Allahüekber lâ ilâhe illallahü vallâhü ekber Allahüekber ve lillâhi'l-hamd" cümlesini söylemeye "teşrîk tekbiri" denir.

5. Sağ elini sol elin üzerine koymak,

6. Erkeklerin (ellerini) göbekten aşağıda ve hanımların göğüs hizasında bağlamaları,

7. Her namazın ilk rekâtında imam olsun, cemaat olsun veya (namazını) yalnız (kılan) olsun (bu kimselerin) Sübhâneke (duasını) okuması,

8. İmamın ve namazını yalnız kılan kimsenin Sübhâneke'nin ardından eûzü okuması,

9. Aynı şekilde imamın ve yalnız kılanın bütün rekâtlarda Fâtiha-i şerife öncesinde besmele okuması,

10. İmam (وَلَا الضَّالِّينَ) dediğinde imam, cemaat ve yalnız kılanın kendisi Fâtiha'yı bitirdikten sonra (sessizce) "âmin" (آمين) demesi,

11. Kıyamdan rükûya inerken tekbir almak (Allahüekber demek),

12. Rükûda ellerini dizlerine koyup parmak aralarını açmak (diz kapağını kavramak),

13. Rükûda üç kere "sübhâne rabbiye'l-azîm" (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيم) demek,

14. Rükûda bel ile başın bir hizada olması,

15. İmamın ve yalnız kılanın rükûdan kalkarken "semiallahu limen hamideh" (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) demesi,

16. Cemaat ve yalnız kılanın rükûdan kalktıktan sonra " rabbenâ leke'l-hamd" (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) demesi,

17. Kıyamdan secdeye eğilirken "Allahüekber" (اَللهُ اَكْبَرُ) demek,

18. Secdede üç kere "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى) demek,

19. İlk secdeden kalkarken "Allahüekber" (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) demek,

20. İkinci secdeye yönelirken "Allahüekber" (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) demek,

21. Secdede el parmaklarını bitiştirmek,

22. Erkeklerin secdede dizleri üzerine secde etmeleri ve uyluklarını (bacaklarını) karınlarından ayırmaları, hanımların ise uyluklarını karınlarına bitiştirmeleri,

23. İkinci secdeden kalkarken "Allahüekber" (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) demek,

24. (Erkeklerin) Sağ ayağını dikip sol ayağının üzerine oturması,

25. Kade-i ahîrede (son oturuşta) salavat (Salli-Bârik) duasını okumak,

26. Sağına ve soluna selâm verirken başı çevirmek (omuzları görecek şekilde),

27. Tahiyyat'ta otururken elleri ile dizlerinin ucunu tutup, parmaklarını kendi halinde bırakmak,

28. Secdede elleri ve ayak parmaklarını kıbleye çevirmek,

29. Secdeye varınca elleri kulak hizasında tutmak,

30. Yedi âza üzerine secde etmek (iki el, iki diz, iki ayak ve yüz),[91]

---

91 Secdede Hanefî mezhebinde farz olan, alnın ve ayakların hiç değilse bir ayağın yere dayanmasıdır. Burnun konması vâcip, ellerin ve dizlerin konması ise sünnettir. Tercih edilen görüşe göre, bir ayağın sadece bir parmağını veya sadece üstünü yere koymak yeterli değildir. Yine bir mazeret (özür) yokken alnı yere değdirmeden sadece burun üzerine secde yeterli olmaz. Hanefîler'den Züfer ile Şâfiî ve Hanbelî mezhep-

31. Dört rekâtlı farzların son iki rekâtlarında yalnız Fâtiha-i şerife'yi okumak,

32. Ezan-ı Muhammedî'yi sünnet üzere okumak,

33. Cemaatle veya yalnız iken farzlarda kamet getirmek,

34. İmam olan kişinin namazdan sonra yüzünü cemaate döndürmesi.

Namazın Müstehapları

(Burada) Namazın on altı kadar müstehabı açıklanır:

1. Müezzin ikamette "Hayye ale's-salah" (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) dediği zaman cemaatin beklemeden kalkması,

2. İftitah tekbirinde ve vitir namazının kunut tekbirlerinde erkeklerin başparmaklarını kulak yumuşağına dokundurmaları,

3. Kıyamda iken ellerini bağladığında bileğini sıkıca tutmak,

4. Kıyamda secde yerine bakmak,

5. Rükûda ve secdede beş veya yedi kere tesbih etmek,

6. Rükûda ayak üzerine nazar etmek,

7. (Secdeye varırken) Burnundan önce ellerini yere koymak,

8. Secdede burnunun iki yanına bakmak,

9. Selâm verirken omuz başına bakmak,

10. İmamın solunda olan kimsenin selâm verirken imama, hafaza meleklerine ve cemaate niyet etmesi,

---

lerinde, yedi uzvun (eller, ayaklar, dizler ve yüz) her birinin bir kısmının yere değdirilmesi farzdır. Şâfiîler'e göre avuç içlerinin ve ayak parmaklarının alt taraflarının yere gelmesi gerekir (*İlmihal*, TDV, 1/247).

11. İmamın sağında olan kimsenin (selâm verirken) hafaza meleklerine ve cemaate niyet etmesi,

12. (İmamın) Sağında ve solunda kimse yoksa (selâm verirken) sadece hafaza meleklerine selâm vermeye niyet etmek,

13. Namazın içinde iken terini silmemek,

14. Öksürüğü terketmek,

15. Esnemeyi terketmek,

16. Tahiyyat'ta otururken uylukları (dizleri) üzerine bakmak.

Namazın Edepleri

Namazın edepleri (şunlardır):

1. (Namazı) Yalnız kılınca veya imam ile kıldıktan sonra selâmın akabinde (şöyle) demek: [92]

"اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْاِكْرَامِ"

2. (اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلاَمُ dedikten sonra) Âyetü'l-kürsî okumak,

3. Otuz üç kere "sübhânellah" (سُبْحانَ اللهِ) demek,

4. Otuz üç kere " elhamdülillâh" (اَلْحَمْدُ لِلّٰه) demek,

5. Otuz üç kere "Allahüekber" (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) demek,

6. Bir kere, "لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" demek,[93]

92 Allahümme entesselâm ve minkesselâm tebârekte yâ zel celâli vel ikram.

93 Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh, lehül mülkü velehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.

7. Ellerini kıble-i dua (dua edilirken çevrilen yer) olan arşa doğru kaldırıp ihlâs ve samimiyetle dua etmek,

8. Cemaatle (kıldığı namazlarda) ise duayı beklemek,

9. Dua esnasında "âmin" (آمين) demek,

10. Duanın bitiminde elini yüzüne sürmek.

Namazın Mekruhları

Namazın mekruhları şunlardır:

1. Boynunu eğip iki yanına bakmak,

2. Üzerinde bulunan bir şey ile oynamak,

3. Özürsüz secde yerini (eliyle) süpürmek,[94]

4. Erkeklerin ellerini göğsünde tutması,

5. Parmaklarını çıtlatmak,

6. Özürsüz bağdaş kurup oturmak,

7. Secdede bir ayağını kaldırmak,

8. Ekâbirden (büyüklerden) birinin huzuruna çıkamayacağı giysi ile namaz kılmak,

9. İnsan yüzüne karşı (namaz) kılmak,

10. (Yanmakta olan) Ateşe karşı (namaz) kılmak,

11. Bedeninde veya elbisesinde (insan veya hayvan) resmi olduğu halde namaz kılmak,

12. Esnemek (veya geğirmek),

13. Ellerini yenlerinden (kol uçlarından) çıkarmadan (namaz) kılmak,

14. Köpek gibi, inciklerini (dizlerini) dikip oturmak,

---

94 Ancak secde edilecek yerdeki çakıl taşlarını bir kereye mahsus olmak üzere düzeltmek câiz görülmüştür.

15. Gözlerini yummak,

16. (Tembellik veya önem vermeme sebebi ile) Başı açık (namaz) kılmak,

17. (Namazda) Ellerini kıbleden çevirmek,

18. (Namazı) Cemaatle kılarken önünde boş saf var ise gerideki safta namaz kılmak mekruh olur. Eğer yanında bir kimse varsa (hüküm) helâle yakın mekruh olur. Yalnız kalırsa (hüküm) harama yakın mekruh olur. Böylelikle vâcibi terketmiş olur. Namazdaki noksanlığı telafi için o namazı iade etmesi gerekir.

19. (Kıble tarafında perde veya duvar gibi) Engel yok iken kabre karşı namaz kılmak,

20. Necasete karşı (namaz) kılmak,

21. Bir erkek ile hanımın yan yana namaza durup ayrı ayrı namaz kılmaları (Aynı namazı kılıyor iseler erkeğin namazı bozulur),

22. Tuvalet ihtiyacı var iken namaz kılmak. Tuvalet ihtiyacı şiddetli ise (bu durumda namaz kılmak) tahrîmen mekruh olur.

23. Secdeye varırken (rahatsızlığı olmadığı halde) yere önce ellerini koymak,

24. Bir rükünde (elini) iki kere (kaldırarak) bir yerini kaşımak. Eğer bir rükünde elini kaldırarak üç kere (bir yerini) kaşırsa namaz bozulur.[95]

95 Bir yeri elini kaldırmadan üç defa kaşımak namazı bozmaz. Burada namazı bozan şey amel-i kesirdir yani namazda çok iş yapmaktır. Amel-i kesir, namazı bozan davranışlardan biridir. Namaz kılan bir insanı dışarıdan gözlemleyen kişide, o kimsenin namazda olmadığı izlenimini verecek herhangi bir davranışta bulunması amel-i kesir hükmüne girer. Meselâ namazda saç ve sakalı taramak, üç adımdan fazla yürümek, vücudun herhangi bir yerini elini kaldırarak üç kereden fazla kaşımak ame-i kesirdir ve namazı bozan durumlardandır.

25. İmamdan önce rükûya varmak,

26. İmamdan önce rükûdan kalkmak,

27. İmamdan önce secdeye varmak,

28. İmamdan önce secdeden kalkmak,

29. Bir şeye dayanıp kalkmak,

30. Secdeden kalkarken ellerinden önce dizlerini kaldırmak,

31. Yüzünde ve gözünde bulunan tozu silmek,

32. İkinci rekâtta, önceki rekâtta okuduğu sûreden (Kur'ân-ı Kerîm'in sûre sırasına göre) bir sûre atlamak,[96]

33. Birinci ve ikinci rekâtlarda veya bir rekâtta aynı sûreyi iki kere okumak. Nâfile namazda câizdir.

34. (Sûreleri) Aşağıdan yukarıya (sondan başa) okumak. Mesela önceki rekâtta Tebbet sûresini ve ikinci rekatta İzâcâe (Nasr) sûresini okumak gibi.

35. İkinci rekâtta, önceki (ilk rekâtta) okuduğu sûreden üç âyet miktarı veya daha fazla okumak,

36. Özürsüz (olarak) bir yere dayanıp kalkmak,

37. (Namazda) Sinek kovmak,

38. Omuzlarını açıp namaz kılmak.

39. Açık arazide iken sütreyi terketmek,[97]

96 İki sûre atlamak mekruh değildir. Mesela birinci rekâtta Kevser sûresini okuyan birinin ikinci rekâtta Tebbet sûresini okuması mekruh değildir. Bu kimse namazın ikinci rekâtında Nasr sûresini okumuş olsa Kur'an'ın tertibine göre bir sûre atladığı için mekruh işlemiş olur.

97 **Sütre:** Sözlükte "perde, örtü, ceket" gibi anlamlara gelen sütre, dinî bir kavram olarak, önünden insan veya hayvanların geçmesi muhtemel olan açık bir yerde namaz kılan kişinin, önüne değnek veya başka bir şey dikmesini ifade eder. Namaz kılan kişinin önünden geçmek doğru değildir; ancak iki saf kadar önünden geçilebilir. Bu nedenle, önünden

40. İnsan geçecek yerde (namaza) durmak,

41. Rükûda ve secdede el parmaklarıyla tesbihleri saymak,

42. İmam, mihrabın içinde olup önüne bir perde çekilse, içeride kılacak derecede derin olan mihrapta olmak,

43. İmamın mihraptan başka yerde durması,

44. İmamın 1 arşın (yaklaşık 70 cm.) miktarı yalnız olarak cemaatten aşağıda olması, cemaatin yukarıda kalması,

45. Âmini sesli söylemek,

46. Kıyamda okuduğunu (bitirmeyip) rükûda tamamlamak,

47. Rükûda okuduğunu (bitirmeyip) kıyamda tamamlamak,

48. Bir ayağın üzerinde durmak,

49. Namazda sallanmak,

50. Namaz içinde bir şey koklamak.

Namazı Bozan Şeyler

(Burada) Namazı bozan elli beş kadar durum açıklanır:

1. (Namazda) Dünya kelâmı konuşmak,

2. Kendi işiteceği kadar gülmek,

3. Amel-i kesir işlemek,[98]

---

insan veya hayvan geçmesi muhtemel olan açık yerlerde namaz kılan kişinin önüne sütre dikmesi uygun olur. Hz. Peygamber'in uygulaması ve tavsiyeleri bu yöndedir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü,* s. 607-608).

98 Amel-i kesir namazda çok iş yapmak anlamına gelir. Namaz kılan kişi yaptığı hareketlerden dolayı kendisini gören kişide namaz kılmıyor zannı oluşuyorsa o kimsenin namaz hareketleri dışında çok şey

4. Farzın birini özürsüz (olarak) terketmek,

5. Farzın birini istemeden terketmek,

6. Dünya işleri için ağlamak,[99]

7. Özrü olmadığı halde boğazını temizlemek,[100]

8. Sakız çiğnemek,

9. Bir rükünde üç kere bir yerini kaşımak ya da elini kaldırarak birine vurmak,

10. (Namaz sırasında) Musafaha etmek (tokalaşmak),

11. İftitah tekbirini kendi sesini işitebilecek şekilde almamak,

12. (Kıraati dudağı kımıldayacak şekilde) Kendi işiteceği kadar (âyet veya sûre) okumamak,

13. İçeride namaz kılarken dışarıdan biri çağırdığında "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm" veya "sübhânellah" demek. Lâkin amacı (ona cevap vermeyi kastederek) haber vermek ise namazı bozulur. Eğer (niyeti) namazda olduğunu bildirmek ise (namazı) bozulmaz.[101]

14. Kasten (unutarak, yanılarak) (sözlü olarak) selâm almak,

15. Ağzında şeker var ise bu şekerin lezzetinin boğazına kaçması,

---

yaptığı yani amel-i kesir yaptığı anlaşılır. Mesela bir kimse ilk rekâtın kıyamında elini üç kere kaldırıp bir yerini kaşırsa amel-i kesir işlediği için namazı bozulur.

99 Allah Teâlâ'nın korkusundan veya cennet ya da cehennemi hatırlamaktan dolayı ağlamak namazı bozmaz.

100 Eğer kıraate engel olan balgamı gidermek gibi bir özürden dolayı öksürürse namazı bozulmaz.

101 Namazdaki kişi kendisine seslenen kimseye namazda bulunduğunu hissettirmek amacıyla, namaz içindeki tesbihatı sesli söylerse namazı bozulmaz, fakat karşısındakine cevap vermek niyetiyle sesini yükseltirse namazı bozulur.

16. Dışarıda namaz kılarken ağzını açıp dolu, yağmur veya kar yutmak,

17. (Binek üzerinde iken) Hayvanın yularını üç kere çekmek,

18. (Peş peşe) Üç kere elini kaldırarak veya üç kere vurarak bit ve pire gibi hayvanları öldürmek,

19. Bir rükünde üç kıl koparmak,

20. Üç harf olarak üff demek,[102]

21. (Binek üzerinde ise) Aynı rükünde bir ayağıyla üzengiyi üç kere ötelemek,

22. Aynı şekilde iki ayağıyla, bir kere üzengiyi ötelemek,

23. İmamdan ileri durmak,

24. Özürsüz (olduğu halde) bir saf kadar yürümek,

25. Saçını ve sakalını taramak (eliyle düzeltmek),

26. Erkek ve kadın beraber imama uymuş, imam da hanımlara niyet etmiş iken (cemaat halinde) kadın ve erkek namazı yan yana kılar ise; aralarında perde yoksa erkeğin namazı bozulur. Eğer aralarında perde veya namaz kılacak kadar bir kişilik mesafe (ara) varsa, erkeğin namazı tamam olur.

27. Kendi imamından başkasına fethetmek,[103]

---

102 Ancak kendisine hâkim olamayacak durumdaki hastanın inlemesi, âh, of demesi namazı bozmaz.

103 Bir kimse namazda kendi imamından başka tanımadığı bir imamın okuduğu Kur'an'daki yanlışlığı düzeltirse ve önünü açsa o kişinin namazı bozulur. Çünkü bu bir öğretme ve öğrenme sayılır. Öğretme ve öğrenme ise namaz dışı çok işle uğraşmak anlamına geleceğinden namazı bozan bir durumdur.

28. Bir kadın boş yerde (tek başına) imama uyarak (namaza) durduğunda sonradan cemaat gelip saf doldurduğunda erkeklerin safı (bu) hanımın (safına kadar) gelirse, kadının sağında, solunda ve arkasında olan üç erkeğin namazı bozulur.

29. Çocuğunu kucaklamak,

30. Bir şey yemek yahut bir şey içmek,

31. Dişinin arasında kalan nohut kadar veya daha fazla şeyi yutmak,[104]

32. İki eli ile yakasını birleştirmek, başında bulunan takkesini eli ile çıkarmak veya çıkarıp giymek (çok hareketi gerektirirse namazı bozar),

33. (Namaz esnasında) Bir musibet işittiğinde "اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ " (Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz) (Bakara 2/156) demek,

34. Sevinçli bir haber duyduğunda "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ" Hamd Allah'a mahsustur, demek,

35. Namaz içinde aksırınca "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ " Hamd Allah'a mahsustur, demek,

36. Namaz kılarken yanında aksıran kimseye "يَرْحَمُكَ اللّٰهُ" Allah sana ramet etsin, demek,

37. Aksıran kişinin namazda (karşısındakine cevaben) "يَهْدِيكُمُ اللّٰهُ" Allah size hidayet etsin, demesi,

38. Erkeğin hanımını namazda öpmesi (durumunda kadının namazı bozulur).[105]

---

104 Ağızda kalan şey nohut tanesinden daha küçük olursa namaz bozulmaz.

105 Namaz içinde olan bir erkeğin namazı, hanımının öpmesi veya okşaması ile bozulmaz. Yeter ki erkekte şehvet meydana gelmiş olmasın.

39. Namazda iken duada (Salli-Bârik dualarından sonra) altın, gümüş gibi dünya malı ile ilgili bir şey istemek,

40. Göğsünü kıbleden özürsüz çevirmek,

41. Secdede iki ayağını yerden kaldırmak,

42. Kur'an'ı manası bozulacak kadar yanlış okumak,

43. Kadının çocuğunu (namazda) emzirmesi. Eğer süt bir kerede çıkarsa namazı bozulur. Şayet iki veya üç kez emzirirse süt çıksın veya çıkmasın namazı bozulur.

44. Namaz içinde ayaklarını (ileri geri) sürümek,

45. (Binek üzerinde namaz kılarken) Hayvana üç kez kamçı vurmak,

46. Kapalı kapıyı açmak,

47. (Elini kaldırarak üç hareketle peş peşe) Üç harf (kelime) yazı yazmak,[106]

48. Kaftanını giymek,

49. Dizliğini giymek,

50. Hayvan üzerinde özür (sebebi) ile farz namaz kılarsa, hayvanın yönünü kıbleden çevirmek,[107]

51. Hayvanın üzerinde yük yapmak,

52. Kalbinden mürted olmak (dinden çıkmış olmak),

106 Namazda olan bir kimse üç kelimeden az olmak üzere yazı yazsa namazı bozulmaz. (Ö. Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*).

107 Hayvan üzerinde namaz kılmanın hükümleri günümüzde ulaşım vasıtaları için söz konusudur. Bu itibarla bir kimse bir özrü sebebi ile otobüs, tren ve uçak gibi vasıtalarda farz, vâcip ve nâfile olan bütün namazları kılabilir. Normal durumda ise vasıtada yalnızca nâfile namaz kılmak câizdir. Seyir halinde olan otobüs, tren ve uçak, mola verinceye kadar namaz vakti geçecekse kişi oturduğu yerde ima ile namazını kılar. Kıble bu vasıtaların gittiği istikamet yönü olur. Fakat gemide namaz ayakta ve kıbleye yönelerek kılınır. Geminin yönü değişirse namaz kılan kişi de yönünü kıbleye çevirerek namazını tamamlar.

53. Cünüp olmak veya hanımların âdet görmeye başlaması,

54. İmamın abdestim bozuldu düşüncesiyle yerine başkasını geçirmesi,

55. (Namazda Kur'an okurken) Manayı değişecek şekilde bir harfin yerine başka bir harf okumak.

Namazı Bozmayan Durumlar

1. (Namaz içinde) Önünde boş saf varsa bir ya da iki adımda (safa) gitmek,

2. Âmin demek. Eğer başkasına cevap değilse.

3. Kaşıyla veya gözüyle bir kimsenin selâmını almak,

4. (Namaz kılan kimseye) Biri gelip, "Kaç rekât kıldınız?" diye sorduğunda (kaçıncı rekâtta olduğunu) parmaklarıyla işaret etmesi. Bu durumların hiçbirinde namaz bozulmaz.

(Bir yere idrar yapılmış fakat kuruyup temizlenmişse namaz kılınır ancak teyemmüm olmaz.)

Salât Lafzının Manası ve Fazileti

Salât kelimesinin lugat manası da vardır ıstılah (terim) manası da.

(Salâtın) Lugat manası, şanı yüce olan Allah'tan rahmet, meleklerden istiğfar ve müminlerden dua demektir.

(Salâtın) Istılah manası, ef'âl-i maluma (bilinen hareketleri olan) ve erkân-ı mahsusaya (özel rükünleri bulunan ibadete) denir. Türkçe'de namaz ibadetine "salât" denmesi bu anlamda kullanılır.

Ef'âl-i maluma, namazın dışında işlediğimiz fiillerdir. Erkân, namazın içinde olan rükünlere denir ki bunlar ancak namaza mahsustur.

Bir gün Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] Hz. Ali'ye [radıyallahu anh], *"Yâ Ali! Senin, namazın farzına, vâcibine, sünnetine, müstehabına dikkat etmen gerekir"* dediğinde ensardan bir kimse, "Yâ Resûllallah! Hz. Ali bunların hepsini bilir (uygular). (Öyleyse) Bize bu namazın farzına, vâcibine, sünnetine ve müstehabına riayet etmenin faziletini açıkla (ki), biz de ona göre amel edelim."

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] buyurdular ki: *"Ey benim ümmetim ve ashabım!*

- *Namaz şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın razı ve hoşnut olduğu şeydir.*
- *Ferişteh lerin (meleklerin) sevdiği bir ameldir.*
- *Peygamberlerin sünnetidir.*
- *Marifetin nurudur.*
- *Amellerin en faziletlisidir.*
- *Bedenin kuvveti, rızkın bereketidir.*
- *Canın nurudur.*
- *Duanın kabulüdür.*
- *Melekü'l-mevt (Azrâil aleyhisselâm) ile arasında şefaatçidir.*
- *Kabirde kandildir, nurdur.*
- *Münker ve Nekir hazretlerine (sorgu sual meleklerine) cevaptır.*
- *Kıyamet gününde üzerine gölgeliktir.*
- *Cehennem ile kendisi arasında perdedir.*
- *Sırat (köprüsünü) yıldırım gibi geçiricidir.*

• *Cennette (kulun) başına taçtır.*

• *Cennetin anahtarıdır."*

CEMAAT ile NAMAZ

Bir kimse cemaat ile iki rekât namaz kıldığında, kendi başına kıldığı yirmi yedi rekât namazın sevabından fazla ecir alır.

Bir rivayette (şöyle denir), tek başına 1000 rekât namaz kılındığında dahi cemaatle kılınan iki rekâtın sevabı bundan çok olur.

Cemaat ile kılmanın sevabı çoktur. Birkaçı şöyle açıklanır:

1. Müminler bir araya geldiğinde birbirlerine muhabbet hâsıl olur.

2. Cahiller, âlimlerden namaz meselelerini öğrenirler.

3. Bazı kimselerin namazı kabul olurken bazılarının (kabul) olmaz. (Namazı) Kabul olanların hürmetine namazı (kabul) olmayanların da (namazı) kabul (edilmiş) olur.

Resûlullah hazretleri [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur: *"Ey benim ümmetim ve ashabım! Sizin için iki yol koydum. Biri Kur'ân-ı Azîmüşşan, biri (de) sünnetimdir. Bunlardan başka yol tutan ümmetimden değildir."*

Namazı Vaktinde Kılmanın Fazileti

Namazı vaktinde kılmanın fazileti çoktur. (Bunlardan) Birkaçını (İslâm âlimleri) açıklamışlardır:

1. Yüzünün nuru çok olur.

2. Ömrünün bereketi olur.

3. Duası kabul olur.

4. İnsanların hayırlılarından olur.

5. Cümle müminler ona muhabbet eder.

Namazın vaktini geçirip kılmamanın on beş zararı vardır: Beşi dünyada, üçü vefat ederken, üçü kabirde, dördü arasat (mahşer) meydanındadır.

Dünyada olan beş zarar (şöyledir):

1. Yüzünde nur olmaz.

2. Ömründe bereket olmaz.

3. Duası kabul olmaz.

4. Bir mümin kardeşi dua istese, ona yaptığı dua kabul olmaz.

5. Diğer yaptığı ibadetlerin sevabı eline girmez (fayda etmez).

Ölüm anındaki üç zararı (şöyledir):

1. Aç,

2. Susuz,

3. Hor (hakir bir vaziyette) ölür. Ne kadar yemek yese doymaz, ne kadar su içse kanmaz.

Kabirde olan üç zararı (şöyledir):

1. Kabir (kendisini) sıkar, kemikleri birbirine geçer.

2. Kabri ateş dolar.

3. Üzerine bir ejderha musallat olur. Adı Akra'dır. Onun elinde ateşten bir kamçı bulunur ki bir günlük uzunluğu vardır. Bu kamçıyla (kime) bir kere vursa (o) yerin dibine geçer (sonra) yine çıkar. (Sonra) Bir daha vurur. Böylece kıyamete kadar o kimseye azap edilse gerektir.

Arasat meydanında olan dört zararı (şöyledir):

1. Hesabı şiddetli olur.

2. Şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın gazabına müstehak (hak etmiş) olur.

3. Cehenneme dahil olur.

4. Alnına üç satır yazı yazılır:

Birinci satırda, "Bu kimse Allah'ın gazabına müstehaktır."

İkinci satırda, "Bu kimse Allah Teâlâ'nın hakkını zayi edicidir."

Üçüncü satırda, "Nasıl ki sen Allah'ın hakkını zayi ettiysen bugün de sen Allah'ın rahmetinden uzaksın" yazılıdır.

Namaz dinin direğidir. Bir kimse namaz kılar (ise) dininin direğini dikmiş olur. Üzerine gölgelik kurar, altında selâmet bulur.

Bir kişi dört vakit namazı (farz olduğunu) bile bile terkedip daha sonra (kılmadığı namazı) kazâ etmezse üç mezhebe (Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî) göre ölüm lazım gelir. Bizim mezhebimize (Hanefî) göre öldürülmesi gerekmez. Ama büyük günahlardan birini işlemiş olur ve (namaz kılana kadar) sürekli hapsi gerekir.

Bir kişi bir vakit namazı bile bile terkedip kazâ etmezse bir hafta miktarı yani ahirette seksen yıl yansa gerekir. Ahiretin bir günü bu dünyanın bir yılı kadardır. Ahiretin yılları ona göre hesap edilir.

İmama Uyanlar Kaç Türlüdür?

İmama uyanlar dört çeşittir: Müdrik, muktedî, mesbûk, lâhik.

Müdrik: İftitah (başlama) tekbirini imamla beraber alana (denir).

Muktedî: İftitah (başlama) tekbirini imam ile beraber almayıp sonra alana (denir).

Mesbûk: İmam rekâtların birini veya ikisini kıldıktan sonra (ona) uyana (denir).

Lâhik: İftitah (başlama) tekbirini (imamla) beraber alıp, daha sonra abdesti bozulunca abdest aldıktan sonra tekrar gelip imama uyar. Yine önceden uyduğu gibi Kur'an okumaksızın rükû ve secdede okunan tesbihlerini eder ve namazını kılar. Bu kimseye lâhik derler. İmamın ardındaki gibidir. Eğer dünya kelâmı söylemediyse, böylece kılar. Fakat camiden çıktıktan sonra en yakın yerden abdest almalı. Zira uzağa giderse, namazı bozulur, diyen (âlimler) de vardır.

Bir kişi gelip imamı rükûda bulsa, rükûya yetişeyim diye acele edip tekbiri rükûya inerken alsa, imama uymuş olmaz. İmamı rükûda bulduğunda, imama uyup tekbiri ayakta tamamlayıp sonra rükûya gider. İmamın beli rükûda iken o da rükûya eğilmiş olsa ve (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمُ diye) tesbih ederse, o rekâta yetişmiş olur. Ama rükûya inerken imamın beli doğrulsa, o rekâta yetişmiş olmaz.

Namazda Ta'dîl-i Erkânı Terketmenin Zararı

Namazın beş yerinde ta'dîl-i erkânı terketmek, İmam Ebû Yusuf'a göre namazı bozar. Ama İmameyn'e göre bozmaz. Ancak vâcibi terkettiğinden eksiğini tamamlamak

ve gidermek için (âlimlerin çoğunluğuna göre) namazın iadesi gerekir.[108] Ta'dîl-i erkânı terketmenin yirmi altı kadar zararı vardır:

1. Fakirliğe sebep olur.

2. Ahiret uleması (salih âlimler) ona buğzeder.

3. Adaletten düşer, şehadeti makbul olmaz.

4. Namaz kıldığı mekân aleyhine şehadet eder.

5. Bir kimse ta'dîl-i erkânsız namaz kılarken biri görüp uyarmazsa günahkâr olur.

6. (Ta'dîl-i erkâna dikkat etmeden kıldığı) O namazı kazâ etmek üzerine vâcip olur.

7. (Ta'dîl-i erkânı terketmek kişinin) İmansız gitmesine sebep olur.

8. Namazın hırsızı olur.[109]

9. Allah Teâlâ'nın rahmet nazarından düşer.

10. Kıldığı namaz eski bez gibi, ceza gününde yüzüne vurulur.

11. Allah Teâlâ'ya münâcâtta sû-i edeb etmiş (edep gösterememiş) olur.

12. Namazın fazla olan sevabından mahrum olur.

13. (Namaz kılarken ta'dîl-i erkânı terketmek) Diğer ibadetlerin sevabının verilmemesine sebep olur.

14. Cehennemi hak etmiş olur.

---

108 İmâm-ı Âzam'a ve İmam Muhammed'e göre vâcibi terkeden bir kimsenin namazın sonunda sehiv secdesi yapması yeterlidir.

109 Bir binayı yapan usta işini gereği gibi yapmaz ise malzemeden çalarsa bina çürük olur. Bu kimselere hırsız denir. Aynı şekilde namazın rükünlerini hakkıyla yerine getirmeyen kimselere de namaz hırsızı denir. Dinimizi bir binaya benzettiğimizde namaz bu binayı ayakta tutan direkleri ifade eder. İşte namazın rükünlerini gereği gibi yapmayanlar dinini sağlam direkler üzerine kurmuş olmazlar.

15. Cahillerin, kendisini görüp (kötü örnek alarak) ta'dîl-i erkânı terketmelerine sebep olur.

16. İmamına muhalefet etmiş olur.

17. Rükûdan secdeye geçerken yapılan sünnetleri terketmiş olur.

18. Şanı yüce olan Allah'ın gazabına mazhar olur.

19. Şeytanı sevindirmiş olur.

20. Cennetten uzak olur.

21. Cehenneme yakın olur.

22. Kendi nefsine zulmetmiş olur.

23. Temiz olan nefsini kirletmiş olur.

24. Sağında ve solunda olan meleklere eziyet etmiş olur.

25. Resûllullah'ı [sallallahu aleyhi vesellem] mahzun etmiş olur.

26. Bütün mahlûkata zararı dokunmuş olur. Çünkü o kişinin günahı sebebiyle yağmurlar yağmaz, ekinler bitmez ve yağmur vaktiyle yağmaz olur.

İmamın Arkasında Duranların Sevabı

İmamın arkasına durana 100 sevap, sağında durana 75 sevap, solunda durana 50 sevap verilir. İlk safta durana 25 sevap, ikinci saftan en arka safa varıncaya kadar (orada bulunanlara) durana 10 sevap verilir. Bu sevapların bir tanesi 1000 vukıye[110] o vukıyenin her bir tanesi 1000 dirhem ve o dirhemin her bir tanesi Uhud dağından ağır olsa gerektir.

110 Vukıye (Okka, kıyye, vakıye): 400 dirhemlik Osmanlı'nın kullandığı bir ağırlık ölçüsü. Yerlere ve muhitlere göre ölçüsünde farklılıklar vardır. Yaklaşık 1280 kg. ağırlığı ifade etmektedir.

İftitah Tekbirini İmam ile Beraber Almanın Fazileti

Bir kişi, iftitah tekbirini imam ile beraber aldığında, sonbaharda ağaçların yaprağının rüzgâr estikçe dökülmesi gibi günahları dökülür.

Bir gün Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] namaz kılarken, ashabından biri sabah namazında iftitah tekbirine yetişemedi. Bu yüzden hemen bir köle âzat etti. Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] gelip şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben bugün iftitah tekbirine yetişemedim, bir köle âzat ettim. Acaba iftitah tekbirinin sevabına nail olabildim mi?"

Resûlullah hazretleri [sallallahu aleyhi vesellem], Hz. Ebû Bekir'e [radıyallahu anh],

"İftitah tekbiri hakkında sen ne dersin?" buyurdu.

Ebû Bekir-i Sıddîk [radıyallahu anh] buyurdu ki:

"Ey Allah'ın Resûlü! Kırk deveye mâlik olsam, kırkının da yükü mücevher olsa, hepsini fakirlere sadaka olarak versem, yine de imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına nail olamam."

Sonra Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem],

"Ey Ömer! İftitah tekbiri hakkında sen ne dersin?" deyince, Hz. Ömer [radıyallahu anh] şöyle cevap verdi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Mekke ile Medine arası dolusunca devem olsa, yükü mücevher olsa, hepsini fakirlere tasadduk etsem yine de imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabını elde edemem."

Sonra Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem],

"Ey Osman! İftitah tekbiri hakkında sen ne dersin?" deyince, Hz. Osman [radıyallahu anh] şöyle cevap verdi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben bir gecede iki rekât namaz kılsam, her bir rekâtında Kur'an'ı hatmetsem yine de imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına ulaşamam."

Sonra Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem],

"Ey Ali! İftitah tekbiri hakkında sen ne dersin?" deyince, Hz. Ali [radıyallahu anh] şöyle cevap verdi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Doğu ile batı arası kâfirler ile dolu olsa, Rabbim bana güç kuvvet verse, hepsini (Allah'ın rızası için) öldürsem yine de imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabına ulaşamam."

Sonra Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem],

"Ey benim ümmetim ve ashabım! Yedi kat yerler ve yedi kat gökler kâğıt olsa, denizler mürekkep, bütün ağaçlar kalem olsa ve bütün melekler kâtip olup kıyamete kadar yazsalar yine de imam ile beraber alınan iftitah tekbirinin sevabını yazamazlar. "

Eğer, "Allah Teâlâ'nın yarattığı melekler bu kadar mı?" diye soracak olursan; Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] mi'raca çıktığı gece cenneti, cehennemi ve Beytülma'mûr'u (Kâbe) gezdiğinde meleklerin Beytülma'mûr'u tavaf ettiğini gördü. Bunun üzerine Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurdu: *"Ey kardeşim Cebrâil! Bu Kâbe'yi tavaf edip giden melekler geri dönmüyorlar, nereye gidiyorlar?"* Cebrâil [aleyhisselâm],

"Ey Allah'ın sevgilisi! Ben yaratıldığım günden beri bu beyti (Kâbe) tavaf eden meleklerin geri döndüğünü görmedim. Bir kere tavaf yapan meleğe kıyamete kadar bir daha sıra gelmez" dedi.

Namazda Yapılan Şeylerin Karşılığı

Bir kimse namazda eûzü besmele okuduğunda Allah Teâlâ o kula bedenindeki kılların sayısınca sevap verir. Fâtiha'yı okuyunca, kabul olmuş hac sevabı verir. Rükûya vardığında Cenâb-ı Hak o kula binlerce altın sadaka etmiş sevabı ve rükûda sünnet üzere üç kere tesbih söylediğinde gökten inen 104 kitabı[111] okumuş kadar sevap verir. "Semiallahü limen hamideh" deyince o kulu Hak Teâlâ rahmet deryasına gark eder. Secdeye varınca kuluna insanlar ve cinler adedince sevap verir. Secdede sünnet üzere üç kere tesbih ettiğinde ise o kula Cenâb-ı Hakk'ın fazlı keremi boldur fakat birkaç tanesi şöyledir:

1. Arş ve kürsînin ağırlığı kadar sevap verilse gerekir.

2. Allah Teâlâ o kulu mağfiret eder diye umulur.

3. O kul ölünce Mîkâil [aleyhisselâm] o kimseyi kıyamete kadar günde bir kez ziyaret eder.

4. Kıyamet gününde Mîkâil [aleyhisselâm] o kimseyi mübarek kanadı üzerine alıp, şefaat eder ve cennet-i a'lâya götürür diye umulur.

Kade-i ahîreye oturduğunda Allah Teâlâ o kula fakirliğe sabreden kimselerin sevabını verir. Sabreden fakirle-

111 Allah Teâlâ'nın peygamberlerine gönderdiği 104 kitabın dördü büyük kitap, 100'ü sayfadır. Zebûr, Hz. Davud'a [aleyhisselâm]; Tevrat, Hz. Musa'ya [aleyhisselâm]; İncil Hz. İsa'ya [aleyhisselâm]; Kur'an Hz. Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem] indirilmiştir. Zebûr, Tevrat ve İncil insanlar tarafından değiştirildiğinden asıllarını kaybetmişlerdir. Kur'an hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiş ve kıyamete kadar da ilâhî koruma altında olduğu için asla değiştirilemeyecektir.

Kaynaklarda Hz. Âdem'e [aleyhisselâm] 10 sayfa, Hz. Şît'e [aleyhisselâm] 50 sayfa, Hz. İdrîs'e [aleyhisselâm] 30 sayfa, Hz. İbrahim'e [aleyhisselâm] 10 sayfa olmak üzere toplam 100 sahife indirildiği rivayet edilmektedir. Bu sayfalardan hiçbiri günümüze ulaşmamıştır.

rin sevabı, şükreden zenginlerden beş yüzyıl önce cennete girmesi olarak umulur. Şükreden zenginler bunu görünce, "Ne olaydı, biz dünyada iken fakirliğe sabreden kimselerden olsaydık" diye temenni ederler.

(Namazda) İki yanına selâm verdiğinde o kula Allah Teâlâ, "Ey mümin kulum! Cennetin sekiz kapısı açıldı. Hangisinden girersen gir" diye hitap etse gerektir.

Cennetin Anahtarı

Sekiz cennetin sekiz kapısı, sekiz de anahtarı vardır. (Anahtarların) Birincisi beş vakit namaz kılan müminlerin imanıdır. İkincisi, besmele-i şerifedir. Geriye kalan altı tanesi Fâtiha sûresinin içindedir.

Sekiz Cennetin İsimleri ve Vasıfları

Sekiz cennetin isimleri şöyledir:

1. Dâr-ı Celâl

2. Dâr-ı Karar

3. Dâr-ı Selâm

4. Cennetü'l-huld

5. Cennetü'l-me'vâ

6. Cennetü'l-adn

7. Cennetü'l-firdevs

8. Cennetü'n-naîm

Dâr-ı Celâl, beyaz nurdandır.

Dâr-ı Karar, kırmızı yakuttandır.

Dâr-ı Selâm, yeşil zebercettendir.

Cennetü'l-huld, mercandan;

Cennetü'l-me'va gümüştendir.

Cennetü'l-adn altından; cennetü'l-firdevs hem altından hem de gümüştendir. Cennetü'n-naîm ise kırmızı yakuttandır.

Cennete giren müminler ebediyen orada kalır, hiç çıkmazlar. Cenneteki hûriler hayızdan, nifastan ve kötü huylardan uzaktırlar.

(Cennettekiler) Hangi türden yiyecek ve içecek isterlerse hazır olarak önlerine gelir. Pişirmek ve hazırlamak gibi tasaları olmaz. (Onların) Başları üzerinde kuşlar uçar. Müminler köşklerinde otururken bunları görünce, "Eğer sen dünyada iken bana bu kadar yakın uçsaydın seni kebap yapar yerdim" diye kalbinden geçirdiği anda nurdan bir tabak içinde yeni pişmiş, dumanı tüter bir halde önüne konulur. Mümin kul onu yer. Kemiklerini bir kenara koyar. Bu sefer de kalbinden, "Şimdi bu hayvan yine kuş olsaydı" diye geçtiği anda (o hayvan) önceki gibi kuş olup uçup gider.

Cennetin toprağı miskten, binasının bir kerpici gümüşten ve bir kerpici altındandır. Cennet ehlinin her birine 100 erkek kuvveti verilir. Cennet ahalisinden en düşük dereceye sahip olanına yetmiş hûri ve iki de dünya hatunu verilse gerektir. Her biriyle birlikte olduğunda hazzı yetmiş yıl kalır diye umulur. (Hanımlar) Daima bâkire bulunsa gerektir.

Cennette dört ırmak akar. Kaynakları aynı olsa da kolları ayrı ayrıdır. Hiçbirinin lezzeti birbirine uymaz. Biri saf su, biri halis süt, biri cennet şarabı ve biri de halis baldır.

Cennette yüksek köşkler vardır. Bunlar eğilir, mümin kul ona biner, nereye isterse gider. Bunun dünyada emsali devedir.

Cennette tûba ağacı vardır. Kökü yukarıda, dalları aşağıdadır. Bunun dünyadaki örneği ise ay ve güneştir.

Cennet ehli yer, içer fakat küçük abdest ve büyük abdest ihtiyacı duymazlar. Allah Teâlâ cennette mümin kullarına, "Kullarım! Benden daha ne istersiniz, vereyim; zevk ve sefada olun " diye hitapta bulunur.

Kulları ise, "Yâ Rabbi! Bizi cehennemden âzat eyledin ve cennetine alıp bu kadar hûri, gılman (cennette hizmet eden delikanlılar) ve vildan (cennette hizmet gören çocuk) verdin. Akla gelmeyen, gözlerin görmediği ve kulakların işitmediği bu kadar nimetler verdin. Daha başka bir şey istemeye hayâ ederiz" deyince âlemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ (o kullarına) yine şöyle hitap eder:

"Kullarım! Sizin benden bunlardan başka isteyeceğiniz var" deyince, "Yâ Rabbi! Bizim istemeye yüzümüz yoktur. Hem ne isteyeceğimizi bilmeyiz" deyince Allah Teâlâ (şöyle) buyurur:

"Kullarım! Siz dünyada bir meseleyi danışmanız gerektiğinde ne yapardınız?" Müminler,

"Ulemaya (âlimlere) giderdik. O meseleyi öğrenirdik ve böylece sorunumuz çözümlenir, hallolurdu" deyince Hak Teâlâ [celle celâluhû],

"Öyleyse şimdi de ulemaya danışın. Haber alın, ne derlerse size vereyim" buyurduğunda âlimler (şunları hatırlatır):

"Sizler cemâlullahı unuttunuz mu? Dünyada iken, 'Rabbimiz mekândan münezzeh olsa da cennette inşallah bize

cemâlini gösterir" diye umar, arzu ederdiniz. Şimdi onu isteyin." Bunu işiten müminler Allah Teâlâ'nın cemâlini görmek istediğinde Cenâb-ı Hak mekândan münezzeh olarak onlara cemâli ba-kemalini gösterir diye umulur. Kulları Cenâb-ı Allah'ın cemâl-i pakini görünce binlerce yıl hayran kalırlar.

Kişi cennette, köşkünde otururken etrafında pencereler, önlerinde meyveler vardır. Cennettekiler bu meyveleri gördüğünde, "Uzanıp dalı çekeyim ve meyveyi yiyeyim" diye hatırına geldiğinde oturduğu yerden kalkmaya ve dalı koparmaya gerek kalmaz. Dal (onun) önüne gelir, (mümin kişi) meyveyi koparır ve kor. Daha çiğneyip de lezzeti boğazına gitmeden, hem de öncekinden daha olgun ve leziz olduğu halde, kopardığı yerden tekrar meyve biter. Bu şekilde izzet sahibi yüce Rabbimiz (meyvelerin) yenilerini bitirir.

CUMA NAMAZI

Cuma Namazının Şartları[112]

Cuma namazının şartı on ikidir:[113]

(Cuma Namazının Sıhhat Şartları)

1. (Cuma namazı kılınacak yerin) şehir veya şehir hükmünde olması,[114]

112 Cuma namazının farz olabilmesi için vücûb ve sıhhat şartlarının olması gerekir. Cuma namazının vücûb şartları deyince, bir kimsenin cuma namazını kılmakla yükümlü olabilmesi için onda bulunması gereken şartlar kastedilir. Cumanın sıhhat şartları deyince ise cuma namazının geçerli olması için gereken şartlar kastedilmektedir.

113 Cuma namazının şartları olarak verilen bu on iki şartın altısı Cuma Namazının Sıhhat Şartları diğer altısı ise Cuma Namazının Vücûb Şartları'dır.

114 Hanefiler'e göre, cuma namazı kılınacak yerleşim biriminin şehir veya şehir hükmünde bir yer olması ya da böyle bir yerin civarında bulunması gerekir. Kaynaklarda geçen bu şehir ifadesinin günümüzde, büyük veya küçük yerleşim birimi olarak anlaşılması gerektiği, bu bakımdan farzı eda edecek sayıda cemaatin yerleşik bulunduğu köy, belde gibi tüm birimlerde cuma namazının kılınabileceği bilginlerce kabul edilmektedir. Şâfiîler'e göre de, cuma namazının insanların devamlı olarak oturdukları bir şehir veya köyün sınırları içinde kılınması gerekir. Çölde veya çadırlarda yaşayanlar, yani belli bir yerleşim birimi içinde oturmayanlar sayıca ne kadar çok olurlarsa olsunlar orada cuma namazı kılamazlar (*İlmihal*, TDV, 1/295-296).

2. Hutbe okumak,

3. Orada (cuma namazını) imam yahut İslâm padişahı tarafından izin verilmiş bir vekilin (kıldırıyor) olması,

4. (Cuma namazını) Öğle vaktinde kılmak,

5. Cemaat (olması),[115]

6. Cumanın kılınmasına genel izin verilmiş olmasıdır.[116]

(Diğer altısı cumanın kişiye vâcip olmasının şartlarıdır. Bunlar: Erkek olmak, hür olmak, sıhhatli bulunmak, şehirde (şehir hükmünde olan yerlerde) mukim olmak (ikamet etmek, yaşamak), gözlerin sağlam olması, ayakların sağlam olması.)

Cemaat, İmâm-ı Âzam ve İmam Muhammed'e göre imamın dışında üç tane bâliğ (bulûğa ermiş) ve âkıl (akıllı) erkek ile olur. İmam Ebû Yusuf'a göre imamdan hariç

115 Cuma namazı sadece cemaatle kılınır. Tek başına kılınamaz. Diğer beş vakit farz namazda cemaat olabilmek için imamla beraber bir kişinin bulunması yeterli olurken cuma namazında cemaat olabilmek için Hanefî mezhebinde, cuma namazı için imamın dışında en az üç kişinin daha bulunması şarttır (İmam Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre böyledir). İmam Ebû Yusuf'a göre ise imamın dışında en az iki kişinin bulunması cemaat olabilmek için yeterlidir. İmam Şâfiî'ye göre ise bir yerde cuma namazı kılabilmek için mükellef (akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış) olmanın yanında, hür, mukim ve oraya yerleşmiş olan en az kırk erkeğin bulunması şarttır.

116 Buradaki genel izinden, bir yerde müslümanların toplanıp cuma namazını kılmaları için idareci tarafından izin verilmiş olması anlaşılmalıdır. Hanefîler'e göre, bir yerde cuma namazı kılınabilmesi için, o yerde cuma namazı kılınmasına, yetkili kimse tarafından herkese açık olmak üzere izin verilmesi şarttır. Buna göre, belli bir yerde bulunan kimseler, cuma namazı kılınmasına izin verilmiş camide, sadece belirli kimseler girmek kaydıyla cuma namazı kılamazlar. Ancak başka kimselerin de girmesine müsaade edildiği halde, başka kimseler gelmese ve sadece oradaki kimseler kılsalar, cuma namazları sahih olur (bk. Ö. Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, İstanbul: Semerkand Yayınları, s. 189; *İlmihal*, TDV, 1/298-299).

iki kişi yeterlidir. Aslolan İmameyn'in (İmâm-ı Âzam ve İmam Muhammed) görüşüdür (üç kişi gerekir).

Bir kimse imama cuma namazının ikinci rekâtının rükûunda yetişirse İmam Muhammed'e göre öğle namazını kılar. Fakat İmâm-ı Âzam ve İmam Ebû Yusuf'a göre teşehhüdde dahi yetişse (o kimse) cumayı kılar.

Hatip hutbe okurken, nâfile namaz kılan kimse iki rekât kılar, daha fazla kılmaz. Eğer cumanın sünneti ise iki rekât kılıp da mı selâm verir yoksa dört rekâtı mı tamamlar, ihtilaflıdır. Aslolan (kişinin) dört rekâtı tamamlamasıdır.

Cumanın Vâcipleri

Cumanın vâcipleri beş tanedir:

1. Ezan vaktinde her şeyi terketmek,

2. Camiye hızlı adımlarla yürümek,

3. Hatip hutbede iken nâfile kılmamak,

4. (Hatip hutbede iken) Dünya kelâmı konuşmamak,

5. Her şeyden (ilgiyi kesip) sükût etmek.

Cumanın Müstehapları

Cumanın müstehapları beştir:

1. Güzel koku sürünmek,

2. Misvak (kullanmak),

3. Temiz elbise (giymek),

4. Cuma namazı için camiye erken gitmektir. Asr-ı saâdet'te ashâb-ı kirâm, sabah namazından sonra dağılmayarak (cumayı bekler ve) cumadan sonra dağılırlardı. Bu ümmettin ilk terkettiği sünnet, cumaya erken gitmektir.

5. Gusül abdesti almak.

Cumanın Mekruhları

Cumanın mekruhları beş tanedir:

1. Hatip hutbede iken selâm vermek,

2. Kur'an okumak,

3. Aksıran kişiye "yerhamükellah" demek,

4. Yemek, içmek,

5. Mekruh olan bir şeyi yapmak (cumanın sünnetlerini terketmek).

Bayram Namazının Tekbirleri

Bayram namazının tekbirleri dokuz çeşittir:

Biri farz, biri sünnet, yedisi vâciptir. İftitah tekbiri farz, ilk rükû tekbiri sünnet, zâid tekbirleri vâcip[117], ikinci rekâtın rükû tekbiri vâcibe yakın olmakla vâciptir.

117 Bayram namazında iftitah tekbiri dışında alınan fazla tekbirler denir.

YOKSULLUĞUN SEBEPLERİ

Hadis-i şerifte, Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurmuştur: "İnsana yoksulluk yirmi dört şeyden hâsıl olur:[118]

1. Ayakta bevletmek (idrar yapmak),

2. Cünüp iken yemek yemek,

3. Ekmek ufağını hor kullanıp basmak,

4. Soğan ve sarımsak kabuğunu ateşte yakmak,

5. Âlimlerin önünden yürümek,

6. Babaya ve anneye ismiyle seslenmek,

7. Rast geldiği ağaç ve süpürge çöpüyle dişini kurcalamak,

8. Elini balçık ile yıkamak,

9. Eşik üzerine oturmak,

118 Kaynağı bulunamamıştır. Burada fakirliğin manevi sebeplerinden bazıları zikredilmiştir. Sayılan yirmi dört maddenin bir kısmı edebi terketmenin, bir kısmı insan ve cin taifesinin hukukunu çiğnemenin, bir kısmı temizlik ve sağlık kurallarına uymamanın, bazıları da kibir vb. gibi kalbin manevi hastalıklarının bir cezasıdır. Burada yazılı olan hususları inkar etmek yerine hayatımıza tatbik etmek daha doğru bir davranış olur.

10. Bevlettiği (küçük asbestini yaptığı) yerde abdest almak,

11. Kap kacağı yıkamadan tekrar yemek koymak,

12. Elbisesindeki söküğü üzerinde iken dikmek,

13. Yüzünü, elbisesi ile silmek,

14. Aç iken soğan yemek,

15. Evinde örümcek barındırmak (yuva yapmasına izin vermek),

16. Sabah namazını kılıp mescidden acele çıkmak,

17. Pazara erken gidip geç dönmek,

18. Yoksul kimseden ekmek satın almak,

19. Babaya ve anneye beddua etmek,

20. Çıplak yatmak,

21. Kap kacağı örtüsüz bırakmak (üzeri açık koymak),

22. Mumu, kandili üfleyerek söndürmek,

23. Her şeyi 'bismillâh' demeden yapmak (işlerini yaparken 'bismillâh' dememek),

24. Şalvarını (pantolonunu) ayakta giyinmek.

Bunların tamamı yoksulluk getirir. Müminlerin bunlardan kaçınması gerekir.

Sabah Namazına Kalkmak İçin

Bir kişi sabah namazına erken uyanmak isterse yatacağı zaman Kevser sûresini okur ve "Yâ Rabbi! Beni sabah namazına vaktiyle uyandır" diye dua eder. Böyle yapınca o kişi Allah'ın izni ile sabah namazına vaktinde kalkar.

ELLİ DÖRT FARZ

1. Allah Teâlâ'yı bir bilip zikretmek,

2. Helâlinden yemek ve içmek,

3. Abdest almak,

4. Beş vakit namazı kılmak,

5. Cünüp olunca gusletmek,

6. Kişinin rızkına Allah Teâlâ'nın kefil olduğunu hak bilmek,

7. Helâlinden temiz elbise giymek,

8. Hakk'a [celle celâluhû] tevekkül etmek,

9. Kanaat etmek,

10. Nimetlerin mukabilinde Allah Teâlâ'ya şükretmek,

11. Cenâb-ı Bârî'den (Allah Teâlâ'dan) gelen kazâya razı olmak,

12. Belalara sabretmek,

13. Günahlarından tövbe etmek,

14. İhlâs üzere ibadet etmek,

15. Şeytanı düşman bilmek,

16. (Her işinde) Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı hüccet (delil) tutmak,

17. Ölümü hak bilmek,

18. Şanı yüce olan Allah'ın [celle celâluhû] sevdiğini sevmek, sevmediğinden kaçmak,

19. Anne ve babaya iyilik etmek,

20. (İnsanlara) Emir bi'l-ma'rûf yapıp (iyiliği emredip) emir bi'l-münkeri nehyeylemek (kötülüğü emretmekten sakındırmak),

21. Akrabayı ziyaret etmek,

22. Emanete hıyanet etmemek,

23. Daima Allah Teâlâ'dan korkmak, ferahı terketmek,

24. Allah Teâlâ'ya ve Resûlü'ne itaat etmek,

25. Günahtan kaçıp ibadetle meşgul olmak,

26. Padişaha (İslâm idarecisine) itaatkâr olmak,

27. Âleme ibret nazarı ile bakmak,

28. Tefekkür etmek,

29. Dilini kötü sözlerden korumak,

30. Kalbini temiz tutmak,

31. Hiç kimse ile alay etmemek,

32. Harama bakmamak,

33. Her halinde sözüne sadık olmak,

34. Kulağını kötü söz dinlemekten menetmek,

35. İlim talep etmek,

36. Ölçü ve terazide hak üzere olmak (doğru ölçmek ve tartmak),

37. Allah Teâlâ'nın azabından emin olmayıp daima korkmak,

38. Fakirlere sadaka vermek, yardım etmek,

39. Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümidini kesmemek,

40. Nefsinin hevâsına uymamak,

41. Allah için yemek yedirmek,

42. Yetecek kadar rızık talebinde bulunmak,

43. Malının zekâtını vermek,

44. Hayız ve nifas halinde ehline yakın olmamak (cinsî münasebet kurmamak),

45. Kalbini tüm günahlardan temizlemek,

46. Kibirlenmeyi bırakmak,

47. Bulûğ çağına ermemiş olan yetimin malını korumak,

48. Bıyığı ve sakalı çıkmamış gençlere yakın olmamak,

49. Beş vakit namazı korumak,

50. Zulüm ile kimsenin malını yememek,

51. Allah Teâlâ'ya şirk koşmamak,

52. Zinadan kaçmak,

53. İçki içmemek,

54. Yok yere yemin etmemek.

İSLÂM'IN ŞARTLARI

İslâm'ın temeli beştir. Yani İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir.

1. Kelime-i şehadet getirmek,

2. Beş vakit namaz kılmak,

3. Ramazan-ı şerif orucunu tutmak,

4. Eğer zekât üzerine farz olmuşsa yılda bir kere zekât vermek,

5. Gücü yetiyorsa (ve dinen zengin ise) ömründe bir kere hacca gitmek.

ZEKÂT

Zekâtın farz olmasının delili;

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ

"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin" (Bakara 2/110) âyetidir.

Zekâtın Câiz Olmadığı Kimseler

On bir kimseye zekât vermek câiz değildir:

1. Mecnuna,

2. Ölünün kefeni için (bir kimseye),

3. Borcuna karşılık (bir kimseye),

4. Kâfire,

5. Zenginlere,

6. Usulüne (anne, baba, nine, dede ve yukarısı) ve fürûuna (çocukları ve torunlarına),

7. Zevcesine (hanımına),

8. Kölesine,

9. Mükâtebesine,[119]

10. Müdebberesine,[120]

11. Kadının, kocasına zekât vermesi ihtilaflıdır. Asıl olan vermemesidir.[121]

(Zekât veren kişi) Bir kimseyi yabancı zannetmiş (ve ona zekât vermiş) fakat (zekât verdiği kişi) evladı çıkmış (ise) veya müslüman zannetmiş ama (zekât verdiği kişi) kâfir çıkmış olsa ve burada zikredilen kimselere zekât verilmiş olsa, sahih olan görüşe göre (o kimsenin) tekrar zekât vermesi gerekmez.

Zekât Kimlere Verilir?

Zekâtı yedi kimseye vermek câizdir:

1. Dinimizin belirttiği şartları taşıyan miskine,[122]

2. Fakirlere,[123]

3. Borçluya,

---

119 Mükâteb, belli bir ücret karşılığında âzat olmak üzere efendisiyle anlaşmış köleye veya câriyeye denir.

120 Müdebbere, âzat olması efendisinin ölümüne bağlı olan köleye denir.

121 İmâm-ı Âzam'a göre bir kadın zekâtını fakir bulunan kocasına veremez. Çünkü aralarında bir menfaat ortaklığı söz konusudur. İmam Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise kadın fakir kocasına zekâtını verebilir. Çünkü kadın kocasının nafakasından sorumlu değildir. Şâfiîler'e göre de kadın kocasına zekât verebilir.

122 Miskin, hiçbir şeye sahip olmayıp yemesi ve giymesi için dilenmeye veya yardıma muhtaç olan yoksul kimsedir.

123 Fakir, ihtiyacından fazla olarak nisab miktarı bir mala sahip olmayan kimsedir. Bu kimsenin temel ihtiyacından olan evi, ev eşyası ve borcuna denk parası bulunsa da, ihtiyacından başka nisab miktarı mala sahip olmadığı için yine fakir sayılır.

4. Zekât toplamaya memur olana (ücreti miktarınca),

5. Memleketinde malı varsa da bulunduğu yerde fakir olana,

6. Seferde yolda kalana,

7. Hacca giderken yolda kalana.

Zekâtın Farz Olmasının Şartları

Zekâtın farz olmasının şartı altıdır:

1. Müslüman olmak,

2. Bâliğ olmak (ergenlik çağına ulaşmış olmak),

3. Akıllı olmak,

4. Hür olmak,

5. Nisab miktarı mala sahip olmak (80,18 gram altını veya onun değerinde başka malının olması),[124]

6. (Malın) üstünden bir (kamerî) yılın geçmiş olması.

124 Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu yaptığı hesaplamalar sonucunda, altında 80,18, gümüşte 561,2 gramı nisab miktarı olarak esas kabul etmişlerdir.

KURBAN

Kurban (kesmenin) şartı üçtür:

1. Müslüman olmak,

2. Mukim olmak (yolcu olmamak),

3. Zengin olmak (ihtiyacı dışında nisab miktarı malı olmak).

Kurbanın Rüknü: Kesilecek hayvanın koyun, deve veya sığır olması.

Bir deve veya sığır, yedi kurban yerine geçer. Yedi kişinin (bir araya gelerek böyle bir büyükbaş hayvanı) kurban olarak kesmesi câizdir. Fakat sekizinci bir kişi gelir, "Ben de katılayım" derse ve katılırsa hepsinin kurbanı geçersiz olur.

Haccın rüknü (farzları) üçtür:[125]

1. (Mîkat yerlerinde ihrama girerken) İhrama niyet etmek yani hacca niyet etmek,

2. Arafat'ta vakfeye durmak,

3. Ziyaret tavafı yapmak (Farz olan hac için Kâbe'yi tavaf etmek).

Arafat'ta vakfeye durmanın ilk vakti, Zilhicce'nin 9. günü öğle vaktinden ertesi gün sabah oluncaya kadardır.

Tavaf Çeşitleri

Tavaf yedi çeşittir:

1. Ziyaret tavafı,

2. Umre tavafı. Bu ikisi farzdır.

125 Hanefîler'e göre ihram, Arafat vakfesi ve ziyaret tavafı olmak üzere haccın farzı üçtür. Bir kimsenin haccının geçerli sayılması bu farzları sırası ile eksiksiz olarak yerine getirmesine bağlıdır. Bu farzlardan ihram haccın şartı, Arafat vakfesi ve ziyaret tavafı ise haccın rüknüdür.

3. Kudüm tavafı[126] sünnettir.

4. Veda tavafı,[127]

5. Nezir (adak) tavafı vâciptir.[128]

6. Nâfile tavaf,

7. Tatavvu tavaf[129] müstehaptır.

İhram Hakkında

Hac için ihrama niyet etmek farzdır. İhram elbisesi giyinmek sünnettir. Tamamı dikilmiş elbiseden uzak durmak vâciptir.

Hac Kimlere Farzdır?

(Bir kimseye) Haccın farz olmasının şartları yedidir:

1. Müslüman olmak,

2. Bâliğ olmak,

3. Akıllı olmak,

4. Sağ olmak (sıhhatli olmak),

5. Köle olmamak,

6. Asıl ihtiyaçlarından fazla şeyi (malı, parası) olmak,

7. Yol emniyetinin bulunmasıdır.

---

126 Kudüm tavafı: İfrad haccı yapanların Mekke'ye vardıklarında yaptıkları ilk tavaf ile kıran haccı yapanların umreden sonra yaptıkları ilk tavafın adıdır. Zaten kudüm, bir yere varmak veya oraya gelmek anlamında kullanılır.

127 Mîkat sınırlarının dışında kalan bölgelerde yaşayanların Mekke'den ayrılmadan yapmaları gereken son tavafa veda veya sader (ayrılma) tavafı denir. Veda tavafı, haccın aslî vâciplerinden biridir.

128 Nezir tavafı, bir kimsenin tavaf yapmayı adamasıdır. Kâbe'yi tavaf etmeyi adayan kişinin, adadığı tavafı yerine getirmesinin hükmü vâciptir. Adanan tavaf için bir zaman belirlenmiş ise belirlenen zamanda, herhangi bir zaman belirlemesi yoksa uygun bir zamanda yerine getirilmelidir.

129 Mekke'de kalındığı süre içinde hac ve umre tavafları dışında, fırsat buldukça yapılan nâfile tavaflara tatavvu tavafı denir.

CENAZE NAMAZI

Cenaze namazı, defin, yıkamak ve kefenlemek (bunların) tümü farz-ı kifâyedir.

Kefen üç türlüdür: Farz olan kefen, sünnet olan kefen ve kifaye olan kefen.

1. Sünnet olan kefen: Erkeklere üç (kat), kadınlara beş kattır.

2. Kifaye olan kefen: Erkeklere iki (kat) ve kadınlara üç kattır.

3. Farz olan kefen: Erkeklere bir (kat) ve kadınlara (da) bir kattır.

Kefen bulunamayıp ipek bulunsa erkeklere bir kat kadınlara iki kat yeterlidir.

Cenaze Namazında İmam

Cenaze namazında imamlık yapması evla olan öncelikle padişahtır. Ondan sonra beldenin kadısı (hâkimi),

sonra cumaya izinli olan hatip, daha sonra mahallenin imamıdır. Mahalle imamı, ölen kişinin, yaşarken hüsnüzan ettiği (iyi bildiği) âlim kimsedir. Ondan sonra meyyitin velisi gelir, velisi gelmezse, bahsedilenlerden başka diğer bir kimse kıldırmış ise velisi serbesttir. Dilerse iade eder (yeniden kıldırır), dilerse iade etmez. Diğer tafsilatlar, bu konuları uzun anlatan fıkıh kitaplarında yazılmıştır.

Cenaze ile İlgili Çeşitli Meseleler

• Bir kişinin yarısı ortasından biçilmiş olup yalnız yarımı bulunsa, onun namazı kılınmaz.

• Bir kişinin başı yok ama gövdesi varsa, namazı kılınmaz.

• Her yeri parça parça olmuş bir ölü bulunduğunda, her parçası başka bir yerde ise namazı kılınmaz. Fakat parçaları bir araya getirilirse namazı kılınır.[130]

• Bir cenazeyi yıkadıktan sonra bir yerinin kuru kaldığı anlaşılsa, eğer başı bağlanmadıysa onu yıkarlar. Fakat kabre vardıktan sonra abdest âzalarından bir yerinin kuru kaldığı bildirilse, (sadece) o yeri yıkarlar, namazını (yeniden) kılarlar; kabre koyup üzerini örttükten sonra (bir yerinin kuru kaldığı) haber verilse o takdirde yıkamak için (meyyiti kabirden) çıkarmazlar.[131]

130 Ölmüş olan bir müslümanın başı ile beraber vücudunun çoğu bulunuyorsa yıkanır, kefenlenir ve cenaze namazı kılınır. Fakat başsız olarak yalnız vücudunun yarısı bulunsa veya gövdesinin çoğu kaybolmuş olsa yıkanmaz, kefenlenmez ve cenaze namazı kılınmaz. Bir beze sarılarak gömülür.

131 Bir ölü yıkanmadan kefenlenmişse veya bir yerinin yıkanması unutulmuşsa, kefen açılır ve yıkanması tamamlanır. Eğer üzerine namaz kılındıktan sonra durum anlaşılırsa, yine açılır, yıkanması tamamlanır ve namaz iade edilir. Kabre konulup üzerine toprak atılmadığı sürece hüküm böyledir. Fakat kabre konulup üzerine toprak atıldıktan sonra, kabirden çıkarılması artık haramdır. Hiç yıkanmamış bile olsa

• Bir cenazeye (su bulunmadığından dolayı) teyemmüm ettirilmiş ise cenazeyi götürürken su bulunsa (yıkanıp veya yıkanmaması) tercihe bırakılmıştır.

• Bir beldede çok kişi ölse dinî hükümlere uyularak (cenazeler bir hizaya dizilerek), hepsinin birden namazını kılmak câizdir. Hepsine bir namaz kılınabilir. Fakat daha uygun olanı (cenaze namazlarının) teker teker kılınmasıdır.

• Cenaze namazına, "Allah Teâlâ'nın rızası için namaza, meyyit için duaya, uydum hazır olan imama" diye niyet edilir.

• Bir kimseyi hırsızlık ederken yakalasalar, hâkim ve valinin görüşü (kararı) ile öldürseler veya devlet başkanına âsi olduğu için öldürseler yahut bir kimse kendi annesini ve babasını öldürmüş olsa bunların (cenaze) namazı kılınmaz.

• Bir kimse intihar etmiş olsa onun cenaze namazı kılınmaz. İmam Ebû Yusuf'a göre kılınır.[132]

Ehl-i Sünnet İnancına Sahip Olan Kimselerin Alametleri

Ehl-i sünnet inancına sahip kimselerde on alamet vardır:

1. Cemaate devam eder.

artık öyle kalır. Ancak namaz kılınmamışsa kabri üzerinde namaz kılınabilir. Benimsenen görüş budur. Kefensiz olarak kabre konulduğu zaman da kabir açılamaz (Heyet, *İlmihal*, TDV, 1/64).

132 İmam Ebû Yusuf'un buradaki görüşünde yanlışlıkla veya dayanılmaz bir ağrı ve acıdan dolayı intihar eden kaydı vardır. Ancak bilerek kendini öldüren kimsenin cenaze namazının kılınmaması hususunu İmam Ebû Yusuf da kabul etmektedir.

2. Fâsık (günahkâr) demeden imama uyar.[133]

3. Mest üzerine meshi câiz görür.

4. Ashaba ve Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] söylenmesi uygun olmayan, hayâ edilecek söz söylemez.

5. Devlet başkanına kılıç çekmez.

6. Dinde haksız yere mücadele etmez.

7. Dinden (hükümlerinden) şüphe etmez.

8. Hayrı ve şerri Allah Teâlâ'dan bilir.

9. Ehl-i kıbleyi tekfir etmez (Müslüman bir kimseyi kâfirlikle itham etmez).

10. Dört sahabiyi (Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali radıyallahu anhüm) diğer sahabilere tercih eder (üstün tutar). İşte (Ehl-i sünnet inancına sahip olan kimselerin) on alameti bunlardır.

133 Ehl-i sünnet'e göre mümin ve imamlık şartlarına sahip fakat günah işleyen kişilerin arkasında namaz kılınır. Günahkârlığını gerekçe göstererek imamın arkasında namaz kılmamak bir fitne unsuru olarak görülmüş ve uygun bulunmamıştır.

DÖRT HALİFE

Peygamber Efendimiz'den [sallallahu aleyhi vesellem] sonra dört sahabinin içinde, Ebû Bekir-i Sıddîk [radıyallahu anh] diğer üç sahabiden uludur (faziletlidir). Ondan sonra Hz. Ömer [radıyallahu anh], sonra Hz. Osman [radıyallahu anh] daha sonra ise Hz. Ali [radıyallahu anh] daha faziletlidir.

Ebû Bekir [radıyallahu anh] iki sene, üç ay, yirmi gün halifelik yaptı.

Ömer Faruk [radıyallahu anh] on sene, altı ay, dört gün halifelik yaptı.

Osman Zünnûreyn [radıyallahu anh] on bir sene, on bir ay ve on sekiz gün halifelik yaptı.

Hz. Ali [radıyallahu anh] dört sene, on ay ve bir gün halifelik yaptı. (Hz. Ali'nin) oğlu Hasan [radıyallahu anhüma] altı ay halifelik yaptı. Tamamı otuz yıldır.

Hz. Ebû Bekir

Evliyanın kerameti haktır. Bütün velilerin en faziletlisi Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk'tır. Hilâfeti, din işlerinde reisliği, müminlere imamlığı haktır. İcmâ-i ümmet (bir devirde yaşayan bütün müctehid İslâm âlimlerinin ortak görüşü) ile sabittir. (Hz. Ebû Bekir-i Sıddîk) Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] kayınbabasıdır. Kızı Âişe annemizi [radıyallahu anha], Resûlullah ile evlendirmiştir. Hakikat ilminde (yani tasavvufta) mahirdir. Bütün malını Hak yoluna öyle sarfetti ki kendisinde bir tane (buğday) dahi kalmadı. Ancak örtülmesi gereken (avret) yerlerini kapatacak kadar, hurma lifinden yapılmış elbise giydi.

(Bir gün) Cebrâil [aleyhisselâm] da onun (Hz. Ebû Bekir'in) giydiği gibi giyinip Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] geldi. Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] onu bu halde görünce saadetle,

"Ey kardeşim Cebrâil! Ben seni (şimdiye kadar) bu halde (hiç) görmemiştim, bu halin çok gariptir" diye buyurunca Cebrâil [aleyhisselâm],

"Yâ Resûlallah! Sen beni şimdi bu halde gördün. (Ancak) Ne kadar melek varsa hepsi şu anda bu haldedir. Sebebi şudur: Allah Teâlâ bize buyurdu ki:

'Ebû Bekir kulum, bütün malını benim rızam için, benim yoluma sarfetti (Geriye hiçbir şey bırakmadı). Hurma lifinden yapılmış bir giysi giydi (bununla yetindi). Ey meleklerim! Sizler de o giysiyi giyinin' diye emretti. (Şimdi) bütün melekler bu halde" diye buyurdu. Onun için kendisine "Sıddîk" denildi.[134]

134 Sıddîk, sözlükte "çok doğru olan, doğruluğun zirvesinde bulunan, sözünü amelle ve uygulama ile çok doğrulayan kimse" anlamındadır. Hz. Ebû Bekir'e [radıyallahu anh] sıddîk lakabının verilmesi kaynaklarda şöyle geçmektedir: Mekkeli müşrikler İsrâ olayı karşısında şaşkı-

Hz. Ömer

Hz. Ebû Bekir'in [radıyallahu anh] ardından en faziletli veli, Hz. Ömer'dir [radıyallahu anh]. Halifeliği icmâ-i ümmet ile sabittir. Dinî ilimlerde mahirdir.

Bir gün Resûlullah Efendimiz'e [sallallahu aleyhi vesellem] bir münafık ile yahudi dava ile (birbirlerini şikâyet etmek üzere) geldiler. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi vesellem] davalarını karara bağladı. Yahudi haklı bulundu. Fakat münafık bundan razı olmadı. Böyle olunca Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] onlara,

"Ömer'e gidin, sizin davanızı görsün" buyurdu. Hz. Ömer'e [radıyallahu anh] geldiler. Hz. Ömer onlara,

---

na döndüler. "Nasıl olur da o kadar mesafeyi bir gecede gidebilirdi?" diye düşünüp kendilerine iyi bir malzeme bulduklarını düşündüler. Hz. Peygamber'i [sallallahu aleyhi vesellem] alaya aldılar. Hemen Ebû Bekir'e [radıyallahu anh] koştular. O'nun Hz. Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem] olan güvenini yıkmak istiyorlardı. Müşrikler,

- Hz. Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem] bir gecede Mescid-i Aksâ'ya gidip sonra dönüp geldiğini sen de doğruluyor musun, buna da inanacak mısın, dediler. Hz. Ebû Bekir [radıyallahu anh] hiç tereddüt göstermeden,

- Bunu o söylemişse evet, doğruluyorum, dedi ve şöyle devam etti:

- Değil bu olay, bundan daha fazlasına da -meleklerin gökten haber getirdiklerine de- her zaman inanıyorum, dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] yanına gitti ve,

- Ey Allah'ın peygamberi, sen şu halka bu gece Beytülmakdis'e gittiğini söyledin mi, diye sordu. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem],

- Evet, buyurdu. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'e isteği üzerine Beytülmakdis'in özeliklerini Allah'ın izni ile bir bir saydı. Hz. Ebû Bekir [radıyallahu anh],

- Doğru söylüyorsun! Şehadet ederim ki, Sen Allah'ın Resûlü'sün, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem]:

- Ey Ebû Bekir! Sen Siddîk'sın, buyurmuş ve o gün ona Sıddîk lakabını vermiştir (bk. M. Âsım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul: Şamil Yayınları, 1987, 5/183).

"Nereden geldiniz?" diye sorunca münafık:

"Bu yahudi ile davam vardır." Hz. Ömer:

"Dini (ve hakkı) gözeten Resûlullah varken ben davayı nasıl göreyim (bana gelmenize ne gerek vardır)?"

Münafık dedi ki: "Biz ona vardık. Davayı yahudinin lehine hükmetti. Ben razı olmadım" deyince Ömer [radıyallahu anh],

"Siz bekleyin, ben sizin davanızı halledeyim" dedi. İçeriye girdi, kılıcını saklayarak yanlarına geldi. Yanlarına gelir gelmez kılıcını çekip münafığı öldürdü:

"Resûlullah'ın hükmüne razı olmayanın hali budur" dedi. Bu sebeple ona "Ömer el-Faruk" denildi. Ve Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem], *"Hak ile bâtılı ayırıcı Ömer'dir"* buyurdu.

Hz. Osman Zünnûreyn

Hz. Ömer'in [radıyallahu anh] ardından en faziletli veli, Hz. Osman Zünnûreyn'dir [radıyallahu anh]. Hilâfeti haktır. İcmâ-i ümmet ile sabittir. Resûlullah ona birbiri ardınca iki kızını vermiştir. Kızı vefat ettiğinde, *"Bir daha olsa yine kızımı verirdim"* demiştir.

Sonraki kızını verdiğinde Hz. Osman'ı çok övmüştü. Evlendirdikten sonra kızı buyurdu ki: "Ey benim gözüm nuru babam! Siz Hz. Osman'ı çok methettiniz; buyurduğunuz kadar değil" deyince Resûlullah Eendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] kızına, *"Ey kızım! Osman'dan gökteki melekler hayâ ederler"* buyurdu.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi vesellem] ona iki kızını verdiğinden dolayı Hz. Osman'a [radıyallahu anh]

"Osman-ı Zünnûreyn (iki nur sahibi Osman) denildi. O, Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] damadıdır. Marifet ilminde mahirdir.

Hz. Ali

Hz. Osman'dan [radıyallahu anh] sonra en faziletli veli Hz. Ali'dir [radıyallahu anh]. Hilâfeti icmâ-i ümmet ile sabittir. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] damadıdır.

Peygamber Efendimiz, kızı Fâtıma annemizi onunla evlendirmiştir. Tarikat ilminde mahirdir.

Hz. Ali'nin bir kölesi vardı. Bir gün bu köle, efendisini deneyip onun ne kadar büyük olduğunu tecrübe etmek istedi. Hz. Ali eve gelince kölesine bir hizmet buyurdu. Köle sükût etti. Sonra Hz. Ali [radıyallahu anh] köleye,

"Ben sana ne yaptım? Niçin hatırın kırıldı, benim neyimden incindin?" deyince; (onun ne kadar sabırlı ve ince biri olduğunu idrak eden) köle gelip elini öptü: "Sen bana bir şey yapmadın, ben senin kölenim. Muradım seni tecrübe etmek idi, hakikaten velisin" dedi.

ŞER'Î HÜKÜMLER
(AHKÂM-ı ŞER'İYYE)

Ahkâm-ı şer'iyye (dinî hükümler) sekizdir: Farz, vâcip, sünnet, müstehap, mubah, haram, mekruh, müfsid.

Farz

Farz, şanı yüce olan Allah'ın emrettiği şeylerdir. (O'nun) buyurduğu, şüphesiz delil ile sabittir. İman, Kur'an, abdest almak, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, cünüplükten gusletmek gibi.

Farz üç türlüdür: Farz-ı daim, farz-ı muvakkat, farz-ı ale'l-kifâye.

Farz-ı daim: "Âmentü billâhi..." duasını sonuna kadar bilip ve onun içindekilere inanıp, devamlı bu itikad üzere olmaya denir.

Farz-ı muvakkat: Amelin vakti geldiğinde yaptığımız farz amellere denir.

Farz-ı ale'l-kifâye: Onu (bu tür farz ameli) elli kişiden veya 100 kişiden biri yaparsa (bu farzın hükmü) diğer kişilerden düşer. Selâm almak ve selâm vermek gibi.

Cenaze namazı kılmak ve cenazeyi yıkamak gibi. Sarf ve nahiv gibi Arapça ilimlerini okumak, hafız olmak ve kıraat ilmini öğrenmek gibi.

Bir farz içinde beş farz vardır: O farzın ilmi farz, onunla amel etmek farz, miktarı farz, ona inanmak ve itikad farz, ihlâsla amel etmek farzdır. (Farzın) inkârı ise küfürdür.

Vâcip

Vâcip de şanı yüce olan Allah'ın buyurduğu hükümlerdir. (Fakat vâcip farz kadar kesin delille değil) şüpheli (kesin olmayan zannî) delil ile belli olmuş olan hükümlerdir.

(Bir hükmün) vâcip olduğuna inanmayan kâfir olmaz. Lâkin amel etmeyen cehennem azabına layık olur. Mesela vitir namazında Kunut duası okumak, kurban bayramında kurban kesmek ve ramazan-ı şerif bayramında fitre vermek gibi.

Bir vâcip içinde dört vâcip, bir farz vardır: İlmi (vâcibi öğrenmek) vâcip, miktarı vâcip, itikad etmek (vâcip olduğuna inanmak) vâcip, ihlâsı (samimi olarak yapılması) vâcip, riyası haramdır.

Sünnet

Sünnet, Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] bir kere veya iki kere terkettiği işleridir.* Terkedene azap olmaz. Fakat azarlanmaya ve şefaatten mahrum olmaya sebep olur. Mesela misvak kullanmak, ezan, ikamet, cemaatle namaz kılmak, evlendiği gece yemek yedirmek ve çocuğunu sünnet etmek gibi.

---

* Sünnet: Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] farz ve vâcip dışında yaptığı ya da yapılmasını hoş karşıladığı işlerdir. Hz. Peygamber'in devam ettiği, fakat bağlayıcı olmadığını göstermek maksadıyla bazan terkettiği veya bizzat edasının vâcip olmadığına işaret etmesinden dolayı eserde tarif böyle yapılmıştır.

Sünnet üç türlüdür: Sünnet-i müekkede, sünnet-i gayri müekkede, sünnet-i ale'l-kifâye.

Sünnet-i müekkede[135]: Sabah namazının ilk sünneti, akşam namazının ve yatsı namazının son sünnetleri ve Öğle namazının ilk ve son sünnetleri gibi. Bunlar sünnet-i müekkededir, asla terkolunmaz.

Sünnet-i gayr-i müekkede[136]**:** İkindi ve yatsı namazının ilk sünnetleri gibi. Bunlar bazan terkolunursa bir şey gerekmez. Ama her zaman terkolunursa azarlanmaya ve şefaatten mahrum olmaya sebep olur.

Sünnet-i ale'l-kifâye: Beş, on kişiden biri yaparsa diğerlerinden mecburiyet kalkar. Selâm vermek, itikâfa girmek ve meşru olan işlerinin başlangıcında besmele-i şerife okumak gibi.

Yemekten Önce Besmele Çekmemenin Zararları

Eğer yemekten önce besmele-i şerife söylenmezse üç zararı olur:

1. Şeytan (o) kişinin yemeğine ortak olur.

2. Yediği yemek (o kimsenin) bedenine hastalık olur.

3. Yediği yemekte bereket olmaz.

135 Sünnet-i müekkede, dinî vecibelerin birer tamamlayıcısı konumunda olan fiiller ile Hz. Peygamber'in devam ettiği, fakat bağlayıcı olmadığını göstermek maksadıyla bazan terkettiği veya bizzat edasının vâcip olmadığına işaret ettiği sünnetlerdir. Ezan, sabah namazının sünneti, mazmaza-istinşak böyle sünnetlerdendir. Bu tür sünnetlere sünnet-i hüdâ da denilmektedir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 487).

136 Sünnet-i gayr-i müekkede, Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] bazan yapmış oldukları ibadet nevinden fiilleridir. İkindi namazının sünneti ile yatsı namazının ilk dört sünneti bu sünnetlerdendir. Bunlara müstehap da denir. Bu kısma giren mendubu işleyen sevabı hak eder; terkeden ise kınanma ve azarlanmaya müstehak olmaz.

Yemekten Önce Besmele Çekmenin Faydaları

(Yemekten önce) Eğer besmele söylenirse üç faydası vardır:

1. Şeytan (o kimse ile) beraber yemek yiyemez.

2. Yediği yemek (o kimsenin) bedenine şifa olur.

3. (O) Yemekte bereket olur.

Müstehap

Müstehap: Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] ömründe ancak bir kere veya iki kere yaptığı işlerdir. Yapmayana azap da azarlama da olmaz. Şefaatten mahrum kalmaya da sebep olmaz.[137] Lâkin yapana çok sevap getirir. Nâfile namaz kılmak, nâfile oruç tutmak ve nâfile sadaka vermek gibi.

Müstehap (kelimesinin kullanımı) üç türlüdür: Müstehap, âdâb, mendup. Bu üçünün de sevabı aynıdır. Fakat bazıları bazısından daha sevaplıdır diyenler de vardır.

Mubah

Mubah: Yapılmasında sevap olmayan, terkinden dolayı da azap gerektirmeyen işlerdir. Yürümek, oturmak, ev almak, helâlinden çeşitli yiyecekleri yemek ve çeşitli elbiseleri giymek gibi.

137 Sözlükte "sevilen, sevimli olan, tercih edilen" anlamlarına gelen müstehap, dinî bir kavram olarak, Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] bazan yapıp, bazan terkettikleri, âlimlerin tavsiye ettikleri fiil ve davranışlardır. Müstehaplar, ibadetlerin ve beşerî ilişkilerin daha güzel ve verimli olmasını sağlayan âdâb ve ahlâk kurallarıdır. Müstehap, mendup, nâfile, âdâb gibi tabirlerle eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 504-505).

Haram

Haram: Şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın (kesin bir delille) yasak ettiği yani kullarına "yapmayın" dediği işlerdir. Haram iki çeşittir: Haram li-aynihî, haram li-gayrihî.

Haram li-aynihî[138] (Bizzat kendisi haram): Adam öldürmek, zina ve livâta etmek,[139] içki içmek ve domuz eti yemek gibi. Bir kişi bunları yaparken besmele çekerse veya, "Bunlar helâldir" derse kâfir olur. Ama böyle söylememişse kâfir olmaz. (Günahlarından dolayı) cehennem azabına layık olur. Eğer günahında ısrarlı olup tövbesiz ölürse, imansız gitmeye sebep olur. (Bu haramların haramlığına) İnanmayan kâfir olur.

Haram li-gayrihî[140] (Dolaylı olarak haram): Bir kimse bir başkasının bağına girip sahibinin izni yokken meyvesini koparıp yemişse veya eşyasını ve parasını çalıp harcamış ise bu kişi (yerken) besmele okuduğunda veya "helâldir" dediğinde kâfir olmaz, (mal sahibi olan) kişinin hakkıdır, (ahirette geri) alır.

Bir kimsenin başkasında altı buçuk arpa ağırlığı hakkı olsa, yarın kıyamet gününde cemaat ile kılınmış, kabul olunmuş 700 rekât namazın sevabını Cenâb-ı Mevlâ ondan alır (hakkını yediği kimseye verir) diye beklenir.

Mekruh

Mekruh, kişinin işlediği amelin sevabını götüren

138 Aslı itibariyle herkes için haram olan şeylere haram li-aynihî denir. Bu haram kapsamına giren şeyler aslındaki kötülük sebebiyle, baştan itibaren haram kılınmıştır.

139 Hemcinsi ile cinsel temas kurmak.

140 Aslında helâl olup başka bir şeyden dolayı haram kılınan fiillere haram li-gayrihî denilir.

şeye denir.[141] Mekruh iki türlüdür: Kerâhet-i tahrîmiyye, kerâhet-i tenzîhiyye.[142]

Kerâhet-i tahrîmiyye:[143] Vâcibin terkidir. Harama yakındır.

Kerâhet-i tenzîhiyye:[144] Sünnetin terkidir. Helâle yakındır.

Tahrîmen mekruhu işleyen eğer kasıtlı olarak yaparsa âsi ve günahkâr olur. Cehennem azabına layık olur. (Bir kimse) Namazda iken (bu mekruhu) yaparsa o namazın noksanlığının tamamlaması için iadesi vâcip olur. Eğer (tahrîmen mekruh olan bir fiili namazda) yanıldığından dolayı işlemişse sehiv secdesi yapmakla (namazdaki noksanlığı) telafi etmiş olur.

Kerâhet-i tenzîhiyye işleyene azap olmaz. Eğer (bu tür fiilleri işlemekte) ısrarlı olur ise azarlanmayı ve şefaatten mahrum kalmayı hak etmiş olur. At eti yemek, kedi ve fare artığı yemek gibi.

Müfsid[145]

Müfsid, kişinin amellerini temelinden gideren şeye denir. İmanı, nikâhı, haccı, zekâtı, alım satımı bozan şeyler gibi.

141 Mekrûh, kelime olarak, "kötü, sevimsiz, hoş olmayan, çirkin, sevilmeyen" anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak ise, Allah Teâlâ tarafından kesin ve bağlayıcı olmayan delillerle yapılmaması istenen fiiller demektir.

142 Mekruhu, İmâm-ı Âzam ve İmam Ebû Yusuf tahrimî ve tenzihî diye iki kısma ayırmışlardır. İmam Muhammed'e göre tahrîmen mekruh olan bir şey haramlardan sayılır ve haram gibi ahiret azabı gerektirir.

143 Tahrîmen mekrûh, zannî bir delil ile kesin olarak yapılmaması istenen şeydir. Tahrîmen mekruh olan bir fiili işlemek, haram bir fiili işlemek gibi ahiret azabını ve kınanmayı gerektirir. Yapılmaması övülmeye ve sevap kazanmaya vesiledir. Bu mekruhu inkâr eden kâfir olmaz.

144 Tenzîhen mekrûh, Allah Teâlâ'nın kesin ve bağlayıcı olmayan bir şekilde yapılmamasını istediği şeylerdir. Tenzîhen mekruh olan bir şey ittifakla helâle yakın olduğu için yapılması azap gerektirmez. Yapılmaması sevap kazanmaya vesiledir.

145 Müfsid, kelime olarak, "bozan, mahveden" anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak ise başlanmış olan bir ibadeti bozan davranışlara denir.

İMANIN ŞARTLARI

İmanın vasıfları altıdır:

1. ALLAH'A İMAN

Âmentü billâhî (اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ)**:** Ben şanı yüce olan Allah'ın [celle celâluhû] varlığına ve birliğine inandım, iman ettim. Şanı yüce olan Allah [celle celâluhû] vardır ve birdir. Ortağı ve benzeri yoktur. Mekândan münezzehtir. Kemal sıfatları ile vasıflanmıştır. Ve noksan sıfatlardan uzaktır. (Bütün) Kemal sıfatlar Allah Azîmüşşan'da bulunur.

Noksan sıfatlar, bizlerde bulunur. Bizlerde bulunan noksan sıfatlar elsizlik, ayaksızlık, gözsüzlük, hastalık, sağlık, yemek, içmektir. Buna benzer şeyler çoktur. Bunlar bizlerde bulunur.

Şanı yüce olan Allah'ta bulunan (sıfatlar): Yedi kat gökleri direksiz durduran, yerde yılanları ayaksız yürüten, kuşları havada uçuran ve cümle mahlûkatı yaratıp rızkını veren olduğu gibi... (Bütün) Bunlar şanı yüce olan Allah'ın kemal sıfatlarından bir eserdir.

Allah Teâlâ'nın yirmi iki sıfatını bilmemiz bizlere vâciptir. Yirmi iki de muhal (gerçekleşmesi mümkün olmayan) sıfatlar vardır.

Vâcip olan sıfatlar, şanı yüce olan Allah'ta bulunur. Muhal (sıfatlar) bulunmaz. Muhal vâcibin zıddıdır.

Nefsî Sıfatlar

Şanı yüce olan Allah Teâlâ hakkında bizlerin bilinmesi vâcip olan sıfat-ı nefsiyye birdir.

1. Vücûd:[146] Şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın var olmasıdır.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ

"Şüphe yok ki ben Allah'ım" (Tâhâ 20/14) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Bu âlemleri yaratan mevcuttur. Mevcut olmaması imkânsızdır.

Sıfat-ı nefsiyye:[147] Zatı onsuz ve o, zatsız tasavvur ve mülahaza olunamaz.

Zâtî Sıfatlar[148]

Şanı yüce olan Allah hakkında bilinmesi vâcip olan zâtî sıfatlar beştir.

146 Bu sıfat, Allah'ın zatı ile alakalı olduğu için elimizdeki bir çok eserde Allah'ın zâtî sıfatları içinde sayılmaktadır.

147 Sıfat-ı nefsiyye, Allah'ın var olduğunu, varlığını gerektiren vücûd sıfatının bulunduğunu ifade eden sıfat manasına gelir. Vücûd Allah Teâlâ'nın zatının gereği olduğu için O'na varlığı zorunlu olan nama-sında, "vâcibü'l-vücûd" denilmiştir. Ehl-i sünnet kelâm âlimlerinin çoğunluğuna göre, vücûd sıfatı Allah Teâlâ'nın zatına mahsus ezelî ve müstakil bir sıfattır. Vâcib Teâlâ'nın zatı vücutsuz düşünülemez. Bu sebeple vücûd sıfatı, bütün sıfatların aslı mesabesindedir (bk. Bekir Topaloğlu, "Allah", *DİA*, 2/489; A.Saim Kılavuz, *Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004, s. 119).

148 Zâtî sıfatlar, Allah Teâlâ'nın zatını niteleyen sıfatlardır. O'nun yüce zatı dışında hiçbir canlı bu sıfatlarla nitelendirilemez.

1. Kıdem: Şanı yüce olan Allah'ın varlığının evvelinin olmaması.

2. Beka: Şanı yüce olan Allah'ın varlığının sonunun olmaması. Buna vâcibü'l-vücûd denir.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ

"O, ilk ve sondur. Zâhir ve bâtındır" (Hadîd 57/3) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Varlığının başlangıcı ve sonu olsaydı, sonradan olmuş olup âciz ve nâkıs (noksan) olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir (imkânsızdır).[149]

3. Kıyâm bi-nefsihî: Şanı yüce olan Allah zatında, sıfatında ve fiillerinde kimseye muhtaç değildir.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَاۤءُ

"*Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz (muhtaçsınız)*" (Muhammed 47/38) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Bu sıfatlar O'nda bulunmamış olsaydı, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

4. Muhâlefetün li'l-havâdis: Şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın zatında ve sıfatında kimseye benzememesidir.

(Kur'an'daki) Naklî delili: Allah Teâlâ'nın,

149 Âciz ve nâkıs olmak Allah için asla söz konusu değildir.

لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ ۚ

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur" (Şûrâ 42/11) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Bu sıfatlar O'nda olmamış olsaydı, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında düşünülemez.

5. Vahdâniyyet: Şanı yüce olan Allah'ın zatında, sıfatında ve fiillerinde ortağı ve benzeri yoktur.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۚ

"De ki: O, Allah birdir" (İhlâs 112/1) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Eğer ortağı olsaydı (ilâhlardan) biri yaratmasını diler, biri yaratmamasını dilerdi; böylece âlem yok olurdu.

(Âlimler) Sıfat-ı zâtiyye mefhumunda zat ile alakalı manalar olduğu için (bunlara) "sıfat-ı zâtiyye" demişlerdir.

Sübûtî Sıfatlar

Şanı yüce olan Allah Teâlâ hakkında bizlerin bilmesi vâcip olan sıfat-ı sübûtiyyesi sekizdir. Hayat, ilim, semi', basar, irade, kudret, kelâm, tekvin.

Bu sıfatların manaları (şöyledir),

1. Hayat: Şanı yüce olan Allah'ın diri olmasıdır.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَلْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ۚ

"Allah, O'ndan başka tanrı yoktur; O, haydir, kayyûmdur" (Bakara 2/255) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Şanı yüce olan Allah diri olmasaydı bu mahlûkat vücuda gelmez, var olmazdı.

2. İlim: Şanı yüce olan Allah'ın her şeyi bilmesidir.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

"O, görüleni de görülmeyeni de bilir" (Ra'd 13/9) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Şanı yüce olan Allah'ın bilmesi olmasa, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

3. Semi': Şanı yüce olan Allah'ın işitmesinin olması.

(Kur'andaki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

"O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir" (Bakara 2/137) kavli şerifidir.

Aklî delili: İşitmesi olmasa âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

4. Basar: Şanı yüce olan Allah'ın her şeyi görmesidir.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir" (Şûrâ 42/11) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Görmesi olmasa âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

5. İrade: Şanı yüce olan Allah'ın dilediğini yapmasıdır.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ

"Allah dilediğini yapar" (İbrahim 14/27) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Eğer dilemesi olmasaydı, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

6. Kudret: Şanı yüce olan Allah'ın gücünün her şeye yetmesidir.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter" (Âl-i İmrân 3/165) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Eğer gücü her şeye yetmeseydi, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir (imkânsızdır).

7. Kelâm: Şanı yüce olan Allah'ın söylemesinin olması.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوسٰى تَكْلِيماً

"Ve Allah Musa ile gerçekten konuştu" (Nisâ 4/164) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Eğer söylemesi olmasaydı, âciz ve nâkıs olurdu. Âciz ve nâkıs olmak şanı yüce olan Allah hakkında muhaldir.

8. Tekvin: Şanı yüce olan Allah yaratıcıdır. Her şeyi yaratan odur. O'ndan başka yaratıcı yoktur.

(Kur'an'daki) Naklî delili, Allah Teâlâ'nın,

اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ

"Allah her şeyin yaratıcısıdır" (Zümer 39/62) kavl-i şerifidir.

Aklî delili: Yerlerde ve göklerde şaşılacak şekillerde mahlûkatı vardır. Bunların hepsini yaratan O'dur.

Manevi Sıfatlar

Şanı yüce olan Allah hakkında bilinmesi vâcip olan sıfat-ı maneviyye sekizdir: Hay, Alîm, Semî', Basîr, Mürid, Kadir, Mütekellim, Mükevvin. Bu şerefli sıfatların manaları:

Hay: Şanı yüce olan Allah diridir.

Semi': Ezelî işitmekle işitendir.

Basîr: Şanı yüce olan Allah ezelî görmekle görendir.

Mürid: Şanı yüce olan Allah ezelî iradesiyle irade edicidir.

Alîm: Şanı yüce olan Allah ezelî ilmiyle bilicidir.

Kadir: Şanı yüce olan Allah ezelî kudretiyle gücü yetendir.

Mütekellim: Şanı yüce olan Allah ezelî kelâmı ile söyleyendir.

Mükevvin: Şanı yüce olan Allah halk edicidir (yaratıcıdır).

Allah Teâlâ hakkında muhal olan (mümkün olmayan) sıfatlar, bu sayılanların tersidir.[150]

150 Allah Teâlâ'da bulunmayan sıfatlar ölü olmak, işitememek, konuşamamak, cehalet, âcizlik ve diğer beşer sıfatları gibi.

2. MELEKLERE İMAN

Ve melâiketihî (وَمَلٰٓئِكَتِهِ)**:** Ben şanı yüce olan Allah'ın [celle celâluhû] meleklerine inandım, iman ettim. Allah Teâlâ'nın melekleri vardır. Onlar nurdan yaratılmışlardır. Yemez içmezler; onlarda erkeklik ve dişilik olmaz. Gökten yere inerler. Yerden göğe çıkarlar. Bir halden başka bir hale girerler. Göz açıp yumuncaya kadar dahi Allah Teâlâ'ya âsi olmazlar ve insanlar gibi günah işlemezler. Ve onların içinde mukarrebler (Allah'a çok yakın olanlar) ve peygamberler vardır.

Meleklerin en üstünleri Cebrâil, Mîkâil, İsrâfil ve Azrâil'dir (aleyhimü's-selâm).

Bunlar bütün meleklerin peygamberidirler. Her birine Allah Teâlâ bir hizmet vermiştir. Kıyamete kadar başka bir hizmete sıra gelmez.

3. KİTAPLARA İMAN

Ve kütübihî (وَكُتُبِهِ)**:** Şanı yüce olan Allah Teâlâ'nın (gönderdiği) kitaplarına inandım. Şanı yüce olan Allah'ın kitapları vardır. Tamamı 104 kitaptır. 100 tanesi suhuftur (sayfa şeklindedir). Dördü büyük kitaptır.

Dört kitaptan Tevrat Hz. Musa'ya [aleyhisselâm], Zebûr Hz. Davud'a [aleyhisselâm], İncil Hz. İsa'ya [aleyhisselâm] Kur'an bizim peygamberimiz Hz. Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem] inmiştir.

100 sahifenin, on sahifesi Hz. Âdem'e [aleyhisselâm], elli sahifesi Hz. Şit'e [aleyhisselâm], otuz sahifesi Hz. İdris'e [aleyhisselâm], on sahifesi Hz. İbrahim'e [aleyhisselâm] inmiştir. Bunların hepsi Cebrâil [aleyhisselâm] vasıtası ile gönderilmiştir.

Hepsinden (bütün bu ilâhî kitaplardan) sonra Kur'ân-ı Azîmüşşan nâzil olmuştur. Azar azar, (peyder pey) âyet âyet yirmi üç senede tamamlanmıştır. Hükmü kıyamete kadar geçerlidir. Nesihten[151] ve değiştirilmekten uzaktır.

4. PEYGAMBERLERE İMAN

Ve rusülihî (وَرُسُلِهِ)**:** Ben şanı yüce olan Allah'ın peygamberlerine inandım, iman ettim. Allah Teâlâ'nın peygamberleri vardır. İlki, Hz. Âdem [aleyhisselâm], sonuncusu bizim peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'dır [sallallahu aleyhi vesellem]. Bu ikisinin arasında çok peygamber gelmiş, geçmiştir. Sayısını ancak şanı yüce olan Allah bilir.

Peygamberler hakkında bilmemiz vâcip olan sıfatlar beştir. Sıdk, emanet, tebliğ, ismet, fetânet.

Sıdk: Bütün peygamberler sözlerinde sadıktırlar.

Emanet: Onlar emanete hıyanet etmezler.

Tebliğ: Şanı yüce olan Allah'ın emirlerini ve yasaklarını bilip ümmetlerine ulaştırır ve açıklarlar.

İsmet: Büyük ve küçük günahlardan uzaktırlar (tertemizdirler).

Fetânet: Bütün peygamberler insanlardan daha akıllıdırlar.

---

151 Sözlükte, "ortadan kaldırmak, nakletmek, beyan etmek" anlamlarına gelen **nesh** kelimesi dinî bir kavram olarak ise, şer'î bir hükmün daha sonra gelen şer'î bir delille hükmünün kaldırılmasını ifade eder. Neshin söz konusu olduğu durumlarda önceki hüküm **mensûh** (hükmü kaldırılan), o hükmü ortadan kaldıran yeni hüküm veya delil **nâsih** diye anılır. Bu bağlamda Kur'an kendinden önceki bütün kitapların hükümlerini neshetmiştir. Son dinin son ilâhî kitabı olduğu için Kur'an'ın hükmü asla kaldırılamayacaktır. Kur'an'ın koyduğu hükümler kıyamete kadar bâki kalacaktır.

Peygamberler hakkında câiz olan sıfatlar beştir: Onlar yerler, içerler ve hasta olurlar, dünyalarını değiştirirler; fakat onlar bizim gibi dünyaya gönül vermezler.

5. AHİRET GÜNÜNE İMAN

Ve'l-yevmi'l-âhiri (وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ)**:** Ben kıyamet gününe inandım, iman ettim. Hepimiz ölüp yine diriltileceğiz. Cennet ve cehennem, mîzan, sırat, haşir, neşir, kabir azabı, Münker ve Nekir suali haktır ve olacaktır.

6. KADERE İMAN

Ve bilkaderi hayrihî ve şerrihî minallahi teâlâ (وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى): Hayır ve şerrin, olmuş ve olacak bütün her şeyin şanı yüce olan Allah'ın takdiri ile dilemesiyle, yaratmasıyla ve levh-i mahfûza yazmasıyla olduğuna inandım, iman ettim. Kalbimizde asla şek ve şüphe(ye yer) yoktur.

(Kelime-i şehadet)

اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ

(Okunuşu:) *Eşhedü en lâ ilâhe illellâh. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh*. Manası: Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem] Allah'ın kulu ve peygamberidir.

İTİKADDA ve AMELDE MEZHEBİMİZ

İtikadda mezhebim birdir: Ehl-i sünnet ve'l-cemaat mezhebi. Ben bu mezheptenim.

Amelde mezhep dörttür: İmâm-ı Âzam, İmam Şâfiî, İmam Mâlik, İmam Ahmed b. Hanbel (bu dört âlimin öncülük ettiği mezhepler). Bu dört mezhepten herhangi birine uymak, taklit etmek câizdir. Lâkin biz İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin mezhebindeniz. (İtikadımız şöyle olmalı:) İmâm-ı Âzam'ın mezhebi doğrudur. Hata olma ihtimali vardır. Diğer mezhepler hatadır. Doğru olma ihtimali vardır.

İmanın Sürekli Olmasının Sebepleri

İmanın bizde sürekli olmasının ve gitmemesinin şartı ve sebebi altıdır:

1. Biz görünmeyene iman ettik. Bizim imanımız gaibedir. Zâhire (görünene, âşikâr olana) değildir. Zira biz şanı yüce olan Allah'ı gözümüz ile görmedik. Peygamberleri de görmedik. Fakat görmüş gibi inandık, iman ettik. (Bu hakikatlerden) Asla şüphemiz yoktur.

2. Yerde ve gökte, insanlar ve cinler içinde, melekler ve peygamberlerden, gaybı bilen yoktur.[152] Gaybı ancak Allah bilir. Hepimizin bu itikad üzere olması gerekir.

3. Haramı haram bilip inanmak.

4. Helâli helâl bilip inanmak.

5. Şanı yüce olan Allah'ın azabından emin olmayıp daima korkmak.

6. Her ne kadar günahkâr olsa da, şanı yüce olan Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemek.

Bu altı şeyden biri, bir kimsede bulunmazsa da beşi bulunsa veya biri bulunur da beşi bulunmazsa o kişinin İslâm'ı (Müslümanlığı) geçerli değildir.

İmansız Gitmenin Sebepleri

İmansız gitmenin sebepleri kırk kadar açıklanmıştır:

1. Yanlış itikad.

2. Zayıf iman.

152 Sözlükte "gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek" manasına gelen **gayb** dinî bir kavram olarak, nakle dayalı bilgi olmaksızın akıl ve beş duyu ile hakkında bilgi edinemeyen varlık alanı için kullanılan bir terimdir. Burada önemli bir husus dikkatten kaçmamalıdır. Gayb konusu ile ilgili âyet ve hadislerin bazılarında gaybı sadece Allah Teâlâ'nın bildiği ifade edilirken (buna mutlak gayb denir) bazı âyet ve hadislerde ise, Allah'ın [celle celâluhû] dilediği kullarını gayb hakkında bilgilendirdiği görülmektedir (buna izâfî gayb denir). Dolayısı ile Allah'ın gaybı bildirdiği kimseler gaybı bilebilirler. Bunların dışında gaybı bilmek mümkün değildir. Kur'an mutlak gaybın sadece Allah tarafından bilindiğini ifade etmektedir. Dolayısı ile yaratılan herhangi bir varlığın mutlak gaybı bildiğini söylemek tevhide aykırı bulunmuştur. Bu sebeple dinimizde fal, kehanet vb. yollara başvurmak şiddetle yasaklamıştır (Gaybı yalnızca Allah'ın bildiğini ifade eden âyet ve hadisler için bk. En'âm 6/59; Yunus 10/20; Hûd 11/123; Nahl 16/77; Kehf 18/26; Buhârî, İstiskâ, 29, Tevhîd, 4; Müslim, İmân, 77) (Allah'ın bildirmesi ile gaybın bilenebileceğini ifade eden âyet ve hadisler için bk. Âl-i İmrân 3/49, 179; Cin 72/26-27; Yusuf 12/ 21, 37; *Müsned*, 5/278; Müslim, Fiten, 19; Ebû Davud, Fiten, 1).

3. Dokuz âzasını (eller, ayaklar, gözler, kulaklar, dil) doğru yoldan çıkarmak.

4. Günahında devam etmek.

5. İslâm nimetinden (müslüman olma nimetinden) şükrünü kesmek.

6. İmansız gitmekten korkmamak.

7. Zulmetmek.

8. Sünnet üzere okunan ezan-ı Muhammedî'yi dinlememek.

9. Anaya ve babaya âsi olmak.

10. Çok çok (gereksiz) yemin etmek.

11. Namazda beş yerde ta'dîl-i erkân terketmek.[153]

12. Namazı kolay sanıp basit iş gibi görmek.

13. İçki içmek.

14. Mümin kardeşine eziyet etmek.

15. Yalan yere evliyalık yapmak.

16. Günahını unutmak.

17. Kendini beğenmek.

18. İlim ve amelim çok diye düşünmek (ucub).

19. İki yüzlülük etmek (münafıklık).

20. Haset etmek.

21. Üstadının (şeyhinin veya ilim ehli hocasının) İslâm'a aykırı olmayan sözünü dinlememek.

153 Rükûda, doğrulurken, secdede, iki secde arasında, tahiyyatta ta'dîl-i erkân terketmek.

22. Bir kişiyi tecrübe etmeden (hakkında bilgi sahibi olmadan) iyi demek.

23. Yalana devam etmek.

24. Âlimlerden kaçmak.

25. Erkeklerin ipek giyinmesi.

26. Bıyıkları sünnet üzere kısaltmamak.

27. Gıybete devam etmek.

28. Komşusuna eziyet etmek.

29. Dünya işleri için çok gazaba gelmek (öfkelenmek).

30. Faiz yemek.

31. Sihirbazlık yapmak.

32. Cübbesinin (elbisesinin) kol ucunu ve eteğini uzun tutmak (yerde sürümek).

33. Şanı yüce olan Allah'ın sevdiğini sevmemek, sevmediğini sevmek.

34. Sıla-i rahimi (akraba ziyaretini) terketmek.

35. Mümin kardeşine üç günden fazla kin tutmak (küs durmak).

36. Zinaya ısrarlı olmak.

37. Livâta etmek (erkekler arasında zina).

38. (Kendine) Livâta ettirmek.

39. Hanımını, haramdan (yabancı erkeklerden) sakınmamak.

40. Münkeri (dinen yasaklanmış çirkin şeyi), menetmemek.

Bazı Dinî Kavramlar ve İmanın Kısımları

İman ve İslâm:[154] ikisinin manası aynıdır. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] şanı yüce olan Allah'tan getirdiği şeyleri dil ile ikrar (söyleyip) kalp ile tasdik etmektir. Buna iman ve İslâm denir.

Din ve millet:[155] ikisinin manası aynıdır. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] şanı yüce olan Allah'tan itikadla alakalı getirdiği şeylere din ve millet denir.

Şeriat: Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] Hak Teâlâ'dan amelle alakalı getirdiği şeylere şeriat denir.

(Müslüman olmak için) İcmâlî iman[156] yeterlidir. Tafsîlî iman[157] lazım değildir. Mükallidin (takliden iman edenin) imanı sahihtir. Ve bazı yerde tafsîlî (iman) da lazımdır.

154 Sözlükte "tasdik etmek, kabul etmek, gönül huzuru ile benimsemek, karşısındakine güven vermek, şüpheye yer vermeden kalpten tasdik etmek; eman vermek, emin kılmak" anlamlarına gelen iman, ıstılahta, Hz. Peygamber'in Allah'tan getirdiği ve zarûrât-ı diniyye olarak bilinen hükümleri, haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul ile bunların gerçek ve doğru olduğuna inanmak demektir. İslâm ise Allah'a teslim olmak, boyun eğmek ve itaat etmek manasınadır. İslâm'ı benimsemiş erkeğe müslim, kadına da müslime denir. Kur'an'a göre İslâm, kişinin kendisini yalnız Allah'a teslim etmesi, yalnız O'na kul olması, yalnız O'na ibadet etmesi demektir. Çünkü İslâm'ın benimsediği tevhidin gereği de budur (bk. *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 315, 326).

155 Din kelimesi, sözlükte "ceza/mükâfat, âdet/durum, itaat/isyan, hesap, hüküm/kaza, mülk, ferman, tevhid, ibadet, millet, şeriat" gibi anlamlara gelir. Terim olarak "din"; akıl sahiplerini kendi arzuları ile bizzat hayırlara sevkeden ilâhî bir nizam, Allah tarafından konulmuş ve insanları O'na ulaştıran bir yoldur. İman ve amel konusu olarak akıl ve ihtiyara (iradeye), teklif olunacak hak ve hayır kanunlarının bütününe denir. "Millet" kavramı Kur'an'da "din" (bk. Hac 22/78), Türkçe'de ise "ulus, topluluk ve sınıf" anlamında kullanılmaktadır. Millet kelimesi Kur'an'da on beş âyette geçmektedir. Sekiz âyette "İbrahim'in milleti" (İbrahim'in dini) söz konusu edilmiştir. Allah'ın, Hz. Musa [aleyhisselâm] ve Hz. İsa [aleyhisselâm] ile gönderdiği hak dini tahrif eden yahudi ve hıristiyanların dinlerine de millet denilmiştir (bk. *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 121-122, 445).

156 İcmâlî iman, Resûlullah Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] tebliğ ettiği dinî esaslara topluca iman etmek demektir.

157 Tafsîlî iman, Resûlullah Efendimiz'in [sallallahu aleyhi vesellem] tebliğ ettiği dinî esasların hepsine ayrı ayrı inanmaktır.

İman üç kısımdır: İman-ı taklîdî, iman-ı istidlâlî, iman-ı hakikî.

İman-ı taklîdî: (Kişi) Farzı, vâcibi, sünneti, müstehabı bilmez. (Örneğin namaz kılarken) anne babasından gördüğü gibi yatar kalkar. Bu kişinin imanından korkulur.

İman-ı istidlâlî: (Kişi) Farzı, vâcibi, sünneti, müstehabı hem bilir hem de amel eder ve başkalarına bildirir (tebliğ eder). Üstatlara (hocalara) gidip (ilim) öğrenmiştir. Bu kişinin imanı kuvvetlidir.

İman-ı hakikî: Cümle âlem bir yere gelse, Rabb'ini inkâr etseler, o inkâr etmez. Asla kalbine şek ve şüphe gelmez. Onun imanı peygamberlerin imanı gibidir. (İman-ı hakikî diğer iman çeşitlerinin) Hepsinden daha yücedir.

İMAN ile AMEL ARASINDAKİ FARK

1. Dinî hükümler amelle alakalıdır. İmanla ilişkili değildir.

2. Yalnız iman ile cennete girilir; yalnız amel ile cennete girilmez.

3. İman, amelsiz makbuldür (kabul edilmiştir) ama amel imansız makbul değildir.

4. İman (ahirette günaha karşılık) hasımlara verilmez. Amelin sevabı (ise ahirette günahına karşılık olarak) verilir.

5. İman vasiyet olmaz. Amel vasiyet olur (Hacca başkasını vekil göndermek gibi).

6. Ameli terkeden kâfir olmaz. İmanı terkeden kâfir olur.

7. Bütün peygamberlerin imanı birdir. (Tebliğ ettikleri) Hükümlerde farklılıklar vardır.

8. İman kâfir ile müslümana tâbidir (her ikisi iman etmekle yükümlüdür; amel etmek ise yalnız müslümana farzdır).[158]

9. İman devamlı (olan) farzdır. Amel vakitlere bağlı olarak farzdır.[159]

10. İman kâfir ile müslümana farzdır. Amel ise yalnız müslümana farzdır.

İMANIN ÇEŞİTLERİ

İman iki türlüdür: İman-ı halkî, iman-ı kesbî.

İman-ı halkî (yaratılışta var olan iman): Ahd-i mîsak vaktinde[160] kulların "bela" demesidir.

İman-ı kesbî (çalışmakla elde edilebilecek iman): Bulûğa erdikten sonra, bütün müminlerin kazandığı iman birdir. Amelleri bir değildir.

İman sekiz çeşittir:

1. İman-ı matbû: Meleklerin imanıdır.

2. İman-ı masum: Enbiyaların (peygamberlerin) imanıdır.

3. İman-ı makbul: Müminlerin imanıdır.

4. İman-ı mevkuf: Bid'at sahibi kimselerin imanıdır.

158 Kitabın aslında 8, 9 ve 10. şartlar iman-ı kesbî konusundan sonra verilmiştir. Kitaptaki bütünlüğü koruma adına 8, 9 ve 10. şartları buraya almayı uygun bulduk.

159 İnsanın ölünceye kadar imanını koruması farzdır. Amel ise Allah Teâlâ tarafından şartlara ve vakitlere bağlı olarak müslümanlara farz kılınmıştır.

160 Ruhlar âleminde Allah Teâlâ'nın, "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" sorusuna bütün ruhların "belâ" dedikleri zamana ahd-i mîsak vakti denir.

5. İman-ı merdud: Münafıkların imanıdır.

6. İman-ı taklid: Anne babasından gördüğü ile yetinmiş; üstattan (hocasından) ilim öğrenmeyenin imanıdır. Bu kimsenin imanından korkulur.

7. İman-ı istidlâlî: Mevlâ Teâlâ'yı delil ile bilenlerin imanıdır. Bu kimsenin imanı kuvvetlidir.

8. İman-ı hakikî: Bütün âlem bir araya gelip Rabb'ini inkâr etse de o inkâr etmez. Ve asla kalbine şek ve şüphe gelmez. Bu kişinin imanı hepsinden (bütün iman çeşitlerinden) daha yücedir.

İmanın hükmü üçtür:

(İman eden kişinin,)

1. Boynu kılıçtan kurtulur.

2. Malı haraç[161] vermekten kurtulur.

3. Cesedi cehennemde ebedî kalmaz. Yanar ise de (oradan mutlaka) çıkar.

İMANIN ASLI

" آمَنْتُ بِاللهِ Âmentü billâhi ... " duasının büyüklüğüne ve şerefine binaen, bu duaya imanın sıfatı, iman edilmesi gereken şeyler, zâtî iman ve aslî iman denilir.

İmanın medârı: İman (dairesine girmenin) dayanağı ikidir: Akıllı olmak, bâliğ olmak.

161 Sözlükte "toprağın geliri" anlamına gelen **haraç,** fıkıhta toprak vergisi demektir. Haraç aslen, savaşta fethedilip gayri müslimlerin elinde bırakılan araziden alınan vergidir. Bununla birlikte sulh yoluyla alınıp da bir ücret karşılığında sahibinde bırakılan topraklar için de haraç tabiri kullanılmıştır (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 231).

İmanın aslı: İmanın aslı ikidir: Âlemin yaratılması, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın inmesi.

İmanın delili: Delil ikidir: Aklî ve naklî delil.

İmanın rüknü: İmanın rüknü iki tanedir: Dil ile ikrar ve kalp ile tasdik etmek. Bunların iki şartı bulunur:

Kalbin şartı, şüphe duymamaktır.

Dilin şartı, (ne konuştuğunu) temyiz etmek (hakkı bâtıldan ayırabilmektir).

İman mahlûk mudur (sonradan mı yaratılmıştır)?

Şanı yüce olan Allah'ın hidayeti olması sebebiyle mahlûk değildir (yaratılmamıştır). Fakat kulun tasdik ve ikrar etmesi yönüyle mahlûktur.

İman cem' midir, tefrik midir?

Kalpte cem'dir (bir bütündür). Âzada ise tefriktir (ayrı ayrıdır).

Bazı Kavramlar

Yakîn:[162] Şanı yüce olan Allah'ın zatını kemaliyle (tam manasıyla) bilmek.

Havf: Şanı yüce olan Allah'tan korkmak.

Recâ: Şanı yüce olan Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemek.

162 Yakîn, sözlükte kesin, açık bilgiyi ifade eden bir kelimedir. Bir şeyin hakikatine delillerle değil, kalben şeksiz şüphesiz inanmaktır. Amel yaparken ondaki sevap ve cezayı müşahede etmektir. Kuşeyrî (rah.) üç türlü yakînden bahseder: **1.** İlme'l-yakîn. Bir şey hakkında habere dayanan bilgi. **2.** Ayne'l-yakîn. Bir şey hakkında, görmek suretiyle elde edilen bilgi. **3.** Hakka'l-yakîn. Bir şeyi bizzat yaşamak suretiyle elde edilen bilgi. Yakînde şüpheye yer yoktur, kalp bir şeyin hakikati konusunda, tatmin durumundadır. Yine yakîn, delil ile değil inanç kuvveti ile apaçık görmeyi ifade eder (Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları, 2005, s. 708).

Muhabbetullah: Allah Teâlâ'ya ve Resûl'üne muhabbet etmek.

Hayâ: Allah Teâlâ'dan ve Resûl'ünden utanmak.

Tevekkül: Bütün işlerini Allah'a ısmarlamak.

İman, İslâm ve ihsan nedir?

İman, altı şeye (imanın şartlarına) inanmaya denir.

İslâm, şanı yüce olan Allah'ın emrini yerine getirip nehyinden (yasakladıklarından) sakınmaya denir.

İhsan, şanı yüce olan Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmeye denir.

İman, marifet, tevhid, şeriat, din ve millet nedir?

İman: Lugat manası, "mutlak tasdik etmek"tir. Dinde altı maddeyi tasdik etmeye iman denir.

Marifet: Şanı yüce olan Allah'ı kemal sıfatlarla vasıflanmış ve noksan sıfatlardan uzak bilmektir.

Tevhid: Şanı yüce olan Allah'ı bir bilmektir.

Şeriat: Şanı yüce olan Allah'ın emrine teslim olmak ve yasaklarından sakınmaktır.

Din ve millet: Bu sayılanlar üzerine ölünceye kadar daim olmaktır.

İMANIN KALELERİ

İman beş kalenin içinde muhafaza olunur:

1. Yakîn,

2. İhlâs,[163]

163 İhlâs kelimesi sözlükte, "bir şeyi halis kılmak, halis olmak, özünü almak ve seçmek"; din ıstılahında ise "iman, ibadet, itaat, ahlâk,

3. Farzları yapmak,

4. Sünnetleri tamamlamak,

5. Edebi muhafaza etmektir.

Her kim bu beş şeyi muhafaza ederse, imanını korumuş olur. Birini (dahi) terkederse düşman galip olur.

(İmanın düşmanı) dörttür: Sağda hevâ, solda nefis, önde dünya, ensede şeytan. Bunlar imanı almak ister. İmanımızı Allah Teâlâ düşmanların şerrinden emin eylesin. Âmin!

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ Demenin Manası

• **Lâ ilâhe illallah** (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) demenin manası, ibadete layık ve müstehak şanı yüce olan Allah'tan başka bir zat yoktur. Ancak şanı yüce olan Allah vardır ve birdir. Ortağı ve benzeri yoktur. Mekândan münezzehtir.

• **Muhammedün Resûlullah** (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ) demenin manası, Hz. Muhammed Mustafa [sallallahu aleyhi vesellem], şanı yüce olan Allah'ın hak resûlüdür. Biz de onun ümmetiyiz. Elhamdülillâh.

KELİME-i TEVHİDİN İSİMLERİ

Kelime-i tevhidin sekiz ismi vardır:

1. Kelime-i şehadet getirmek.

---

amel, dua ... gibi her türlü dinî görevleri, halkın övme ve beğenmesini, yerme ve kınamasını düşünmeksizin sırf Allah için iyi ve halis bir niyetle yapmak, şirk, nifak, riya (gösteriş) ve süm'a (duyurma) vb. şaibelerden uzak durmak, söz, fiil ve davranışlarında samimi ve dosdoğru olmak" demektir. Bu şekilde hareket edenlere muhlis denir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 299).

2. Kelime-i tevhid.

3. Kelime-i ihlâs.

4. Kelime-i takva.

5. Kelime-i tayyibe.

6. Davetü'l-Hak (Hakk'ın daveti).

7. Urvetü'l-vüska (çok sağlam bağ).

8. Kelime-i semeretü'l-cennet (cennet meyvesinin kelimesi).

(Kelime-i tevhidi) İhlâs ile söylemenin şartı: Niyet, manasını bilmek ve tazim (büyük bir hürmet) ile söylemektir.

ZİKİR

Zikreden kimse dört şeye muhtaçtır. Tasdik, tazim, halâvet (kalbin o zikirden tat alması) ve hürmet.

Tasdiki terkeden münafıktır. Tazimi terkeden bid'at ehlidir. Halâveti terkeden mürâidir (gösterişçi). Hürmeti terkeden fâsıktır. Eğer inkâr ederse kâfir olur.

Zikrin Çeşitleri

Zikir üç çeşittir: Avamın zikri, havassın zikri ve ehassın zikri.

Avamın zikri: Cahillerin zikri,

Havassın zikri: Âlimlerin zikri,

Ehassın zikri: Peygamberlerin zikridir.

Zikredecek âza üçtür

1. Dil ile zikir ki, kelime-i şehadet getirmektir.

2. Tevhid, tesbih ve Kur'an okumaktır.

3. Kalp ile zikirdir.

Kalbin zikri üç türlüdür

1. Şanı yüce olan Allah'ın sıfatlarına delalet eden delilleri tefekkür etmek.

2. Dinin hükümlerinin delillerini tefekkür etmek.

3. Sarı karıncadan, kıla varıncaya kadar mahlûkatın sırrını tefekkür etmek.

Şanı yüce olan Allah Teâlâ hazretleri,

"Kullarım! Siz beni itaat ile zikrederseniz, ben de sizi rahmet ile zikrederim. Eğer siz beni dua ile zikrederseniz, ben de size icabet ederim. Ve eğer siz beni taat ile (kulluk ve itaatle) zikrederseniz, ben de sizi nimetlerimle zikrederim.

Eğer siz beni tenhalarda zikrederseniz, ben de sizi cem'iyyet-i kübrâda (ahiretteki büyük toplantıda) zikrederim.

Şayet siz beni yoklukta zikrederseniz, ben de sizi yardımım ile zikrederim.

Eğer siz beni icabet ile zikrederseniz, ben de sizi hidayet ile zikrederim.

Şayet siz beni sıdk ve ihlâs ile zikrederseniz, ben de sizi halas ve necat ile (kurtuluş ile) zikrederim.

Ve eğer siz beni Fâtiha-i şerife ile ve Fâtiha-i şerife'nin içinde olan rubûbiyyet ile zikrederseniz, ben de sizi rahmetim ile zikrederim" diye buyurur.

Zikrin Faydası

Âlimler zikretmenin 100 kadar faydasını açıklamışlardır. Bazılarını sayalım:

Şanı yüce olan Allah, zikreden kulundan razı olur. Melekler razı olur. Şeytan üzülür. (Zikredenin) Kalbi ince ve yumuşak olur. (Zikir ehli) İbadete istekli olur.

(Zikir bir kimsenin) Kalbinden üzüntüyü giderir, kalbini ferahlandırır. Yüzünü nurlandırır. (Zikir ehli) Cesaret sahibi olur, muhabbetullaha ulaşır.

Ona Allah'ı bilmekten (marifetullahtan) bir kapı açılır. Ve (zikir ehli) daha seksen tane övülmüş, güzel ahlâkı kendinde toplamış olur.

وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh demenin manası:

Ahir zaman peygamberi Muhammed Mustafa hazretleri [sallallahu aleyhi vesellem] şanı yüce olan Allah'ın hem kuludur hem resûlüdür.

HZ. PEYGAMBERİN AİLE HALKI

(Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] beşer olması sebebi ile) Yedi, içti, hanımlarla nikâhlandı. Oğulları ve kızları oldu. İbrahim hariç bütün çocukları Hz. Hatice'den olmuştur.

İbrahim, Mâriye adlı câriyeden olmuştur, emzikten kesilmeden vefat etmiştir.

Fâtıma [radıyallahu anhâ] hariç bütün evlatları Resûlullah Efendimiz'den [sallallahu aleyhi vesellem] önce vefat etmiştir. Hz. Peygamber onu Hz. Ali ile [kerremallahu vecheh] nikâhlamıştır. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin [radıyallâhu anhüma], Hz. Ali'den olmuştur. Bütün kızlarının içinde Hz. Fâtıma [radıyallahu anhâ] en faziletli olanı ve Resûlullah hazretlerinin [sallallahu aleyhi vesellem] (biricik) sevgili kızıdır.

Resûl-i Ekrem'in [sallallahu aleyhi vesellem] on bir hanımı vardır: Hz. Hatice, Sevde, Âişe, Hafsa, Ümmü Seleme,

Ümmü Habibe, Zeyneb bint Cahş, Zeyneb bint Huzeyme, Meymûne, Cüveyriye, Safiyye [radıyallahu anhüma].

Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] insanlara ve cinlere; hak ile bâtılı, haram ile helâli, dünyanın fâni, ahiretin bâki olduğunu, din ilmini öğretmeye gelmiş hak peygamberdir.

EDİLLE-i ŞER'İYYE[164]
(Şer'î Deliller)

Edille-i şer'iyye dörttür: Kitap, sünnet, icmâ-i ümmet, kıyas-ı müctehid (fukaha).

Kitap: Şanı yüce olan Allah'ın kelâmıdır.

Sünnet: Resûllullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sözleri, işleri, takriridir.[165] Bu üçüne sünnet denir.

---

164 **Edille-i şer'iyye:** Şer'î deliller anlamına gelen edille-i şer'iyye, dinî hükümlerin dayandığı kaynaklara denir. Fıkıh usulünde delil, şer'î ve amelî bir hükme götüren şey diye tarif edilebilir. Bunun için âlimler, hem dinî hükmün çıkarıldığı aslı hem de hükmü elde etmek için kullanılan yöntem ve genel prensipleri delil olarak adlandırmışlardır. Bu nedenle, hüküm çıkarılmakta asıl olan âyet ve hadisler ile hüküm çıkarma usulü olan icmâ, kıyas, sahabenin sözü, istihsan, istislah, istishâb gibi metotlar şer'î delil olarak kabul edilmiştir. Ancak İslâm âlimleri, bir bakıma bütün şer'î delilleri temsil eden ve hükümlerin kaynağını oluşturan bir konumda gördüklerinden, bunlardan dördü üzerinde ittifak etmişlerdir; bunlar Kitap yani Kur'ân-ı Kerîm, sünnet, icmâ ve kıyastır. Bu delillere edille-i erbaa da denilmektedir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 134).

165 Gerek hadisçilere gerekse fıkıh usulü âlimlerine göre sünnet, üç bölümde ele alınmıştır: **a)** Kavlî sünnet: Hz. Peygamber'in herhangi bir konu hakkında sözlü olarak yaptığı açıklamalardır. **b)** Fiilî sünnet: Hz. Peygamber'in herhangi bir konudaki fiillerinin, sahabe tarafından görülüp nakledildiği haberlerdir. **c)** Takrirî sünnet: Hz. Peygamber'in, huzurunda sahabe tarafından söylenen sözleri ya da işlenen fiilleri reddetmeyip susması, onaylaması veya güzel karşılamasıyla oluşan sünnettir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 606).

İcmâ-i ümmet: Ümmetlerin bir görüşte ittifak edip birleşmesine denir.

Kıyas: Müctehidlerin, bir şeyi başka bir şeye benzetmesine denir.[166]

(Din, Millet ve Şeriat Kavramları)

Peygamberlerin getirdiği, Allah tarafından gönderilen itikada ilişkin meselelere din, millet denir. Ümmetlerin (gönderilen dini) kabul etmesine şeriat denir.

MEZHEP

Mezhep, lugatta "yol" demektir. Bizim iki yolumuz vardır: Biri itikad yolu, diğeri amel yolu. İtikad yolunda kılavuzumuz Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, amel etme yolunda kılavuzumuz İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'dir.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin adı Muhammed, babasının adı Muhammed, dedesinin adı Muhammed, hocasının ismi Ebû Ridil İbâdî, Ebû Ridil İbâdî'nin hocasının ismi Ebû Bekir el-Cürcânî ve onun hocasının ismi Ebû Süleyman el-Cürcânî, Ebû Süleyman el-Cürcânî'nin hocasının ismi Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'dir. Hepsinin hocasının ismi, İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'dir [rahmetullahi aleyh].

166 **Kıyas:** Sözlükte "bir şeyi diğer bir şeyle ölçmek, karşılaştırmak, iki şeyi birbirine eşitlemek" gibi anlamlara gelen kıyas, fıkıh usulünde, hakkında nas bulunmayan bir meselenin hükmünü, Kitap veya sünnette hükmü bilinen bir meseleye göre açıklamak manasını ifade etmektedir. Başka bir tanımla, hakkında nas bulunmayan bir meseleye, aralarındaki ortak illet sebebiyle, hakkında nas bulunan meselenin hükmünü vermek demektir (*Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 379).

BÜTÜN İNSANLARIN İMAMI

Bütün insanların üç imamı vardır ki onları bilmek farzdır. Emirde ve nehiyde imamımız Kur'an; şeriatta imamımız Resûlullah hazretleri [sallallahu aleyhi vesellem]; nizam-ı âlemde imamımız (dünya düzeninde sultanımız) tüm âlemin sığındığı zat olan Allah Teâlâ hazretleridir.

İmâm-ı Âzam'ın ismi Nu'mân, babasının ismi Sâbit, Sâbit'in babasının ismi Hürmüz, Hürmüz'ün babasının ismi Tâvûs'tur. İmâm-ı Âzam'ın hocasının ismi Hammâd, Hammâd'ın hocasının ismi İbrahim en-Nehaî, İbrahim en-Nehaî'nin hocasının ismi İmam Alkame, İmam Alkame'nin hocasının ismi İbn Mesud'dur [radıyallahu anh]. İbn Mesud, Resûlullah'tan [sallallahu aleyhi vesellem] ilim almıştır. Resûlullah da [sallallahu aleyhi vesellem] Cebrâil'den [aleyhisselâm] ilim almıştır. (Bunu) Cebrâil'e [aleyhisselâm] Allah Teâlâ emretmiştir.

DÖRT CEVHER

Şanı yüce olan Allah Teâlâ hazretleri, insanoğluna dört cevher vermiştir:

1. Akıl,
2. İman,
3. Hayâ,
4. Salih amel.

Bu dördü, dört şeyi giderir: Akıl, gazabı; iman, hasedi; hayâ, ucbu (kendini beğenmeyi); salih amel, gıybeti giderir.

AMELİN KABUL OMASININ ŞARTI

Amelin kabul olunmasının şartı ve sebebi dörttür:

1. İlim,

2. Niyet,

3. İhlâs,

4. Sabır.

İlim olmayınca amel olmaz, niyet olmayınca amel (kabul) olmaz, ihlâs olmayınca amel makbul olmaz. Ama sabır hepsinden öndedir. Şanı yüce olan Allah,

إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

"Allah sabredenlerle beraberdir" (Bakara 2/153) buyurmuştur.

PEYGAMBER EFENDİMİZ'E AİT SIFATLAR

Bizim Peygamberimiz'e [sallallahu aleyhi vesellem] mahsus yirmi kadar sıfat vardır:

1. İnsanlar ile cinlere gönderilmiş hak peygamberdir.

2. Şeriatının (getirdiği dinî hükümlerin) hükmü kıyamete kadar bâkidir.

3. Şeriatı, önceden gelen peygamberlerin bazı hükümlerini kaldırmıştır. Şimdi eski şeriatlarla amel etmek câiz değildir.

4. Hâtemü'l-enbiyadır (peygamberlerin sonuncusudur).

5. Şefaati, büyük günah işleyenleri ve küçük günah işleyenleri kapsar.

6. Annesinden sünnetli olarak doğmuştur.

7. Tebevvül ve teğavvut (küçük-büyük abdest ihtiyacını gördüğünde) ettiğinde, yer yutup misk gibi kokar idi.[167]

8. Mübarek gölgesi asla yere düşmedi.

9. Önünden gördüğü gibi arkasından da görürdü.

10. Mübarek ayağı kuma bassa iz olmaz, taşa bassa iz olurdu.

11. Mübarek vücuduna, zarar verecek hiçbir hayvan konmazdı.

12. Asla ihtilam (rüya yoluyla cünüp) olmadı.[168]

13. Her nereye gitmek istese, onun parlak ve temiz nuru kendinden önce oraya varırdı.

14. Her kimin yanında dursa, mübarek boyu onu herkesten dört parmak büyük gösterirdi.

15. Onun üzerinden beyaz bir bulut eksik olmazdı.

16. Evvâbîn, kuşluk ve teheccüd namazlarını kılmak ona vâcip, bize sünnettir.

17. Teyemmüm ile namaz kılmak ancak onun şeriatında bulunur.

18. Uyuyup uyansa abdesti bozulmaz idi. Zira peygamberlerin gözleri uyur, kalpleri uyumaz.[169]

19. Doğar doğmaz hemen secdeye vardı.

---

167 Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-Arabî, ts., 1/70-71; İbnü'l-Mülakkın, Ebû Hafs Ömer b. Ali el-Ensârî, *Gâyetü's-sûl fî Hasâisi'r-Resûl,* Beyrut: Dârü'l- Beşâirü'l-İslâmiyye, 1993, s. 300.

168 İhtilam olmak şeytanın kandırması olduğu için Hz. Peygamber hayatında hiç ihtilam olmamıştır. Diğer bütün peygamberler de bu durumdan uzaktırlar (bk. Süyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*, 1/70).

169 Bu hal Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] için özel bir durumdur (bk. Süyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*, 1/69).

20. Onun temiz vücudu dünyaya gelmeden önce şeytanlar göklere çıkabilirlerdi.[170] Onun temiz vücudu dünyaya geldikten sonra şeytanlar göklere çıkamaz oldu. Kendine ait nice nebevî özellikleri vardır. Onun bu özellikleri ayrıntıları ile kitaplarda açıklanmıştır.[171]

Mucizeleri ve sıfatlarını anlatmak veya tarif etmek mümkün değildir. Bir defasında savaşta ashabı su sıkıntısı çekip, "Yâ Resûlallah, su yoktur" dediklerinde mübarek parmaklarından sular akıtmıştır. Ashabı o sudan içmiş ve kaplarını doldurmuştur.

Mübarek parmağıyla aya işaret edip ayı iki parça etmesi gibi mucizeleri çoktur. Biz onun vasfını bilmekten âciziz.

RESÛLULLAH'IN MÜBAREK SOYU

Silsile-i Resûlullah[172] [sallallahu aleyhi vesellem], Hz. İbrahim'in [aleyhisselâm] oğlu Hz. İsmail'e [aleyhisselâm] kadar ulaşır.

Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttallib b. Hâşim b. Abdümenaf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Galib b. Fihr b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizâr b. Mead b. Adnân'dır. Bundan yukarısı ihtilaflıdır.[173]

---

170 Şeytanlar gelecekten haber almak için levh-i mahfûza kadar çıkarlardı.

171 Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] kendine has olan özelliklerini anlatan eserler: Süyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*; İbnü'l-Mülakkın, Ebû Hafs Ömer b. Ali el-Ensârî, *Hasâisü'r-Resûl;* İbn Kesîr, İmâdüddin İsmail ed-Dımaşkî, *Şemâilü'r-Resûl [sallallahu aleyhi vesellem] ve Delâilü Nübüvvetihî ve Fezâilihî ve Hasâisıhî.*

172 Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] soy silsilesi.

173 Hz. Peygamber'in soyu ile alakalı Adnân'a kadar olan kısmında ihtilaf yoktur.

Hz. Muhammed Mustafa [sallallahu aleyhi vesellem], Araplar'dan Benî Hâşim'in Kureyş kabilesindendir. Mekke-i Mükerreme'de doğmuştur. Medine-i Münevvere'ye hicret etmiştir. Kırk yaşında peygamberlik gelmiştir. Altmış üç yaşında dârü'l-fenâdan (dünyadan) dârü'l-bekâya (ahirete) intikal etmiştir.

TAFSÎLÎ İMAN

Tafsîlî iman on ikidir:

1. Rabbim, şanı yüce olan Allah'tır. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah içindir" (Fâtiha 1/2);

وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ

"Sizin ilâhınız tek bir ilâhtır. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. O Rahmân ve Rahîm'dir" (Bakara 2/163) kavl-i şerifleridir.

2. Nebim, Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem]. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

"Şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın Resûlü'dür" (Feth 48/29) kavl-i şerifidir.

3. Dinim, İslâm'dır. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ

"Şüphesiz Allah katında hak din İslâm'dır" (Âl-i İmrân 3/19) kavl-i şerifidir.

4. Kitabımız, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

الٓمٓ ۝ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır" (Bakara 2/1-2) kavl-i şerifidir.

5. Kıblem, Kâbe-i şerif'tir. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Artık yüzünü Mescid-i Harâm tarafına çevir" (Bakara 2/144) kavl-i şerifidir.

6. İtikadda mezhebim, Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'tir. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır" (En'âm 6/163) kavl-i şerifidir.

7. Zürriyetim: Hz. Âdem'in [aleyhisselâm] zürriyetindenim. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا

أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ

"Hani Rabb'in (ezelde) âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimiz'sin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir" (A'râf 7/172) kavl-i şerifidir.

8. Milletim: İslâm milletidir. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ
اَبِيكُمْ اِبْرٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هٰذَا
لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ

"O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi; babanız İbrahim'in dininde (de böyleydi). Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size müslümanlar adını verdi" (Hac 22/78) kavl-i şerifidir.

9. (Ümmetim): Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem] ümmetindenim. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ ۚ

"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız" (Âl-i İmrân 3/110) kavl-i şerifidir.

10. Hakikaten, gerçekten müminim. Delilim, Allah Teâlâ'nın,

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

"İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rab'leri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır" (Enfâl 8/4) kavl-i şerifidir.

"Başarıya ulaştıran Allah'a hamdolsun. Her türlü noksanlıktan dolayı Allah'tan af ve mağfiret dilerim."

Misvak Kullanmanın Faydaları

Misvak kullanmanın on beş faydası vardır. *Sirâcü'l-Vehhâc* kitabında bahsedilmiştir. Başka kaynaklarda yetmiş iki faydası olduğu söylenir. İbn Hacer el-Heytemî, *Ubâb* şerhinde zikretmiştir.

(Misvak kullanmanın) On beş faydası:

1. Ölüm anında, şehadet kelimesini söylemeye sebep olur.

2. Diş etlerini kuvvetlendirir.

3. Balgamı giderir.

4. Safrayı keser.

5. Ağız ağrısını giderir.

6. Ağız kokusunu giderir.

7. Başın damarlarını kuvvetlendirir.

8. Şanı yüce olan Allah misvak kullanandan razı olur.

9. Şeytan üzülür.[174]

10. Gözleri nurlanır.

11. Hayrı ve hasenatı çok olur.

12. Sünnet ile amel etmiş olur.

13. Ağzı temiz olur.

14. Güzel konuşur.

15. Misvak ile (kullandıktan sonra) kılınan iki rekât namazın sevabı, misvaksız kılınan yetmiş rekât namazın sevabından çok olur.

174 Misvak kullanan bir kimse, Hz. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] önemli sünnetlerinden birini yerine getirdiğinden ve Rabb'in rızasını kazanma vesilesi olan bir ameli yaptığından dolayı şeytan bu durumdan pek hoşlanmaz. Bu sebeple misvak kullanma sünneti şeytan ve dostlarını çok üzer.

YEMEĞİN ÂDÂBI

Yemekten Önce El Yıkamanın On Faydası

Yemek yemeden önce el yıkamanın on kadar faydası vardır. Bir kimse yemek yemek için ellerini yıkadığı zaman ellerini kurulamadan önce, parmaklarının ucunu gözlerinin pınarına koyup geriye doğru silerse o (kişi) Allah'ın izni ile göz ağrısı çekmez.

1. Rahmân'ın arşı altında (bulunan) bir melek şöyle nida eder: "Elinin temizlenmesi gibi sen de bütün günahlarından pak oldun."

2. Kur'ân-ı Azîmüşşan'daki âyetler mukabelesince (karşılığı kadar) nâfile namaz kılmış gibi sevap alır.

• Kur'an'daki âyetler 6200 ile 6300 arasındadır.[175] Halk arasında 6666 diye meşhurdur. Fakat gerçeği 6200 ile 6300 arasında olmasıdır. Kur'an âyetlerini beyan eden muteber kitaplara bakılıp hatadan uzak olunmalıdır.

175 Kur'an'daki âyet sayısı güncel kaynaklarda 6236 âyet olarak tesbit edilmiştir.

3. Bedeninde olan kıllar adedince sevap verilir.

4. Sıddîkların sevabına nail olur.

5. Melekler onun için istiğfar ederler.

6. Bir lokmasının karşılığında bir köle âzat etmiş kadar sevap alır.

7. Her halde günahtan uzak olur.

8. Gece gündüz, ihtiyaçları yerine getirilmiş olur.

9. Gece vefat ederse (sünnete uyduğu için) şehid (hükmünde) olur.

10. Gündüz vefat ederse şehid (hükmünde) olur.

Yemek Yedikten Sonra El Yıkamanın Faydaları

Yemek yedikten sonra el yıkamanın altı faydası vardır:

1. Rahmân'ın arşı altında bir melek, "Ey mümin! Senin günahların affoldu" diye nida eder.

2. İnsanın bedeninde olan damarlarının sayısınca sevap olur. İnsanın bedenindeki damarlar, 360 kadardır.

3. Bedeninde olan kılların sayısınca sevap olur.

4. Rahmet deryasına garkolur.

5. Elinden akan damlalar sayısınca sevap olur.

6. Vefat ettiğinde (sünnete uyduğu için) şehid olur.

Yemek Yemenin Farzları

Yemek yemenin farzı altıdır:

1. Aç olmayacak kadar yemek.

2. Yediğinde ağzına gelen lezzeti Allah Teâlâ'dan bilmek.

3. Yediği zaman doymayı ve içtiği zaman susuzluğunun gitmesini Allah Teâlâ'dan bilmek.

4. Helâlinden yemek.

5. O yemeğin (verdiği güç) kuvveti geçinceye kadar Allah'a kulluk etmek.

6. Kanaat etmek.

Yemenin Sünnetleri

Yemenin sünnetleri:

1. Ayakkabılarını çıkarıp yemek,

2. Diz çöküp yemek,

3. Sofrayı yere kurmak,

4. Sirke yemek,

5. Yemeğin sonunda hamd etmek,

6. Başlarken besmele çekmek,

7. Yemeğin öncesinde tuz yemek,

8. Arpa ekmeği yemek,

9. Ekmeği eliyle bölmek,

10. Üç parmağıyla yemek,

11. (Kendi) önünden yemek,

12. Tabağın kenarından yemek,

13. Ekmek ufağını toplamak,

14. Kabı parmağıyla sıyırmak,

15. Üç kere parmaklarını yalamak,

16. Dişini kurcalamak (ağzı misvak veya fırça ile temizlemek),

17. Lokmayı küçük almak,

18. (Lokmayı) çokça çiğnemek.

Yemek Yemenin Mekruhları

1. Sol eliyle yemek,

2. Yemeği koklamak,

3. Pişmiş eti bıçak ile kesmek,

4. Besmeleyi terketmek.

Yemek Yemenin Haramları

Karnı doyduktan sonra yemek. Ancak misafir ev sahibi yemedikçe yemeyecekse veya sahur yemeğinde, oruçlu iken daha güçlü olmak için, doyduktan sonra yemek câizdir.

(Yemeği) İsraf etmek,

Haram li-gayrihînin[176] öncesinde besmele çekmek. Âlimler (o kişinin) küfründe ihtilaf etmiştir.

Davet edilmeyen yere gitmek,

İzinsiz başkasının ekmeğini almak,

İzinsiz başkasının bağına girmek ve meyvesini koparmak (ve yemek),

Bedenine hastalık olacak şeyi yemek,

Altın ve gümüş tabaktan yemek,

Riya ile hazırlanmış yemekten yemek,

Adak yaptığı yemeği yemek.

176 Aslında haram olmamakla birlikte, haram kılınmasını gerekli kılan geçici bir durudan dolayı haram olan şeyler için kullanılan bir tabirdir. Üzüm suyundan yapılmış olan şarap gibi.

Sıcak Yemek Yemenin Zararları

Sıcak yemek yemenin dokuz zararı vardır:

1. Kulağın sağır olmasına sebep olur.

2. Benzi sarı olur.

3. Gözlerinin feri (kuvveti) olmaz.

4. Dişleri sararır.

5. Ağzının lezzeti olmaz.

6. Karnı doymaz.

7. Anlayışı az olur.

8. Aklı az olur.

9. Bedenine hastalık gelir.

Az Yemenin Faydaları

Yemeği az yemenin on faydası vardır:

(Az yiyen kişinin;)

1. Bedeni kuvvetli olur.

2. Kalbi nurlanır.

3. Hafızası kuvvetli olur.

4. Geçinmesi kolay olur.

5. Amelinde lezzet bulur.

6. Şanı yüce olan Allah'ı çok çok zikretmiş olur.

7. Ahireti tefekkür eder.

8. İbadetinin lezzeti ziyade olur.

9. Her şeyde isabet (eder) ve irşadı çok olur.

10. (Ahirette) Hesabı kolay olur.

İLİM ve AMEL

İlim mi daha faziletlidir yoksa

amel mi daha faziletlidir?

Dört[177] sebeple ilim (amelden) daha üstündür.

1. Zira (ilim) kendisine tâbi olunan, uyulandır, amel ona (ilme) tâbidir.

2. İlim gerekli, amel gerekli kılınan şeydir.[178]

3. İlim, yalnız (başına) fayda verir, amel ilimsiz fayda vermez.

4. İlim, peygamberlerin makamıdır.

177 Eserde, beş sebeple ilim (amelden) daha üstündür, diye geçmektedir. Ancak kitapta sayılan madde sayısı dört olduğu için "dört sebeple" diye düzeltme yapmayı uygun bulduk.

178 İlim olmadan amel olmaz. Önce ilim gerekir ki amel ortaya çıksın.

İlim mi daha faziletlidir, akıl mı daha faziletlidir?

İlim, daha faziletlidir. Zira ilim ezelîdir (öncesi yoktur), akıl sonradan yaratılmıştır.

İnsanın süsü ihlâs iledir. İhlâsın süsü iman iledir. İmanın süsü cennet iledir. Cennetin süsü hûriler ve gılmanlar iledir. Daha da fazlası cemâlullahı müşahede iledir.

İman, amelden cüz müdür (bir parça mıdır) değil midir?

Eğer (iman) amelden bir cüz (parça) olsaydı hanımlar hayız gördüğü vakit (içinde kılamadıkları) namazları bağışlanmazdı. Zira iman bağışlanmaz.[179]

179 Eğer iman amelden bir cüz olsaydı hanımların imanı eksik olurdu. Çünkü onların hayız olduklarında namazları bağışlanmıştır. Dolayısı ile hayızlı oldukları günlerde kılmadıkları namazları daha sonra kazâ etmezler. Ayrıca hanımların özel halleri değişkendir. Kiminde kısa sürmekte kiminde ise uzun sürmektedir; bu da adaletsizlik demek olur. Eğer iman amelden bir parça olmuş olsaydı Allah Teâlâ hanımların özel hallerinde bile onların namaz kılmalarını emrederdi. Çünkü iman devamlıdır. Hanımların özel günlerinde namaz kılmadıkları günler gibi kısa bir süre de olsa imanın bırakılması söz konusu değildir.

KELİME-i ŞEHADET

Kelime-i Şehadet Getirmenin Şartları

Ömründe bir kere şehadet getirmen farzdır. (Kur'an'-dan) Delil, Allah Teâlâ'nın,

فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur" (Muhammed 47/19) kavl-i şerifidir.

Kelime-i şehadet getirmenin dört şartı vardır:

1. Dil ile (kelime-i şehadet) getirirken kalbin de hazır olması,

2. (Kelime-i şehâdetin) Manasını bilmek,

3. Halis (samimi) kalb ile (kelime-i şehâdet) getirmek,

4. Tazim (hürmet) ile (kelime-i şehadet) getirmek,

Kelime-i Şehadet Getirmenin Faydaları

Şehadet getirmenin 130 kadar faydası vardır. Fakat zikrolunacak dört şeyden biri (o kişide) bulunmazsa, (bu takdirde) şehadet kelimesinin (o kimseye) faydası olur. Eğer (zikredilen bu dört şeyden biri o kimsede) bulunursa (şehadet kelimesinin o kişiye) faydası olmaz. O dört şeyin "biri şirk, biri şek, biri teşbih, biri ta'dil"dir.

Şirk: Şanı yüce olan Allah'ın zatına ortak koşmaya (derler.)

Şek: Dinde şüphe etmeye (derler.)

Teşbih: Hayalinde Allah Teâlâ'yı bir mahlûka benzetmeye (derler.)

Ta'dil: Allah hiçbir şeye karışmaz. Her bir şey vakti geldiğince kendi (kendine) tabiatıyla olur, demeye derler.

(Kelime-i şehadetin) 130 faydanın otuzu burada zikredilmiştir. Açıklanan bu otuz tanenin beşi dünyada, beşi ölürken, beşi kabirde, beşi mahşerde, beşi cehennemde ve beşi cennette (kula fayda verir).

(Kelime-i şehadetin) dünyada olan beş faydası

1. İsmi güzel çağrılır.
2. Dinî hükümler üzerine farz olur.
3. Boynu kılıçtan kurtulur (öldürülmez).
4. Allah kendisinden razı olur.
5. Bütün müminler ona muhabbet eder.

(Kelime-i şehadetin) ölürken görülecek beş faydası

1. Azrâil [aleyhisselâm] ona güzel sûrette gelir.

2. (Azrâil aleyhisselâm) tereyağından (kıl) çeker gibi (o kimsenin) ruhunu alır.

3-4. Cennet kokuları gelir ve illiyyûna (cennetin en yüksek tabakasına) çıkar.

5. Müjdeci melekler gelip, "Merhaba ey mümin! Sen cennetliksin" diye haber verirler.

(Kelime-i şehadetin) kabirde olan beş faydası

1. Kabri geniş olur.

2. Münker ve Nekir melekleri (sorgu melekleri) güzel sûrette gelir.

3. Şanı yüce olan Allah ona bir melek tayin eder, bilmediğini ona öğretir.

4. Allah Teâlâ bilmediğini hatırına getirir.

5. Cennetteki makamını görür.

(Kelime-i şehadetin) mahşer meydanında olan beş faydası

1. Sual ve hesabı kolay olur.

2. Kitabı sağından verilir.

3. Mîzanda sevabı ağır gelir.

4. Rahmân'ın arşının (gölgesi) altında gölgelenir.

5. Sıratı yıldırım gibi geçer.

(Kelime-i şehadetin) cehennemde olan beş faydası

1. Eğer cehenneme girerse, cehennem ehli gibi gözleri masmavi (korkulacak şekilde) olmaz.

2. Şeytan ile bağlanmaz.

3. Ellerine ateşten kelepçe, boğazına zincir vurulmaz.

4. Hamim[180] suyundan içirilmez.

5. Cehennemde ebedî kalmaz.

(Kelime-i şehadetin) cennette olan beş faydası

1. Bütün melekler ona selâm verir.

2. Sıddîklar ile arkadaş olur.

3. Ebedî cennette kalır.

4. Allah Teâlâ ondan razı olur.

5. Şanı yüce olan Allah'ın cemâlini seyreder.

180 Cehennemdeki kaynar su.

AHLÂK-I HAMÎDE
(GÜZEL AHLÂK)

İnsanda seksen yedi güzel huy bulunur.[181]

İman (Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] Allah'-tan [celle celâluhû] getirdiği, haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul ederek iman edilmesi gereken esaslara kalben inanmak demektir).

Ehl-i sünnet itikâdı (Allah Resûlü'nün ve onun ashabının benimsediği kaynağı Kur'an ve Sünnet olan inanç).

İhlâs (Samimiyet. Kulun, inancında, bütün ibadetlerinde, davranışlarında, sözlerinde gösterişten uzak durması ve yaptığı bütün her şeyi sırf Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak için samimiyetle yapması demektir).

181 Eserin orjinalinde burada sayılan güzel huyların sadece isimleri geçmektedir. Okuyucuya faydalı olması gayesi ile sayılan güzel huyların açıklamalarını parantez içinde vermeyi uygun bulduk. Açıklamlarda istifade ettiğimiz kaynaklar: Heyet, *Dini Kavramlar Sözlüğü;* Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*; Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*; Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat.*

İhsan (Allah Teâlâ'yı görüyormuş şuuruyla ibadet etmek. Cibrîl'in [aleyhisselâm], "İhsan nedir?" sorusuna Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem], "... Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmen, her ne kadar sen O'nu görmesen de O, seni görüyordur ..." cevabını vermiştir).

Tevazu (Alçak gönüllü olmak. Her zaman Allah'a kul olduğunu bilmek ve insanlara kibirli davranmamak, alçak gönüllü olmaktır. Zira en değerli mücevherler yerin en alçağındadır).

Zikir-i minnet (Aşağıda açıklandı).

Nasihat (Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen sözler ve öğütlerdir).

Tasfiye (İnsanın nefsini günah kirlerinden arındırması, ahlâkını kötülüklerden temizlemesi ve kendini iyi ahlâk ile, yani Allah'ın razı olduğu huylarla süslenmesi demektir).

Gayret (Allah Teâlâ'nın emirlerine uymada, yasakladığı şeylerden kaçınmada ve Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnetini yaşamada çaba göstermektir).

Gıpta (Bir kimsenin başkasında olan bir şeyi onun elindeki nimetlerin yok olmasını istemeksizin imrenmesi, kendisinde de olmasını istemesi, aynı şeylere kavuşmayı arzulamasıdır).

Sehâ (Cömertlik, el açıklığı anlamına gelir).

İsâr (Mümin kardeşini kendine tercih etmek. Esirgemeden, kendinden çok başkalarının menfaatini düşünerek fedakârlıkta bulunmak).

Mürüvvet ("İnsanlık, adamlık, yiğitlik, mertlik, insanca davranma" anlamına gelen mürüvvet, tasavvufta, din ve

akıl bakımından övülmeye değer güzel davranışların ortaya çıkmasını sağlayan nefsin bir kuvveti, ruhî yetenek; dostların eksikliklerini görmezlikten gelmek; Allah için yapılan işleri gözünde büyütmemek; sağlam, güçlü ve ahlâkî haslet ve erdemlerle donatılmış kişilik demektir).

Fütüvvet (Delikanlılık, gençlik, erlik, yiğitlik, cömertlik, dostlarının kusurlarına karşı afla muamele etme, başkalarını kendinden üstün tutma gibi anlamlara gelmektedir).

Hikmet (Bilgelik, adalet, ilim, amel, nübüvvet, Kur'an, Allah'a itaat, dinî anlayış, Allah korkusu, akıl, söz ve işte isabet, hakkı bilme ve hayır işlemek demektir).

Şükür (Yapılan iyiliğin kadir ve kıymetini bilip makbule geçtiğini dile getirmek, iyilik edeni övmek; nankör olmamak demektir).

Rıza (Hoşnut ve memnun olma, kabul etme anlamına gelen rıza, hayrın da hoş lutfun da hoş nidası ile başa her ne gelirse Yaratan'a isyan etmemeyi, razı olmayı ifade etmektedir).

Sabır (Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, ölüm, felaket vb. hoşa gitmeyen şeyler karşısında umutsuzluğa kapılıp şikâyet etmeden, yakınmadan, dünya ve ahiret yararını düşünerek, insanın kalbinde bulunmakta olan sükûnet ve dayanma gücü demektir).

Havf (Korku. Kulun amellerinin ve ibadetlerinin Hak Teâlâ katında makbul olup olmama endişesinden doğan Allah'ın [celle celâluhû] sevgisini kaybetme korkusu, Hakk'ın azameti karşısında kendi halinden hayâ etme ve çekinme durumu).

Recâ (Ümit etme. İnsanın, dünya ve ahirette Allah'ın rıza, rahmet, nimet ve sevabını umması; azap, gazap, lânet ve cezasından uzak olmayı, af ve mağfiretine mazhar olmayı arzu etmesi demektir).

Buğz-ı fillâh (Allah için kızmak, öfkelenmek).

Hubb-ı fillâh (Allah için sevmek).

Tevekkül (Her türlü gerekli sebebe başvurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah Teâlâ'dan beklemek, işlerini Allah'a [celle celâluhû] bırakmak, Hak Teâlâ'ya güvenmek demektir).

Humûl (İsmi cismi bilinmemek, adsız, nişansız olmak anlamındadır. Şöhretten kaçmak, zelil ve miskin görünmek demektir).

İstiva-i zem ve medh (Yererken ve överken abartıya kaçmamak, orantıyı doğru ayarlamak, itidali elden bırakmamak, tutarlı olmak).

Mücâhede (Mücadele etmek, çalışmak. Allah yolunda yapılan her türlü çaba ve gayrete denir. Benlik ve bencillikten, nefsin hevâ ve hevesinden kurtulmak için nefse zor gelen şeyleri ona yükleyerek onunla savaşma haline de mücâhede denir).

Sa'y (Çalışıp çabalama, gayret etmek).

Kasd (Bir işe yönelmek, niyet etmek, bir işi isteyerek yapmak).

Amel (Niyet ve iradeye bağlı olarak yapılan dünya veya ahirette ceza veya mükâfat konusu olan iş, davranış ve bilinçli yapılan fiile denir).

Zikr-i mevt (Ölümü hatırlamak, düşünmek).

Tefvîz (Kulun, bütün işlerini Allah'a havale etmesi ve O'nun yaptığı her işi gönül hoşluğu ile karşılaması, O'na hiçbir konuda ne dil ne de kalp ile itiraz etmemesi, sızlanmaması, içinde bir rahatsızlık duymaması demektir).

Teslim (Teslim olmak, boyun eğmek. Allah Teâlâ'nın hükmüne itirazsız razı olma, boyun eğme demektir).

Talebü'l-ilim (İlim istemek. İlim öğrenmek).

Selâmet-i sadr (Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik içinde bulunma. Dünya ve ahirette her türlü tehlike ve sıkıntılardan emniyet içinde olmak demektir).

Şecaat (Cesaret. Korku anında gönlün cesareti ile korkularını yenip cesaretini muhafaza etmek. Hak Teâlâ için canını feda etmekten çekinmemek).

Hilim (Yumşak huyluluk, kızgınlık ve hiddet gerektiren durumlarda öfkesini yenerek sakin ve serin kanlı olmak demektir).

Rıfk (Yumuşak davranmak, iyi muamele etmek).

İnâbe (Günahlardan ve her türlü kötü şeyden yüz çevirip Hakk'a [celle celâluhû] dönmek).

Ahde vefa (Verdiği sözlere bağlı kalma, sözünde durma; özü ve sözü doğru olma demektir).

İncâz-ı-va'd (Sözünü yerine getirme).

Hüsn-i hulk (Güzel ahlâklı olmak, iyi huylu olmak).

Zühd (Ahirete yönelmek, dünyaya dolu dizgin dalmamak; elde mevcut bulunsa bile gönülde mal ve mülk sevgisine yer vermemek demektir).

Kanaat (Verilene razı olmak, kişinin elinde bulunanla yetinmesi, dünya nimetlerinden kısmetine düşene razı olması demektir).

Rüşd (Doğru yolu bulma, doğru yolda gitme, doğru düşünmek, doğruyu ayırt edecek olgunluğa erişme gibi anlamlarına gelen rüşd, maddi veya manevi olarak doğru yola girmek demektir).

Sa'y-ı fi'l-hayrât (Hayır işlerde çalışmak, çabalamak, gayretli olmak).

Rikkat (İncelik. Hal ve hareketlerinde incelik gösterme. Acıma, şefkat, merhamet sahibi olma).

Şevk (Şiddetli arzu, istek ve aşırı heves. İbadetlerde severek ve isteyerek yapma. Allah aşkı ile insan gönlünde meydana gelen sevinç ve coşkunluk hali için de kullanılan bir terimidir).

Hayâ (Utanma duygusu. Kulun kusurlarından dolayı Allah Teâlâ'dan utanmasıdır. Kişinin kulluk görevlerini Cenâb-ı Hakk'ın muradına uygun olarak yapamadığı düşüncesi ile kendini her zaman kusurlu görmesi, Allah'ın [celle celâluhû] sevgisini kaybetmekten doğan korku ile kötülüklerden kaçınması hali).

İsabet fî emrillâh (Allah'ın [celle celâluhû] emirlerini yerine getirmede doğru davranışta bulunmak. Bütün davranışlarında ilâhî murada uygun tarzda davranabilmek).

Üns-i billâh (Allah'a [celle celâluhû] yakın olmaya çalışmak).

Şevk-i ilâ likâillâh (Allah Teâlâ'ya kavuşmada çok istekli olma).

Vakar (Ağır başlılık, haysiyetli olma. İnsanın herhangi bir işe yöneldiğinde, temkinli hareket etmesi demektir).

Zekâvet (Çabuk anlama ve kavrama yeteneği, zekâ).

İstikamet (Doğruluk, dürüstlük, devam ve sebat etmek anlamına gelen istikamet kelimesi, Allah Teâlâ'nın emrettiği şekilde hareket etme, taat ve ibadetini eda edip yasaklanan şeylerden kaçınma, sırat-ı müstakîm üzere bulunmak demektir).

Edep (İnsanın hataya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezaket. Daima hakkın huzurunda olduğunu bilerek bu huzurda bulunmanın gerektirdiği hareket tarzı ne ise ona göre davranmak).

Feraset (Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı. Bir insanın ahlâkını ve yeteneğini yüzünden anlama melekesi. İşlerde hayırlı olanı kavrayabilme yetisi).

Tevekkül (Her türlü gerekli sebebe başvurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah Teâlâ'dan beklemek, işlerini Allah'a (celle celâlühû) bırakmak, Hak Teâlâ'ya güvenmek demektir).

Sıdk (Doğruluk. Her türlü kötülükten arınmış olma, içten yürekten bağlanma, sadakat. Sözünde, özünde ve amelinde doğru olma durumu. Allah'a [celle celâluhû] gönülden bağlanıp yalan gösterişten uzak durup doğruluktan ayrılmama hali).

Mürâbıta (Kalbin devamlı olarak Allah'a bağlanması hali. Kalbi ve nefsi kötülüklerden korumak için uyanık tutmak, Allah'tan gafil olmamak).

Müşarata (Allah'ın beğendiği işleri yapma, beğenmediklerinden sakınma ve ahirete hazırlanma hususunu kişinin nefsine şart koşması).

Murâkabe (Bakıp gözetleme, denetim altında tutma. Kulun, Allah'ın bütün işlerine vâkıf olduğu bilincini taşıyarak Allah'ı anmaktan, hatırlamaktan alıkoyan kötü düşüncelere karşı kendini denetim altında tutması ve her türlü kötü düşüncelerden gönlünü arındırması halidir).

Muhasebe (Nefsi hesaba çekmek. İnsanın nefsini, yaptığı iyi ve kötü işler açısından hesaba çekmesidir).

Muâtebe (Azarlama. Nefsini azarlama).

Kazm-i gayz (Hiddeti, öfkeyi yenme).

Hubbi tûl-i hayati li'l-ibadet (Çokça ibadet yapabilmek için ömrünün uzun olmasını sevmek).

Tövbe (Kulun, işlediği bir hatadan, suçtan veya günahtan dolayı pişmanlık duyup bir daha yapmamaya söz vermesi/karar vermesi, Allah'a sığınarak günahlarının bağışlanmasını dilemesi demektir. Günahlardan dolayı tövbe etmek farzdır).

Huşû (Allah'ın azameti karşısında kulun alçak gönüllü olup nefsini hor ve hakir görmesi, yüreği ürperme ve korku ile dolu olarak Cenâb-ı Hakk'a boyun eğmesi demektir).

Yakîn (Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru bir şekilde bilme. Kesin ve sağlam bilgi. Herhangi bir delile bağlı olmaksızın sadece iman kuvvetiyle âşikâr olarak bilme, bir şeyin gerekliğini müşahede ederek bilme).

Ubûdiyyet (Kulluk, kulluğun gereklerini dikkatli bir şekilde ve en üst derecede yerine getirme durumudur. Kul olduğu bilinci ile Allah'ın emir ve yasakları konusunda titiz davranıp, âlemde meydana gelen her şeyi Hak'tan bilme, kendisi ile ilgili konularda Cenâb-ı

Hak'tan razı olma, mahlûkata hoşgörü ile davranma ve kalben Hakk'a yönelip her an Hak ile meşgul olma haline ubûdiyyet denir).

Mükâfat (Bir başarının, iyi veya güzel bir davranışın karşılığında verilen ödül).

Tevazu; gönül alçaklığına,

Zikr-i minnet; her taatin Allah Teâlâ'nın tevfiki ve lutfu olduğunu anıp şükretmeye,

Nasihat; mümin kardeşine nasihat etmeye,

Tasfiye; kalpten kötü ahlâkı çıkarıp güzel ahlâk ile vasıflanmaya,

Gayret; dininde gayret etmeye,

Gıpta; ahiret amellerine özenmeye,

Sehâ; cömertliğe,

İsâr; mümin kardeşinin işini görmeye (onu kendinden önce düşünmeye),

Mürüvvet; mürüvvet (iyi işleri yapıp kötü halleri bırakan, insaniyet) sahibi olmaya,

Fütüvvet; hakkı söylemeye,

Hikmet; ilmihalini (fıkıh bilgilerini) bilip amel etmeye,

Şükür; şanı yüce olan Allah'ın verdiği nimetlerin şükrünü eda etmeye,

Rıza; şanı yüce olan Allah tarafından kendisine takdir edilen kadere razı olmaya,

Sabır; şanı yüce olan Allah tarafından gelen belalara sabretmeye (derler).

BÜYÜK GÜNAHLAR

Büyük günahların çeşitleri çoktur. Burada yetmiş ikisi açıklanmıştır:

1. Adam öldürmek,

2. Zina etmek,

3. Livâta (erkekler arasında zina) etmek,

4. Şarap içmek (rakı, bira ve diğer alkollü içecekler),

5. Hırsızlık etmek,

6. Keyif verecek şey (eroin, esrar, vb.) yemek,

7. Başkasının malını zorla almak,

8. Yalan yere tanıklık etmek,

9. Ramazan orucunu özürsüz yemek,

10. Faiz yemek,

11. Çok fazla yemin etmek,

12. Anne babasına âsi olmak,

13. Sıla-ı rahimi (akrabalık ilişkilerini) terketmek,

14. Savaş anında bir müslümanın, bir kâfirden kaçması,

15. Yetim malı yemek,

16. Ölçü ve terazisini hak üzere uydurmamak (haksızlık etmek),

17. Namazı vakti geçtikten sonra kılmak,

18. Mümin kardeşinin hatırını yıkmak (kalbini kırmak),

19. Resûlullah'a [sallallahu aleyhi vesellem] yalan söz isnat etmek,

20. Rüşvet almak,

21. Hak şahadetine varmamak (haklıyı göstermek için tanıklık etmemek),

22. Malının zekâtını vermemek,

23. Münkeri (kötülüğü) menetmemek,

24. Canlı hayvanı ateşte yakmak,

25. Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı ezberleyip, unutmak,

26. Şanı yüce olan Allah'ın rahmetinden ümidi kesmek,

27. Mahlûkata hıyanet etmek,

28. Domuz eti yemek,

29. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] ashabına sövmek,

30. Karnı doyduktan sonra yemek,

31. Hanımların, kocasının yatağından uzaklaşması, beraber olmaktan kaçması,

32. Kadınların, kocasının ziyanına varmak,[182]

33. Bir saliha hanıma (iftirada bulunup) fahişe demek,

34. Koğuculuk etmek (laf taşımak),

35. Kendine livâta ettirmek,

36. Ölmüş hayvan eti yemek,

37. Emanete hıyanet etmek,

38. Gıybet etmek,

39. Haset etmek,

40. Şanı yüce olan Allah'a şirk koşmak,

41. Yalan söylemek,

42. Kibirlenmek,

43. Vâristen mal kaçırmak,

44. Cimrilikte ısrarlı olmak,

45. Dünyaya muhabbet etmek,

46. Şanı yüce olan Allah'ın gazabından korkmamak,

47. Haramı haram bilip itikad etmemek,

48. Helâli helâl bilip itikad etmemek,

49. Falcıların falına inanmak,

50. (İslâm) dininden dönmek,

51. Mazeret olmaksızın yabancı kadınlara bakmak,

52. Kadınların erkek elbisesi giymeleri,

53. Erkeklerin kadın elbisesi giymeleri,

54. Harem-i Kâbe'de günah işlemek,

182 Kadınların kocasından izinsiz dışarı çıkmaları.

55. Namazı vaktinden önce kılmak,

56. Hanımının uyluğunu (baldırını) annesinin uyluğuna benzetmek,

57. Devlet başkanına âsi olmak,[183]

58. Hanımının annesine sövmek,

59. Birbirine nişan dökmek (dövme yaptırmak gibi),

60. Köpek artığı yemek,

61. Bir kişiye iyilik edip sonra başına kakmak,

62. Erkeklerin ipek giymesi,

63. Allah Teâlâ'dan başkasının adını vererek yemin etmek,

64. Cahil kalmak,

65. Cahillik üzerine ısrarcı olmak (öğrenmeye gayret etmemek),

66. Cahilliğin büyük bir musibet olduğunu bilmemek,

67. Çok günah işlemeye devam etmek,

68. Gereksiz yere kahkaha ile çok gülmek,

69. Cünüp gezmek,

70. Hayız ve nifas halinde iken hanımına yakın olmak (cinsel ilişki kurmak),

71. Teganni etmek (şarkı, türkü söylemek),

72. Kendine zina ettirmek.

183 Devlet başkanının emrettiği şey helâl olduğu halde buyruğuna karşı gelmek.

KÜFÜR

Küfür üç türlüdür: Küfr-i inâdî, küfr-i cehlî, küfr-i hükmî.

Küfr-i inâdî:[184] Ebû Cehil, Firavun, Nemrûd ve Şeddâd'ın küfrü gibi inatla küfredenlerin inkârıdır. Bir kişi bunlara "cehennemliktir" diye hüküm verse hükmü câizdir.

Küfr-i cehlî: Kâfir halk, bu dinin hak olduğunu bilir ve ezan-ı Muhammedî okunurken işitirler. Fakat kendilerine, "Gel müslüman ol" denildiğinde, "Biz atamızdan ve babamızdan böyle gördük, böyle gideriz" derler. Bunların küfrü cehalet küfrüdür.

Küfr-i hükmî: Tazim olunacak yerde (yüceltilecek yerde) tahkir (aşağılama), tahkir olunacak yerde tazim edilirse buna küfr-i hükmî denir. Bu da küfürdür.

• Yüceltilmesi gerekirken tahkir etme: (Bir kimse) Şanı yüce olan Allah'ın evliyasına, peygamberlerine, âlimlerine, fıkıh ilmi kitaplarına, fetva-yı şeriflere, hürmet göstereceği yere aşağılarsa bu da küfürdür.

184 Din ve imanı bildikleri halde inat edip inanmayanların küfrü.

• Aşağı görmek gerekirken yüksek tutma: Kâfirlerin dinlerindeki âyini (merasimleri) beğenmek ve zünnarını (onlara ait bel kuşaklarını) kuşanmak, (fotör) şapka giymek ve kâfirlere gönülden sevgi duyup el sıkmak gibi... Bunların tamamı küfürdür denmiştir.[185]

Küfrün Zararları

Küfrün yedi zararı vardır:

(Küfre girenin;)

1. Dini ve nikâhı gider,

2. Boğazladığı (kestiği) hayvan yenmez,

3. Hanımı ile cimâsı zina olur.

4. O adamı öldürmek (savaşta) vâcip olur.

5. Cennet ondan uzak olur.

6. Cehennem ateşi ona yakın olur.

7. Küfür üzere ölürse, (cenaze) namazı kılınmaz.

Küfre Düşüren Haller

• Kişi gönül rızası ile, "Filan şey filan adamdadır, eğer yoksa kâfir olayım, inkârcı olayım" diye yemin etmiş olsa, o şey bahsettiği kişide ister olsun ister olmasın bu küfre rıza anlamına gelir. (O kimsenin) İmanını ve nikâhını yenilemesi lazımdır.

• (Bir kimse), "Keşke zina ve livâta helâl olsaydı da ben de işlese idim" diye temenni ederse bu da küfürdür. Şanı yüce olan Allah (bizim O'nu tenzih etmemizden) sakınmaktan münezzehtir.

185 Bunları yapanlara, "Sen kâfir oldun" denmemelidir. "Bu işleri yapmak kâfirlerin âdetidir" denirse daha iyi olur.

• Bir kişi, "Bütün peygamberlere inandım. Ama Âdem [aleyhisselâm] peygamber midir değil midir bilmem" derse kâfir olur.

• Bir kimse Hz. Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem] ahir zaman peygamberi olduğunu bilmese (inkâr etse) kâfir olur.

• "Bir kimse, 'Peygamberlerin dediği gerçek ise biz kurtulduk' derse kâfir olur" denmiştir. İmam Birgivî[186] merhum buyurur ki: "Bu fakirin anladığı, bu sözü şüphe ederek söylerse küfürdür, Eğer (o sözü gerçekleri) ispat etme kastı ile söylerse (bu küfür) değildir."[187]

• Bir kimseye "gel namaz kıl" denildiğinde, (namazın farzını inkâr ederek) "kılmam" derse kâfir olur, denmiştir. Fakat niyeti, "Senin sözünle kılmam, Allah Teâlâ'nın emri olduğu için kılarım" demekse kâfir olmaz.

186 **İmam Birgivî:** Asıl adı Takıyyüddin Mehmed olan İmam Birgivî, 929 (1523) yılında Balıkesir'de doğmuştur. Birgivî Balıkesir'de müderris olan babası Pîr Ali Efendi'den ilk tahsilini almıştır. Daha sonra İstanbul'a giden Birgivî orada dönemin meşhur âlimlerinden dersler aldı. Birgivî, Osmanlı döneminde yetişmiş olan seçkin bir âlim olmasının yanında dinî ve ahlâkî bakımdan da örnek bir şahsiyet ve önemli bir Türk âlimidir. Birgivî, 981 (1573) yılında bir İstanbul seyahati sırasında veba hastalığına yakalanarak vefat etti ve Birgi'ye getirilerek orada defnedildi. Tefsir, tasavvuf, ahlâk, akaid, hadis, kıraat sahalarında eserler veren Birgivî'nin gramere dair eserleri meşhurdur. *İzhârü'l-Esrâr, İmtihânü'l-Ezkiyâ, Şerhu'l-Emsile, Kifâyetü'l-Mübtedî*... eserlerden bazılarıdır (Müellifin hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/253; Brockelmann, *GAL*, 2/582-586; Kasım Kufralı, "Birgivî", *İA*, 2/634; Emrullah Yüksel, "Birgivî", *DİA*, 6/191; Mehmed Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1939, 1/105).

187 Bir kimse sözünü kuvvetlendirmek için, "Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] madem doğru söylüyorsa, biz mutlaka kurtulduk" derse bu söz küfür değildir. Çünkü burada şüphe yok, Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi vesellem] söylediği her şeyin doğruluğu gerçek manada kabul ediliyor ve bu kabulün sonunda da kurtuluşun olduğu gerçeği kuvvetlendirilmiş oluyor.

• Bir kimseye "Gel tıraş ol ve tırnaklarını kes; zira bunlar Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnetidir" deseler, bu kişi de (razı olmayıp sünneti hafife alarak) "kesmiyorum" derse, kâfir olur denmiştir. Diğer sünnetler de böyledir. Bu durum, özellikle sünnet olduğu kesin olarak bilinen ve tevâtür ile sabit olan sünnetler için geçerlidir. Misvak kullanmak gibi. İmamlarımızdan rivayet edildiğine göre bir şehrin halkı misvak kullanmayı topluca terketse, onları kâfirleri kırar gibi kırmak câiz olur. İmam Birgivî şöyle buyurur: "Bu fakirin anladığı bu sözü (böyle bir şeyin) sünnet oluşunu inkâr etme sebebi ile (o sözü) söyleseler (o takdirde) küfürdür. Eğer niyeti, 'Senin emrinle işlemem fakat Resûlullah'ın sünneti olduğu için işlerim' demekse küfür değildir." Nitekim muhakkik âlimler böyle açıklamışlardır.

• Âkıl bâliğ olmuş bir kız ile erkek nikâhlandıklarında kendilerine imanın sıfatları (şartları) sorulsa, bilmezlerse, onların Müslümanlığı tam değildir. Önce onlara Müslümanlığın gereği olan iman ve İslâm bilgilerini öğretip, daha sonra nikâhları kıyılırsa, nikâhları geçerli olur.

• Bir kimse bıyıklarını kısalttığında yanında bulunan kişi, "Bir şeye yaramadı" derse küfründen korkulur. Zira sünneti hafife almış olur.

• Bir erkek ipek elbise giyindiğinde bir diğer kimse "mübarek olsun" derse (harama helâl gözüyle baktığı için o kimsenin) küfründen korkulur.

• Bir kimse, kıbleye karşı ayaklarını uzatıp yatmak, kıbleye karşı tükürmek, kıbleye karşı bevletmek gibi bir mekruh işlediğinde kendisine, "Bu mekruhtur, yapma" dense ve o kişi de, "Her günahımız bu kadar (küçük) olsa" dese, mekruhu önemli bir şey olarak kabul etmediği için (o kimsenin) küfründen korkulur.

• Bir kişinin hizmetkârı kapıdan içeri girip efendisine selâm verse, efendisinin yanında bir kişi olsa ve, "Sus edepsiz, köle efendisine selâm verir mi?" dese kâfir olur. Fakat niyeti tarikat (selâm verme) âdâbını öğretmekse ve, "Selâmı kalbinden vermen gerekirdi" demekse bunun küfür olmadığı açıktır.

• Bir kimse başka birinin gıybetinde bulunduğunda yanındaki kişi, "Ne gerek var, gıybet etme" derse, (bunun karşılığında) o kişi, "Bu bir şey midir" diye cevap verirse, haramı güzel gösterdiği için (âlimler) kâfir olur denmişlerdir.

• Bir kimse, "Allah Teâlâ bana cenneti verse, sensiz girmem" derse veya "Filan ile cennete girmek bana emredilse, girmem" yahut, "Allah Teâlâ bana cenneti verse de istemem; ben senin yüzünü isterim" derse, (âlimler) bu sözlerin tamamı küfürdür demişlerdir.

• Bir kimse "iman artar" veya "eksilir" derse, (âlimler) küfürdür demişlerdir. İmam Birgivî bu konuda şöyle buyuruyor: Bu fakirin (bu hükümden) anladığı şey: "(Âlimler iman), İnanılması istenen şeyler itibariyle "artar-eksilir" derse, (buna) küfürdür demişlerdir. Fakat yakîn ve (imanın) kuvveti sıdk itibariyle artması küfür değildir. Zira müctehidlerden çok kimse imanın (kuvvetinin) artıp veya eksileceğinden söz etmişlerdir.

• Bir kimse, "Kıble ikidir; biri Kâbe, biri Kudüs'tür" derse (âlimler bu söz için) küfürdür demişlerdir. İmam Birgivî şöyle buyurur. "Bu fakirin (bu sözden) anladığı, 'Şu anda ikidir' derse küfürdür. Ama, 'Beytülmukaddes kıble idi, sonra hükmü kaldırıldı, kıble daha sonra Kâbe oldu' derse (böyle bir sözü söylemek) küfür değildir."

• Bir kimse bir âlime sebepsiz yere buğzetse, sövse onun küfründen korkulur.

• Bir kimse kâfirlerin işinin güzel olduğu inancında ise, (âlimler bu inanç için) küfürdür demişlerdir.

• "Bir kimse, 'Yemek yerken konuşmamak Mecûsîler'in iyi bir âdetidir' derse veya, 'Hayız ve nifas halinde iken hanımıyla cinsel ilişkide bulunmak Mecûsiler'in güzel bir âdetidir' derse, (âlimler) o kişi kafir olur" demişlerdir.

• Bir kimse yanındakine, "Sen mümin misin?" diye sorduğunda o kişi "inşallah" derse ve teviline kadir olamazsa (Allah'ın izni ile imanla Allah'a kavuşacağım gibi yorumlamaya güç yetiremezse) (âlimler bu söz için) küfürdür demişlerdir.[188]

• "Bir kimse evladı ölen kimseye, 'Tanrı'ya senin oğlun lazım oldu' derse, (âlimler bu sözü söyleyen için) kâfir olur" demişlerdir.

• "Bir hanım beline kara ip bağlayıp, 'Bu nedir?' diye sorduklarında "zünnardır"[189] cevabını verirse (âlimler o kimse için) kâfire olur ve kocasına haram olur (nikâhı düşer)" demişlerdir.

• "Bir kişi haram yemek yerken 'bismillâh' derse, (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir. İmam Birgivî şöyle buyurur: "Bu fakirin anladığı, sücü (içki) gibi, murdar olmuş hayvan eti ve yağı gibi haram li-aynihî[190] olduğunu bilirse (kâfir olur); Allah'ın ismini hafife alınmış olur. Zira (bu hüküm) delille sabittir.[191] İmamlarımızdan rivayet edildiğine göre bir kimse yemeğe kızıp, 'bismillâh' derse o zaman kâfir olmaz."[192]

---

188 İnşallah müslümanım sözünün manası, "Ben müslüman olduğumu bilmiyorum, Allah dilerse olacağım" demektir. Bu ise imanda şüphe ifade ettiği için çok tehlikelidir. Elhamdülillâh müslümanım demek daha doğrudur.

189 Zünnar: Hıristiyanların bellerine bağladığı kuşak.

190 Bizzat kendisi haram olan şey.

191 Haram li-aynihî hakkında kesin delil vardır.

192 Çünkü yemeğin kendisi bizzat haram değildir.

• Bir kişi bir başkasına, "Allah Teâlâ senin canını küfürle alsın" diye beddua ederse bu bedduayı yapanın kafir olup olmaması konusunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Aslı şudur ki kişinin kendisinin küfrüne razı olması ittifakla küfürdür. Fakat başkasının küfrüne rıza, bazılarınca küfürdür. Bazılarına göre ise bu durum beğeniliyorsa küfürdür. Ancak zulüm ve günahlarından ötürü o kişinin azabı daima şiddetli olsun diye bir rıza ise, küfür değildir. İmam Birgivî şöyle buyurur: "Bu sözü doğru anlarız. Zira Kur'ân-ı Azim'de Hz. Musa'nın [aleyhisselâm] kıssasında buna delil vardır."[193]

• Bir kimse, "Allah Teâlâ biliyor ki filan işi yapmadım" dediği halde o işi yaptığını biliyorsa, âlimler bu kişinin küfründe ittifak etmişlerdir. En doğru görüş şudur ki, (o kimse) kâfir olur. Açıklaması şöyledir: Hak Teâlâ hazretlerine cehl-i mürekkeb (bilmediği ve bilmemezlik vasfı) isnat etmiş olur.[194] İyi düşünülürse anlaşılır.

• "Bir kimse bir kadını şahitsiz nikâhlarsa ve erkek ile kadın, 'Tanrı ve Peygamber şahidimizdir' derlerse (âlimler ikisi için de) kâfir olurlar" denmiştir. Zira Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] gaybı (Allah bildirmedikten sonra) bilemez. (Böyle bir söz) Gaybı (mutlak) bilir demek olur. Peygamberimiz [aleyhisselâm] hayatta iken dahi (Allah Teâlâ bildirmedikçe) gaybı bilmezdi. Ahirete göç ettikten sonra nasıl bilsin, denmiştir.

• Bir kimse, "Ben uğurlu şeyleri ve kayıpları bilirim" derse böyle diyen ve buna inanan kimse kâfir olur.

• Bir kimse, "Bana cin haber veriyor, onun için bilirim" derse yine kâfir olur. Zira peygamberler gaybı bil-

193 Musa [aleyhisselâm], Firavun ve adamlarının azabı görmedikçe iman etmemeleri şeklinde beddua etmişti.

194 Yani kendinin dahi bildiği şeyi, Allah'ın bilmediğini iddia etmiş olur.

mezler, cinler de gaybı bilmezler. Gaybı bilmek ancak Allah Teâlâ'ya mahsustur. (Mahlûkat) Ancak O'nun bildirdiğini bilir.

• Bir kimse Allah Teâlâ'ya yemin etmek istediğinde diğer kimse, "Ben senin Allah'a and içtiğini istemem; boşamak ve köle âzat etmek üzere andını isterim" derse âlimler küfründe ihtilaf etmişlerdir. Ekserisi (çoğunluğu) "kâfir olur" demişlerdir.

• Bir kimse başka bir kimseye, "Senin didarın (yüzün) bana can alıcı gibidir" derse küfründe ulema ihtilaf etmiştir. Çoğunluğu "kâfir olur" demiştir. Zira can alıcı (Azrâil), Allah Teâlâ'nın büyük meleğidir. Meleği hafife almak ise küfürdür.

• Bir kimse, "Beynamazlık (namaz kılmamak) hoş iştir" derse (âlimler o kimse için) kâfir olur demişlerdir.

• Bir kimse birine, "Gel namaz kıl" dediğinde o, "Benim için namaz kılmak çok bir zor iştir" diye cevap verirse (âlimler o kimse için) kâfir olur demişlerdir.

• Bir kimse, "Allah Teâlâ gökte benim şahidimdir" derse kâfir olur. Zira Allah Teâlâ'ya mekân isnat etmiş olur. Cenâb-ı Hak mekândan uzaktır (Allah yücedir, manasında bir tazimi kast ederse bu durumda kâfir olmaz).

• Bir kimse, "Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] her yemek yediğinde parmağını yalardı" derse, bir diğer kişi de, "Bu edepsizliktir" diye cevap verirse, böyle söyleyen kâfir olur.

• "Bir kimse, 'Rızık Allah Teâlâ'dandır, lâkin kuldan da hareket gerekir' derse bu söz şirktir. Zira hareket de Allah Teâlâ'dandır" denmiştir (Mecazen, sebeplere sarılmak manasında söylemişse câizdir).

• "Bir kimse, "Hıristiyan olmak, yahudi olmaktan hayırlıdır" derse kâfir olur" denmiştir. "Yahudi, hıristiyandan şerlidir" denmesi gerekir.

• "Bir kimse, 'Kâfir olmak hainlik etmekten (iyidir)' derse (âlimler) Ebü'l-Kasım'ın [rahmetullahi aleyh] sözüne göre (o kimse) kâfir olur" demişlerdir.

• "Bir kimse haramdan sadaka verse ve ondan sevap umarsa, alan fakir de haramdan aldığını bildiği halde dua ederse; bu duanın karşılığında veren kişi 'âmin' derse, (âlimler) ikisi (için) de kâfir olur" demişlerdir.

• "Bir kimse, 'Benim ilim meclisinde ne işim var?' derse veya, 'Âlimlerin dediğini yapmaya kimin gücü yeter?' derse veya fetvayı yere bırakıp da, 'Bu nedir?' derse, kâfir olur" denmiştir.

• "Bir kimse (davalı olduğu kimseye), 'Şeriata (hoca efendiye) gidelim derse, o da muhzır[195] getirmeyince gitmem' derse, veya, 'Şeriatı ben ne bileyim' derse (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.

• Bir kimse küfür (olacak söz) söylerse, başka bir kişi de buna gülmüşse; gülmesi zaruri değilse gülen de kâfir olur. (Gülmek) Zaruri ise küfür değildir.

• "Bir kimse, 'Tanrı'dan hâlî (boş) yer yok' derse (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.

• "Bir kimse, 'Şeyhlerin ruhları hazırdır, bilirler' derse (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.[196]

• Bir kimse, "Ben dini bilmem" derse kâfir olur denmiştir.

---

195 Muhzır: Eskiden şeriat mahkemelerinde mübaşir hizmetini gören kimse.

196 Allah dilediğine bildirir, deyip, böyle itikad ederse kâfir olmaz.

• "Bir kimse, 'Âdem [aleyhisselâm] buğday yemeseydi biz şâki[197] olmazdık' derse, (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir. Fakat, 'Biz bu dünyada olmazdık' derse küfründe ihtilaf etmişlerdir.

• "Bir kimse, 'Âdem [aleyhisselâm] bez dokurdu' dediğinde yanındaki, 'Öyleyse biz çulha oğulları (bez çocukları) imişiz' derse (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.[198]

• "Bir kişi küçük günah işlediğinde yanındaki 'tövbe et' derse, o kişi, 'Ne işledim ki tövbe edeyim?' derse, (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.

• "İki kişi tartışınca biri diğerine, 'Gel ilme başvuralım' derse diğeri, 'Ben ilmi ne bileyim?' diye cevap verirse (âlimler) kâfir olur" demişlerdir, zira "İlmi hafife almak küfürdür" demişlerdir.

• Bir kimseye, "Kimin zürriyetindensin, kimin milletindensin, itikadda mezhebin nedir, amelde mezhebin hangisidir?" diye sorduklarında (cevabını) bilmezse, o kişinin zimmîden[199] farkı yoktur.

• Bir kimse, "Kesin haram olan içki, domuz eti gibi şeylere helâldir derse veya helâlliği kesin olan bir şeye haramdır derse (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir. Bütün dinlerde haram olup, helâl olması hikmete aykırı olan şeyin helâl olmasını arzu etmek küfürdür. Zina, livâta ve karnı doyduktan sonra yemek gibi. Fakat şarabın helâl olmasını temenni etmek küfür değildir.[200]

197 Her türlü kötülüğü işleyecek yaratılışta olan, kötü kimse.

198 Hz. Adem'i [aleyhisselâm] ve onun mesleğini alaya aldığı için hüküm böyle verilmiştir.

199 Zimmî: İslâm devleti tebaasından olan, haraç veren ve anlaşma dolayısıyla canı koruma altında olan gayri müslim.

200 Şarap önceden helâl idi, sonradan haram edildiğinden dolayı böyledir.

• (Âlimler) Bir kimsenin, Kur'an'ı konuşma ve laf arasında veya latife için kullanması küfürdür demişlerdir. Mesela, bir kimse Yahya adlı bir kişiye: يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ "Ey Yahya! Kitabı al!" (Meryem 19/12) derse (âlimler o kimse için) kâfir olur, demişlerdir.

• "Bir kimse, 'Şimdi geldim bismillâh' derse bu âfettir (büyük günahtır). Bir şeyi çok görünce, 'Allah ne yarattı' derse, (âlimler o kimse için) kâfir olur" demişlerdir.

• Bir kimse "Şimdi sana sövsem, sövmenin adını günah koymuşlar" derse, büyük günah işlemiş olur.

• Bir kimse, "Cebrâil buzağısı gibi çırılçıplak olmuşsun" derse, büyük günah işlemiş olur.

• Bir kimse Allah Teâlâ'dan başkasına yemin ederse, bu haramdır.

• Haramı işleyen mürted ve kâfir olmaz. Fakat kati harama, helâl denirse (kişi) kâfir olur.

• "Oğlumun başı için" veya "başım için" kelimelerine yemin billah eklese mesela "vallahi oğlumun başı için" derse, (o kimsenin imanında) korkulur.

KADINLARIN ÖZEL HALLERİ

HAYIZ ve NİFAS

Hayızın en kısa süresi üç gündür. En çoğu on gündür. Nifasın en azının sınırı yoktur. (Hayız ve nifas kanı) Ne zaman kesilirse gusledip namaz kılınmalıdır. (Temizlenince) Namazları kılmak ve oruç tutmak gerekir. Nifasın en çoğu kırk gün sürer.

Hayız olduğunu zannedip namaz kılmayan bir hanımın, eğer kanaması üç günden önce kesilirse, bunun hayız olmadığını anlamış olduğu için kılmadığı namazları kazâ eder. Gusül lazım değildir. Fakat üç gün dolduktan sonra (hayız kanı) kesilirse, (o takdirde) gusül alıp vakit namazını kılar. On gün tamam olduktan sonra, (hayız kanı) kesilse de kesilmese de (o kimsenin) gusledip namazını kılması gerekir.

Nifasın da kırk günü tamam olunca kanama kesilse de kesilmese de gusül alınıp namaz kılınır.

Hayız ve nifas günlerinde sarı olsun bulanık olsun hangi çeşit (renk) kan gelirse gelsin safi kan hükmündedir.

Hayzın on günü içinde veya nifasın kırk günü içinde bir iki gün kan gelmese, (o kimse hayız ve nifas kanı) kesildi zannıyla gusledilip oruç tutsa sonra kalan müddet içinde tekrar kan gelse, (bu süre içindeki) o oruçları kazâ etmek gerekir. (Hayız ve nifas kanı) Tekrar kesilince yeniden gusül lazım olur.

Eğer âdetinden (daha önceki aybaşı düzeninden veya doğumda yerleşen düzeninden) önce biterse, ancak üç günü geçmişse gusledip namaz kılar. Fakat âdeti geçmedikçe (önceki hayzının veya nifasının süresi dolmadıkça) kocası ile cimâ etmemelidir. Nifasta da böyledir.

Eğer âdetinden (önceki düzeninden) fazla sürüp kesilse, fakat on gün veya daha az devam etse hepsi hayızdır. Şayet on gün tamam olduğunda da (hayız kanı) kesilmeyip devam ederse (önceki) âdetinden fazlası hayız olmaz (özür hali sayılır). O günlerin namazlarını kazâ etmek gerekir. Nifasın kırk günü de hayzın on günü gibidir (üst sınırdır).

Ramazanda tan yeri ağardıktan sonra hayız ve nifas kesilse o gün (oruçlu gibi) yenmez içilmez, (hürmeten) imsak edilir. Fakat oruç geçerli olmaz. Kazâsı lazımdır. (Temiz halde iken) Eğer tan yeri ağardıktan sonra -ikindiden sonra da olsa- kan gelirse yenilir içilir (o günün orucu kazâ edilir). Bir kadın (özür kanı dışında) herhangi bir vakit kan görürse, namazı ve orucu bırakır.

(Hayız kanı) üç gün olmadan kesilirse, (bu kimse) o an içinde bulunduğu vakit namazının son vaktine kadar bekler. Vaktin sonunda, yine kan görürse namazı kılmaz.

Fakat kan gelmezse abdest alır, namaz kılar. Eğer yine kan gelirse yine namazı bırakır. Şayet kesilirse yine namazın son vaktine kadar bekler, gelmezse abdest alır namazını kılar. Üç gün doluncaya dek böyle yapar. Gusül lazım değildir, yalnız abdest yeterli olur.

Üç günden sonra (kan) kesilirse yine namazın son vaktine kadar bekler. Gelmezse gusleder namazını kılar, (zira üç gün dolmuştur ve hayız görmüş hükmündedir) fakat (kan yine) gelirse namazı bırakır. Kıyas üzere, on gün tamam olunca gusleder, namazını kılar, artık kan gelse de (özür sayılacağından) namaz kılar. Nifas da böyledir. Lâkin nifasta her kesilmede gusül gerekir. Bir günde kesilirse de böyledir. Eğer tan yeri ağarmadan (nifas kanı) kesilirse niyet edip orucunu tutar, şayet kuşluk vakti veya ikindiden sonra yine kan gelse o oruç (geçerli) olmaz, o günü kazâ eder.

Eğer (bir kadın) düşük yaparsa; (bebeğin) parmağı, saçı veya burnu belli ise normal çocuk doğurmuş gibidir. Şayet hiçbir yeri belli değilse nifas olmaz. Fakat üç gün ya da daha fazla kan gelirse hayız hükmündedir. Eğer hayızdan kesileli on beş gün ya da daha fazla olup da (çocuğu) düşürdü ise (durum) böyledir. Ama kanama üç günden az sürse veya hayızdan kesileli on beş gün olmamışsa görülen kan hayız değildir. Burun kanı gibidir (özür kanıdır). (Bu durumda o kimse) Namazını kılar, orucunu tutar, eşiyle cinsî münasebet kurabilir. Gusül lazım değildir.

Mesele: Vakti içinde namaz kılmadan önce hayız görülmüşse o vakit namazını kazâ etmek gerekmez. (Bu hüküm) *Hulâsatü'l-Fetva* adlı eserde, "Hayız" bölümünün ikinci kısmında zikredilmiştir.

MÜMİNİN MÜMİN ÜZERİNDEKİ YEDİ HAKKI

Müminin mümin üzerinde yedi hakkı vardır:

1. Davetine icabet etmek.

2. Hastalanınca ziyaret etmek.

3. Cenazesine katılmak.

4. Nasihat etmek.

5. Selâm vermek.

6. Bir zalimin elinden bir mazlumu kurtarmak.

7. Aksırdığında يَرْحَمُكَ اللهُ [201] demek.

Müminin Hayırlısı

Müminin hayırlısında şu beş haslet bulunur:

1. Taate (kulluğa ve ibadetlere) yönelir.

2. Faydalı ilimleri (dini ilimleri) öğrenmede istekli olur.

201 Okunuşu: Yerhamükellâh. Manası: Allah sana merhamet etsin

3. İnsanların şerrinden emin olduğu kimdedir.

4. Başkasının malına tamah etmez.

5. Ölüm için (her zaman) hazır olur.

İnsanların Hayırlısı

Bir kimse dört şeyi gizlerse insanların hayırlısı olur:

1. Fakirliğini,

2. Sadakasını,

3. Musibetini,

4. Belasını.

Cennet dört kimseyi arzu ile bekler

1. Dili zikredici olanı,

2. Hafız-ı kelâmullah (Kur'an'ı ezberlemiş) olanı,

3. Yemek yedirici (ikram sever) olanı,

4. Ramazan ayında oruç tutanı (cennet arzu ile bekler).

Dilden Düşürülmeyecek Yedi Şey

Tüm müslümanlar bu yedi şeyi dilinden düşürmemeli:

1. Her işinde besmele-i şerife okumak.

2. Her iş bitirildikten sonra 'اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ'[202] demek.

3. Filan yere gidilecekse 'اِنْشَاءَ اللّٰهُ'[203] demek.

202 Okunuşu: Elhamdülillâh. Manası: Bütün hamdler Allah'a mahsustur.

203 Okunuşu: İnşallah. Manası: Allah dilerse.

4. Bir musibet işittiğinde 'اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ'[204] demek.

5. Dilinden bir hata sâdır olduğunda, tövbe ve istiğfar etmek.

6. Dilinden,

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [205] kelime-i tayyibesini düşürmemek.

7. اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ [206] kelime-i şerifesine huzuru kalp ile gece-gündüz devam etmek.

(Şu zikre de gece gündüz devam etmelidir:)

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ

وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ [207]

---

204 *"Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz"* (Bakara 2/156).

205 Okunuşu: Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Manası: Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'na aittir. Hamd ona mahsustur. O her şeye gücü yetendir.

206 Okunuşu: Eşhedü en lâ ilâhe illallah. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh. Manası: Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem] Allah'ın kulu ve peygamberidir.

207 Okunuşu: Sübhânellâhi vel hamdülillâdi ve lâ ilâhe illallahü vallâhu ekber. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm. Manası: Allah bütün eksikliklerden uzaktır. Hamd Allah'a mahsustur. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah büyüktür. Bütün güç ve kuvvet, şanı yüce ve azamet sahibi Allah'a aittir.

ABDEST DUALARI

Abdest (başlangıcının) duası şu şekildedir:

بِسْمِ اللهِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْاِسْلَامِ

وَعَلٰى تَوْفِيقِ الْاِيمَانِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى جَعَلَ

الْمَاءَ طَهُورًا وَجَعَلَ الْاِسْلَامَ نُورًا

Azamet sahibi olan Allah'ın adıyla. İslâm dini üzere yarattığı, imana muvaffak kıldığı için Allah'a hamdolsun. Suyu temizleyici, İslâm dinini de nur kılan Allah'a hamdolsun.

Ağza su verildiğinde:

اَللّٰهُمَّ اَسْقِنِى مِنْ حَوْضِ نَبِيِّكَ كَاْسًا لاَ اَظْمَأُ بَعْدَهُ اَبَدًا

Allahım! Peygamberinin kevser havuzundan bana öyle bir kâse su ikram et ki, ondan sonra ebedî olarak bir daha susamayayım.

Burna su verdiğinde:

اَللّٰهُمَّ اَرِحْنِى رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَارْزُقْنِى مِنْ نَعِيمِهَا
وَلاَ تُرِحْنِى رَائِحَةَ النَّارِ

Allahım! Bana cennet kokusu koklat ve beni onun nimetlerinden rızıklandır. Bana cehennem kokusunu koklatma.

Yüz yıkanırken:

اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِى بِنُورِكَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ اَوْلِيَائِكَ،
وَلاَ تُسَوِّدْ وَجْهِى بِذُنُوبِى يَوْمَ تَسْوَدُّ وُجُوهُ اَعْدَائِكَ

Allahım! Dostlarının yüzlerinin nurlandığı günde benim de yüzümü nurunla ak eyle; düşmanlarının yüzlerinin kara çıkacağı günde günahlarımla benim yüzümü kara çıkarma.

Sağ kol yıkanırken:

اَللّٰهُمَّ أَعْطِنِى كِتَابِى بِيَمِينِى وَحَاسِبْنِى حِسَاباً يَسِيراً

Allahım! Amel defterimi sağ tarafımdan ver ve benim hesabımı kolaylaştır.

Sol kol yıkanırken:

اَللّٰهُمَّ لاَ تُعْطِنِى كِتَابِى بِشِمَالِى وَلاَ مِنْ وَرَاءِ
ظَهْرِى وَلاَ تُحَاسِبْنِى حِسَاباً شَدِيداً

Allahım! Amel defterimi solumdan ve arkamdan verme ve beni zorlu hesaba çekme.

Baş meshedilirken:

اَللّٰهُمَّ حَرِّمْ شَعْرِى وَبَشَرِى عَلَى النَّارِ وَاَظِلَّنِى
تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لاَ ظِلَّ اِلاَّ ظِلُّكَ

Allahım! Saçımı ve bedenimi ateşten koru ve hiçbir gölgenin olmadığı günde beni arşının gölgesi altında gölgelendir.

Kulaklar meshedilirken:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ

Allahım! Beni hak sözü dinleyip de en güzeline uyanlardan eyle.

Boyun meshedilirken:

اَللّٰهُمَّ اَعْتِقْ رَقَبَتِى مِنَ النَّارِ وَاحْفَظْ مِنَ السَّلاَسِلِ وَالْاَغْلاَلِ

Allahım! Boynumu (vücudumu) cehennem ateşinden âzat eyle. Beni zincir ve kelepçelerden koru.

Sağ ayak yıkanırken:

اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَىَّ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُولُ فِيهِ الْاَقْدَامُ

Allahım! Birtakım ayakların sırat üstünde kayacağı o günde sıratta iki ayağımı sabit kıl.

Sol ayak yıkanırken:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لِى سَعْياً مَشْكُوراً وَذَنْباً مَغْفُوراً
وَعَمَلاً مَقْبُولاً وَتِجَارَةً لَنْ تَبُورَ

Allahım! Bana katında övgüye değer bir gayret, bağışlanmış bir günah, kabul edilen bir amel ve asla zarar etmeyecek bir ticaret nasip eyle.

Abdest tamamlandıktan sonra:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

وَاجْعَلْ مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ

لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ

Allahım! Beni çok çok tövbe edenlerden, temizliğe çok dikkat eden kimselerden eyle. Beni salih kullarından ve kendilerine korku ve üzüntü olmayan kimselerden eyle.

Daha sonra semaya (yukarı doğru) bakarak:

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ أَنْتَ

وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ وَاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ[208]

duası okunur. Bundan sonra bir, iki veya üç defa olmak üzere besmele ile ' اِنَّا اَنْزَلْنَا ' (Kadr) sûresi tecvid ve tertil ile (düzgünce) okunur.

208 Okunuşu: *Sübhâneke Allahümme ve bihamdike. Eşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke lâ şerîke lek ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke.* Manası: Allahım! Seni hamd ile bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben şehadet ederim ki, senden başka ilâh yoktur. Sen teksin, senin ortağın yoktur. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem] senin kulun ve peygamberindir.

EVLİLİK

(Mümin bir kimse) Hanımı ve ailesi hakkındaki meseleleri öğrenmeli ve (ailesine de) öğretmelidir. Zira kıyamette kadınlar, eşlerinden sorulur.

Evlenmekte o kadar çok fayda vardır ki tam olarak açıklanması mümkün değildir. Faziletlerinden bazısı şöyledir:

1. Evlenen kişi dinini muhafaza etmiş olur, huyu güzel olur, kazancında bereket olur ve sünnet ile amel etmiş olur. Nitekim Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurur:

"Nikâhlanınız, çoğalınız. Muhakkak ki ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar ederim" yani Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyurur ki:

Nikâhlanınız, çok evladınız olsun. Nitekim ben kıyamette ümmetimin çokluğuyla sair ümmetlere karşı iftihar ederim."

Evlenmenin çok faydası vardır. Hepsi sayılsa fazla olur (konu çok uzar). Kişiye gerekli olan, evlenmenin bütün haklarına (sorumluluklarına) riayet etmesi. (Bunu yapabilirse) hem dünyada hem ahirette yüzü ak olur.

Bir kimse evleneceği zaman soruşturup dinine kuvvetle bağlı olanla evlenmeli. Soyu kötü olanı tercih etmemeli. Güzel dahi olsa malından ve güzelliğinden ötürü evlenmemelidir. Zira (güzellik ve mal) sonra zelil olur. Nitekim Peygamberimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyuruyor ki:

"Kim bir kadını malı ve güzelliği için nikâhlarsa malından ve güzelliğinden mahrum olur. Kim de bir kadını dini için nikâhlarsa Allah onu malı ve güzelliğiyle rızıklandırır."

Bu konuda sayılan faziletleri söylesek söz çok uzun olur. Muradımız hemen kısa bir tembihte bulunmaktır.

Kadınları fâsıklara (Allah'ın emir ve yasaklarına uymayan günahkârlara) ve kötü ahlâklı kimselere vermemelidir. Denmiştir ki hanım eşinden dört mertebe aşağıda olmalıdır: Biri yaşı, biri boyu, biri malı, biri hısmı ve akrabası.

Dört şeyde ise hanımların eşlerinden üstün olması gerekir: Güzellik, edepli olmak, huy güzelliği ve biri de haram ve şüphelilerden sakınıcı olmaktır.

Genç kızları, yaşlı kimselerle evlendirmemelidir. Bu fesada sebep olur.

(Evlenmede) Sünnet olan şudur ki, evlenilecek kimseyi sorup soruşturduktan sonra nikâhtan önce güvenilen bir hanım aracılığıyla görücü gönderilmelidir. Evlenilecek kişiyi görmede üç fayda vardır:

1. İkisinin arasında, ölünceye kadar muhabbet eksilmez.

2. Rızkında bereket olur.

3. Allah Resûlü'nün sünneti ile amel etmiş olur.

Bundan sonra nikâh yapılmalı ve nikâhtan sonra erkek tarafı kız tarafına güzel ve kıymetli hediyeler gönderilmelidir ki, (bu iki aile arasındaki) sevginin artmasına sebep olur.

Hanımların üstübeci[209] ve kızılcayı[210] yüzüne düzgün bir şekilde sürünmeleri, eşine güzel görünmelerinden ötürü câizdir ve hatta daha güzeldir. Ebüssuûd Efendi'nin fetvasında zikredilmiştir.

Gerdek gecesi yemek yemek Allah Resûlü'nün sünnetidir.

İlk gece erkeğin, gelinin iki ayağını yıkaması, o suyu (evin her tarafına) saçması Allah Resûlü'nün sünnetidir. Ve (bu davranış) evde bereket olmasına sebep olur.

(Yine ilk gece) İki rekât namaz kılıp dua etmek gereklidir ki, bu da Allah Resûlü'nün sünnetidir. Bu sünneti terketmek uygun değildir. Bu gece (gelin ve damat) her ne dua ederlerse duaları makbuldür.

Damadı görenler şöyle söylemelidir

بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ اللهُ عَلَيْكَ وَ جَمَعَ بَيْنَكُمَا بِالْخَيْرِ

"Allah Teâlâ sana mübarek eylesin. Ve senin üzerine mübarek olsun. Ve sizin ikinizin arasını hayır ile birleştirsin. Hoşça geçinin."

209 Üstübec: Tabii renksiz koku.

210 Kızılca: Allık.

"Oğullu ve uşaklı olasınız" demek cahillerin sözüdür. Bu sözde Mevlâ'dan niyaz ve temenni yoktur.

Bu geceye mahsus olan ve gayet gerekli görülen duaları okumak sünnettir. Lâkin söz uzar diye yazmadık. Bizim muradımız (kısaca) anlatmaktır. (Bu konu ile alakalı ayrıntıların) tamamını açıklasak çok (uzun) olur.

Cimâdan (cinsel birliktelikten) önce eşi ile sohbet ve oynaşmak Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi vesellem] sünnetidir. Zira rivayet olunur ki oynaşmadan cimâ etmek hanımına cefadır. Besmeleyi de terketmemelidir. Rivayet olunur ki besmele söylenmezse, şeytan onunla birlikte (cimâya ortak) olur. Cimâ âdâbı, konuyu ayrıntılı olarak ele alan eserlerde tafsilatıyla açıklanmıştır. Erbabından (işi bilen ehil kimselerden) bilgi edinilmelidir.

Cimâdan sonra uyunursa abdest alıp ondan sonra uyumalıdır. Zira bu sünnettir. Kitap hacimli olmasın diye bu kadar açıklandı. Ayrıntılarını öğrenmek isteyen âlimlere ve hocalara danışmalıdır. Sözün kısası, bütün din işlerini iyi bilip hanımına da öğretmelidir. Çünkü (erkek hanımı ve çocukları hakkında) ahirette sual olunur. Bilmiyorum demek özür olmaz.

Hanımını dinin cevaz vermediği yerlere göndermemelidir. Zira Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem] hadis-i şerifinde buyurmuş ki:

"Bir kadın güzel kokular ile namaz kılmak için mescide gitse o kadının namazı (kâmil manada) kabul olmaz. Tâ ki (evine) varıp cünüplükten gusül eder gibi yıkanıncaya kadar." [211]

211 Kadın sürdüğü kokusu sebebiyle erkeklerin şehvetini artırdığı için hem kendini hem de erkekleri günaha düşürmüş olur. Kadın yıkanıp üzerindeki kokunun etkisini gidermelidir.

Hanımların güzel koku ile camiye ve mescide gitmeleri dahi câiz olmayınca, dışarı çıkıp halka görünmesi ne mertebededir (bunun günahı ne derecedir), ona göre kıyas edilmeli, ne kadar azaba müstehak olunacağı düşünülmelidir.

Peygamberimiz [sallalahu aleyhi vesselem] bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur: *"Cennet ehlinin çoğunu fakirler oluşturur ve cehennem ehlinin çoğu kadınlardır."*

Hz. Âişe [radıyallahu anhâ] şöyle sordu: "Kadınların çoğunun cehennemde olmasına sebep nedir?"

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurdu: *"Bunlar (cehennemdeki kadınlar) belaya sabredemezler, on iyilik görüp bir kötülük gördüklerinde, o on iyiliği unutup bir kötülüğü daima söylerler. Dünya süsünü çok severler ve ahirete gayret etmezler ve çok gıybet ederler."*

Erkeklerden ve kadınlardan her kim bu sıfatlar ile vasıflanırsa ehl-i cehennemdir. Hâsılı kelâm, erkek ve hanım müminlere gereken, din ilminde gerekli şeylerin tamamını öğrenip bilmektir.

Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre bir gün Resûl-i Ekrem hazretlerinin [sallallahu aleyhi vesellem] huzuruna bir kadın gelip,

"Ey Allah'ın Resûlü! Bir erkekle evlenmek isterim, ne buyurursunuz?" dedi.

Saadetli Efendimiz buyurdular ki: *"Erkeğin kadın üzerinde çok hakkı vardır; bu hakları yerine getirebilir misin?"*

O hanım, "Ey Allah'ın Resûlü! Erkeğin hakkı nedir?" deyince buyurdular ki: *"Sen onu incitirsen Allah'a âsi olursun. Namazın (kâmil manada Hak katında) kabul olmaz."*

Kadın, "Daha var mı?" diye sorunca Resûl-i Ekrem dedi ki: *"Hangi kadın eşinden izinsiz dışarı çıksa her adımı başına günah yazılır."*

Kadın, "Daha var mı?" dedi.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi vesellem], *"(Bir kadın) Erkeğine kötü söz söylese, kıyamette dilini ensesinden çıkarırlar"* buyurdu.

Kadın, "Daha var mı?" dedi.

Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem], *"Malı olup da eşinin ihtiyacını gidermeyen hanımın ahirette yüzü kara olur"* buyurdu.

Kadın, "Daha var mı?" dedi.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi vesellem], *"Bir kadın erkeğinin malından izinsiz alıp birine verirse ve eşinden helâllik dilemezse şanı yüce olan Allah o hanımın zekât ve sadakasını (tam manasıyla) kabul etmez"* buyurdu.

Kadın, "Daha var mı?" dedi.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyurdu:

"Hangi kadın eşine söverse yahut karşı söz söylerse cehennem içinde dilinden asılır, hangi kadın çalgı çalıp söylenen yere giderse veya bir akçe verse küçük yaşından beri kazandığı sevap mahvolur ve üzerinde olan elbiseleri davacı olup, 'Bizi mübarek günlerde giymedi ve helâline karşı giymedi. Haram yerlerde giydi' deyince Hak Teâlâ [celle şânühû] şöyle buyurur: Böyle olan kadınlara bin yıl azab gerektir."

O kadın bu cevapları işitince dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu zamana gelinceye kadar kocaya varmadım. Daha da evlenmem."

Bu kez Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyurdular ki:

"Ey hanım! Evlenmenin sevabını haber vereyim, dinle.

Bir kadına eşi, 'Allah senden hoşnut olsun' derse altmış yıl ibadet etmekten iyidir.

Ve kadın eşine bir içim su verse bir yıl oruç tutmaktan efdaldir.

Kocasının döşeğinden kalktığı gibi (eşiyle beraberlikten sonra) gusül alırsa bin kurban etmişçesine sevap alır.

Helâline hile etmeden (onu aldatmadan) ölürse onun için gökte melekler tesbih ederler.

Helâliyle oynaşsa altmış köle âzat etmekten hayırlıdır.

Kocasının rızkını saklarsa (israf etmezse), helâlinin akrabasına merhamet ederse, beş vakit namazını kılıp, orucunu tutarsa, bin kere Kâbe'ye varmaktan efdaldir."

Fâtımatü'z-Zehra [radıyallahu anhâ], "Bir kadın helâlini incitse hali nasıl olur?" diye sorunca Resûlullah [sallallahu aleyhi vesellem] buyurdular ki:

"Bir kadın, eşine âsi olursa Allah'ın lâneti içinde kalır, tâ ki erkeği ile helâlleşinceye kadar.

Eşinin döşeğinden kaçarsa bütün sevabı gider.

Kocasına karşı kibirlense, Hak Teâlâ ona gazap eder.

Eşine, 'Sen benim kethüdam mısın' (âmirim misin?) derse ve, 'Senden ne gördüm?' derse Allah Teâlâ ona nimetini haram eder, eşinin kanını diliyle yalasa yine de hakkını yerine getiremez."

(Kadın), Kocasının izniyle seyahate, gezintiye çıkarsa erkeğin defterine bin günah yazılır. (Erkek) İzin verdiği için durum böyledir.[212] İzinsiz çıkan kadınları buna göre kıyas etmelidir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyuruyor: *"Yâ Fâtıma! Eğer Allah Teâlâ bir kişinin bir kişiye secde etmesine müsaade etseydi ben de kadınların kocasına secde etmesini buyururdum."*

Hz. Âişe Sıddıka [radıyallahu anhâ] şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana vasiyet eyle."

Resûlullah Efendimiz [sallallahu aleyhi vesellem] buyurdular ki: "*Ey Âişe! Ben sana vasiyet edeyim, sen de ümmetimin hanımlarına vasiyet eyle. (Kadın) yarın kıyamet gününde evvela imandan, ikincisi abdestten, üçüncüsü eşi hakkında*

212 Bir kadının yolculuğunda iki durum önemlidir. Biri gidilecek yol mesafesi, ikincisi de yol emniyetidir. Şehir içindeki seyahatler kısa yolculuğa girer. Bir kadın ihtiyaç olunca, kocasının iznini aldıktan sonra, örtüsüne dikkat ederek tek başına şehir içinde dinen mahzurlu olmayan yerlere gidebilir. Kadın bu yolculuğunu umumi vasıtalarla yaparken dikkatli olmalıdır. Yabancı erkelerle sıkışık ortamda bulunmamalı, el ve beden temasından sakınmalıdır. Kadının gideceği yer kendi şehrinin sınırlarından sonra 90 kilometreyi aşıyorsa bu uzun yola girer. Böyle bir yolculuğa yanında eşi veya mahremi bulunmayan kadının, yalnız başına yahut başkası ile uzun yolculuğa çıkması çeşitli yönlerden sakıncalıdır. Bunun için uzun yola çıkan kadının yanında kendisine hiçbir zaman nikâhı düşmeyen bir yakının bulunması istenmiştir. Bazı âlimler yol hususunda mesafeyi değil, yol güvenliğini esas almışlardır. Bu durumda bir kadının zorunlu tedavi, anne baba ziyareti veya iş için bulunduğu şehrin dışına gidecek olsa ve yanında mahrem kimse bulunmasa yol güvenliğini esas alan âlimlerin fetvası ile amel edilebilir. Burada birkaç önemli noktayı da açıklamada fayda var. Şahsî araçla gidilmeyecekse, yolculuk tanınan ve güvenilen bir firma ile yapılmalıdır. Kadının yanında tanıdığı güvenilir bir veya birkaç hanım bulunmalıdır. Bu kadınlardan birinin mahreminin olması yeterlidir. Böylece tek başına yolculuk yapma zorunda kalan hanımın, erkeklerle baş başa kalma tehlikesi bertaraf edilmiş olur ve gerektiğinde yanında bulunan hanım arkadaşlarından yardım alabileceği ortamı sağlamış olur (bk. Dilaver Selvi, *Kadın ve Aile İlmihali*, İstanbul: Semerkand Yayınları, 2009, s. 251-252).

(kendisinden) sual olunur. Hangi erkek hanımının sertliğine sabrederse, Hak Teâlâ ona Eyyûb peygamber sevabını verir. Bir hanım da erkeğinin sertliğine sabreylerse Âişe-i Sıddıka mertebesini hak eder. Bir erkek, hanımını suçsuz yere döverse, kıyamette ben ondan davacı olurum."

Üç yerde hanımını dövmek câizdir: Namazdan dolayı, yatağına gelmediğinden dolayı ve izinsiz dışarı çıktığından dolayı. Diğer kabahatlerde birkaç tembih gerektir. Eğer olmazsa azapta olmamak için (kadını kendi haline) bırakmak gerekir.

ÖLÜM BAHSİ

(Bu bölümde) ölüm hali beyan olunur:

Ey bîçareler! Siz ölümden kaçarsınız. Filan öldü ben de yanında olunca bana da ölüm gelir (diye düşünürsünüz). Veba filan mahalleye geldi diye diğer yere kaçarsınız, bu itikad da haramdır. (Bundan) sakının. (Aksi halde) imanınızı noksan edersiniz.[213]

Ey bîçareler! Nereye kaçarsınız; ölüm size vaat olunmuştur. Önce veya sonra olmaz. Âlemleri yaratan size eceliniz geldiğinde göz açıp yumuncaya kadar müsaade vermez. (Bu ömür) takdir edilenden ne fazla ne eksik olur. Hak Teâlâ emrini her ne yerde hükmettiyse, o kişi malını, evladını ve ehlini (ailesini) bırakıp o diyara gider. Toprağına varmayınca (ölüm anı gelmeyince) canın alınması emrolunmaz. Her kime ölüm vadesi gelmişse o ölür. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

213 Bu husus toplumun salgın hastalıklardan korunması ile alakalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuşlardır: *"Bir yerde vebâ olduğunu işittiğiniz zaman oraya girmeyiniz! Bulunduğunuz yerde vebâ ortaya çıkarsa, oradan da çıkmayınız"* (Buhârî, Tıb, 30; Müslim, Selâm, 98).

فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

"Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler" (A'râf 7/34).

Ölümün fazla ve eksik vakti olmaz. İnsanların eceli, doğmadan 70.770 yıl evvel takdir olunmuştur. Kişi nerede ölür, tövbe ile mi tövbesiz mi, nasıl (ölür). Hastalıktan mı, iman ile mi yoksa imansız mı gider, (bunların) hepsi levh-i mahfûzda yazılmıştır. Nitekim şu âyet-i kerimede buna işaret vardır:

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ ۚ

وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۖ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır" (Lokman 31/34).

Âlemlerin Rabbi, ölümü yarattı; sonra diriliği yarattı, ondan sonra rızkımızı yarattı ve levh-i mahfûza yazdı. Dibâce şerhinde (dipnot açıklamasında) böyle geçer.

Hak Teâlâ günde ne kadar nefes aldığımızı bilendir. Ve levh-i mahfûza (bu bilgiyi) yazmıştır. 360 melek gözetirler (buna bakarlar). Ömür tamam olunca ölüm meleğine haber verirler. Eğer hayatında Kur'an ile sabit olmuş emirlere inanıp bunları yerine getirmişsen saadet ile gidersin. Her şeyi Allah'tan bil ve ardınca feryat etme. Bu

gibi şeyler imansız gitmeye sebeptir. Neûzü billâh (böyle şeylerden Allah'a sığınırız). Günah ve hata vâki olursa tövbe-i nasuh (kesin tövbe) ile tövbe edin.

Hak Teâlâ, Azrâil'e [aleyhisselâm] şöyle buyurur:

"Dostlarımın canını kolay al. Düşmanlarımın canını güç al." Eğer (o kimse) âsi olursa, Allah'a sığınırız.

Kıyamet gününün bir günü dünya günü ile 1000 yıl kadardır. Veya âyet hükmünce 50.000 yıl kadardır. Bu konuda tefsir çoktur.

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي
يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

"Allah, gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra (bütün bu işler) sizin sayageldiklerinize göre bin yıl tutan bir günde O'nun nezdine çıkar" (Secde 32/5).

Sonra o melekler âsinin canını öyle bir azap ile alırlar ki dil ile vasfedilemez. (Böyle bir sondan) Bizi yoktan var eden Allah'a [celle celâluhû] sığınırız. Nitekim bazıları ölüm döşeğinde yay gibi o yana bu yana döner. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقاً ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطاً ﴿٢﴾
وَالسَّابِحَاتِ سَبْحاً ﴿٣﴾

"Andolsun (ruhları) şiddetle çekip çıkaranlara. Ve kolaylıkla çıkarıp alanlara. Ve süratle yüzenlere" (Nâziât 79/1-3).

Melekler azap edip birbirleriyle konuşurlar. Cebrâil [aleyhisselâm] o meleklere der ki:

"Merhamet etmeyin." Münafıkların canı burnu ucuna gelir, yine bırakırlar. Her âzasını öyle sıkarlar ki gözlerinin nuru dökülür. Nitekim Hak Teâlâ buyuruyor:

سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ

"Biz yakında onun burnu üzerine damga basacağız" (Kalem 68/16).

Melekler (o kimseye) derler ki: "Sen cennetlik değilsin. Cihanı yaratan sana gazap etti. Sana yardım edecek yoktur. Sen hayattayken yaptıklarını unuttun mu? Ey hayırsız kişi! Sana öyle azap hazırlandı ki bu azap münafıkların ve kâfirlerin azabıdır. Zira sende namaz, zekât, sadaka, fakirlere merhamet yoktu. Kendini haramdan sakınmazdın. Bütün işin fesat idi. Gıybet ederdin. Yine de Allah kerimdir, derdin. İşte şimdi azap da kerimdir."

Nitekim Hak Teâlâ buyuruyor:

كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾
وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾
إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

"Hayır, can boğaza dayandığı, 'Kimdir (bunu) iyi edecek?' dendiği, (ölmek üzere olanın da) bunun ayrılış olduğunu bildiği, bacakların birbirine dolandığı zaman, işte o gün sevkediliş, Rabb'inedir' (Kıyâme 75/26-30).

Hak Sübhânehû'dan (o münafıklara) şöyle bir hitap gelir: "Şu münafıklar bir gün dahi ölümlerini düşünmediler. Kibirleniyorlardı. Farzı, sünneti, vâcibi yerine getirmezlerdi. Şimdi benim azabımı görsünler."

Yine zebâniler[214] tırnaklarının dibinden tutup (onların) canını göğsünün damarlarından çıkarırlar. (Canını) Boğazına kadar getirip tekrar bırakırlar. (O kimselere) Yine şöyle bir hitap gelir: "Âlimler size bildirmedi mi? Kitabımızı okumadınız mı? Gafil olmayın, şeytana uymayın demedi mi? Her şeyi Allah'tan bilin demedi mi? Dünya pisliğine hırslı olmayın, Allah'ın verdiğine kanaat edin, fakir kullara merhamet edin, miskinlere yedirin (demedi mi?)

Allah öyle bir padişahtır ki sizi yarattı. Ve rızkınızı üzerine aldı. Sana O'ndan bir bela gelirse yine O'na yönel, dermanı O'ndan dile.

'Ben hekimlere para verdim de iyi oldum' deme. (Şifayı) Allah'ın yardımından bil. O senin, 'malım' dediğin de sana (verilmiş bir) emanettir. Ondan sizin derdinize derman yoktur. Helâl malın hesabını vermeye memursunuz.

Hak Sübhânehû Teâlâ sana (maldan) ne kadar takdir ettiyse alırsın. Ne maldan ne evlattan ne dosttan ne kadar feryat etsen ve hangi sahraya kaçsan kurtulmazsın. Ancak toprağın nerede ise oraya defnolursun. Ecelin gelmedikçe kimseden sana zarar gelmez. Böyle itikad ederseniz imanınız kâmil olur.

Allah Teâlâ sizi sınayıp sağlık, mal ve evlat gibi nimetler verdiğinde sevinip 'Elhamdülillâh bizim Rabbimiz bize ikram eyledi' dersiniz fakat Allah Teâlâ size musibet verse gam çeker sabretmezsiniz. Şükrü unutursunuz."

Allah Teâlâ'dan şöyle hitap gelir: "Ey meleklerim, onu tutun!" Melekler onun canını bütün kıllarının dibinden alıp yine bırakıverirler. Hiç kimse Cenâb-ı Hakk'ın azap

214 Zebâni: Cehennemlikleri cehenneme almakla sorumlu melek.

ettiği gibi azap etmeye kadir değildir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ اَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ اَحَدٌ

"Artık o gün, Allah'ın edeceği azabı kimse edemez. O'nun vuracağı bağı kimse vuramaz" (Fecr 89/25-26).

O, ölüm döşeğinde yatan kimse bu azabı görünce "Âh âh! Keşke dünyada iken amel etseydim, bugün bu sıkıntıyı çekmezdim" diye hayıflanır.

Yine o hastayı bekleyen kişilere Allah tarafından (şöyle) hitap edilir:

"Ey benim mütekebbir (büyüklenen) kullarım! İşte (şimdi) bu dostunuzu malınızı vererek kurtarınız. Dünyada benden korkmazdınız ve kitabımla amel etmezdiniz, benden gelen belaya sabretmezdiniz, benden şikâyet ederdiniz, işte bu kul azapta ve can boğazına geldi. Benim kudretimden melekler bu nidayı işitip, 'Ey Rabbim! Senin azabın haktır' diye secdeye varıyorlar. "

Nitekim Hak Teâlâ (şöyle) buyuruyor:

فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَاَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾

وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾

"Artık değil mi ki can boğaza geldiği vakit. Ve siz o zaman bakar dursunuz. Ve biz (o can çekiştirene) sizden daha yakınız. Velâkin siz göremezsiniz" (Vâkıa 56/83-85).

Sonra yine meleklere "tutun" diye nida gelir. Öyle tutarlar ki her deriden bir kıl dibi dahi boş kalmaz. 313 melek bir ağızdan haykırıp,

"Ey Allah'ın âsi kulunun canı! Gel çık teninden. Allah'tan başkalarına muhabbet ettiğinden ötürü, kibirlenip fakire selâm vermediğinden, haram şeyleri yaptığından, bâtılı hak gördüğünden, hakkı bâtıl gördüğünden dolayı bugün sana azap olacak gündür" denir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا
اَيْدِيهِمْ ۚ اَخْرِجُوٓا اَنْفُسَكُمْ ۖ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا
كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ

"O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde, melekler de pençelerini uzatmış, onlara, 'Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanızdan ötürü, bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!' derken onların halini bir görsen!" (En'âm 6/93).

O kişi meleklere, "Bir an izin verin. Aklımı başıma getireyim" deyince, ölüm meleğinin üzerinde durmakta olduğunu görür ve yapılan azapları unutup titremeye başlar. Yine o kişi ölüm meleğini görünce der ki: "Bu kadar melek azap edip dururken, sen kimsin, niye geldin?" Ölüm meleği heybetli bir ses ile şöyle der:

"Ben seni dünya yüzünden çıkarmaya gelen ölümüm (ölüm meleğiyim). Evlatlarını yetim kılar, dünyada sevmediğin akrabana malını miras ederim." O kişi ölüm meleğinden bu sözleri işitip ölecek. Bir miktar titreyip yüzünü ileri geri çevirecek. Zira alameti budur.

Buhârî'de geçen bir hadiste Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi vesellem] şöyle buyuruyor:

"Gözünü duvara çevirdiği gibi ölümü yine orada da görür." Her ne tarafa dönerse ölümü orada görür. Yine arkası üzerine döner. Ölüm meleği sert bir ses ile:

"Ben o ölüm meleğiyim ki babanın ve ananın canlarını aldım. Sen de oradaydın. Onlara ne faydan oldu? (Şimdi senin de) Bütün dostların bakıyorlar, ne fayda! Ve yine ben o ölüm meleğiyim ki, muhakkak (Allah'ın izni ile bütün dostlarının) canını ben aldım. Senden önce geçmiş olanların kuvvetleri, senden fazlaydı (ama kimse ölümün karşısında duramadı)."

Bu yatan kişi, melekler ile bu kadar konuştuktan sonra azap melekleri çekilip giderler. Azrâil'i [aleyhisselâm] heybetle gördüğü vakit (o kimsenin) aklı yok olur.

Nitekim hadis-i şerifte şöyle geçer: *"Azrâil [aleyhisselâm] sorar: 'Dünyayı nasıl gördün?' O anda ölecek kişi: 'Dünyanın hilesine aldandım, bu hale geldim' der."*

Cihanı yaratan, dünyayı bir kocakarı şekline koyar. Gözleri mavi, dişleri öküz boynuzu gibi, kötü bir koku ile gelip bu ölecek kişinin göğsü üzerine oturur. Sonra o kişinin malını karşısına getirirler. Kan ile, kahırla haram ve helâl demeyip kazandığı malı gözü önünde vârislerine verilir. Sonra malı, sahibine der ki:

"Ey âsi! Beni kazandın, gereksiz yere harcadın, sadaka vermedin, şimdi senden çıktım, istemediğin kişilerin eline girdim. (İşte o kimseler malını) Senden zahmetsizce aldılar."

Ölecek kişi bu halde iken susar, yüreği yanıp tutuşur, dört yanına bakar. Şeytan fırsat bulup imanını almaya başı ucuna gelir. O, Allah'ın rahmetinden kovulmuş şeytan elinde bir kadeh tutar. İçinde buzlu su bulunan

kadehi, hastanın başı ucunda çalkalar. Yatan kişi onu görüp işitir. İşte o zaman (amel yönünden) zengin ve fakirin hali belli olur.

Cenâb-ı Hak rızasını kazanmak isteyen, iyi kullarından eylesin. Eğer iyi biri değilsen, "Getir şu sudan içeyim dersin" ve bu, ebedî lânetlenmiş şeytanın canına minnettir. Der ki (hâşâ): "Âlemlerin yaratıcısı yoktur de." Şayet o kötü kişi ise dediğini söyler. Allah korusun, (o kimsenin) imanı gider. Lâkin her şeyde hikmet Hudâ'nındır.

O halde (sekerat halinde) olan hastanın yanında su bulundurmak gerekir. Ve sıkça ağzını açıp su vermek lazımdır. Eğer hidayet yetişir ise (o kimse) şeytana lânet edip reddeder, suyu içmez.

Süre tamam olduğunda ölecek kişi eğer mümin ise, emrolunur. Azrâil [aleyhisselâm] canını alır. 360 melek o canı Azrâil'in [aleyhisselâm] elinden alırlar. Bütün dostlarının ve sevenlerinin sûretine girerler. Cennet elbiseleri giydirip canını cennet sarayına ulaştırırlar. Sonra yine canı derhal meyyitin yanına getirirler.

Eğer imansız gitmiş ise 360 cehennem meleği, cehennemden katrandan kara zakkum yaprağı getirirler. O imansız çıkan cana sarıp derhal cehenneme iletirler, yerini gösterip yine yanına getirirler.

Bir kişi âkıl bâliğ olduktan sonra dünyada ne kadar yaşarsa ve isyan edip tövbesiz giderse neûzü billâh (Allah bizi korusun) bu cezaları görür. Kıyamette (rezil) rüsva olur. Cehennem onun gideceği yerdir. Allah'tan hidayet erişmez veya Hz. Muhammed'in [sallallahu aleyhi vesellem] şefaati nasip olmazsa böyledir.

Masumların (Günahsız Çocukların) Ölümü

Bu bölüm, masumların ölümünü beyan eder.

Günahsız bir çocuk hasta olup ölüm döşeğine düşerse cennet makamı olan makam-ı illiyyîn yani cennet onun makamı olur. 360 melek gelir, karşısında saf saf olup dururlar. Derler ki:

"Ey masum! Müjde olsun sana! Bugün öyle bir gündür ki, geçmişte ölmüş olan analarını, dedelerini ve cümle komşularını Hak Teâlâ'dan dileyeceğin gündür." 100 melek onun başına bir şefaat tacı giydirir, 100 melek aşk tacı giydirir, 100 melek gayret ve kuvvet gömleğini giydirir, 60 melek de gözünün perdesini ve hicabını kaldırır. Bütün perdeler kalktığında (o masum çocuk) Hz. Âdem'den [aleyhisselâm] beri gelmiş geçmiş müminlerin babalarını ve atalarını görür. Onların bazısı için azap hazırlanmış olduğunu görünce ağlar, haykırır ve titrer. Bunu bilmeyenler can çekişiyor sanırlar.

Sonra can alıcı melekler gelirler, şefaat tacı ve gömleğini giymiş ve gözünün perdesi kalkmış bu masumu görünce canını almaya güç yetiremezler ve derler ki:

Ey masum çocuk! Âlemlerin Yaratıcısı sana selâm eyledi ve buyurdu ki:

"Ben onu yarattım; yine bana gelsin, zira o can emanetini ben verdim, yine bana versin. Bunun mukabilinde de ona cennet ve didarımı (cemâlimi) vereyim. Eğer inanamazsan yüzünü çevirip göklerden tarafa nazar et, görürsün" dediklerinde masum da nazar edip melekleri ve Allah Teâlâ'nın cemâlini müşahede eyler. Sevinir, cuşa gelip (manevi galeyana gelip) titrer ve kükreyip kızarır. Sıçrar döşeğinde can vermeye atılır. Yine o (masum) azap içinde olan ecdatları gözüne ilişince tekrar canını vermez.

Melekler derler ki: "Ey masum, niçin canını vermezsin?" Masum şöyle der:

"Ey melekler, Cenâb-ı Allah'a rica edin. Anne baba ve dedelerimi bana bağışlasın."

Melekler der ki:

"Yâ Rabbi! Bu masum ile bizim halimiz sana malumdur." Allah Teâlâ şöyle hitap eder:

"İzzetim hakkı için (onları) bağışladım." Yine melekler,

"Ey masum! Müjdeler sana. Hak Teâlâ onları affeyledi. Bütün isteğini kabul etti ve onların günahlarını bağışladı" deyince masum sevinir. Bu halde iken Hak Teâlâ cennetten iki hûri gönderir. (O hûriler) Annesi ve babası sûretinde gelip kollarını açarak derler ki:

"Ey bizim oğlumuz/kızımız! Bizimle gel, biz cennette sensiz olamayız."

Sonra cennet elmalarından bir elma çıkarıp masumun eline verirler. "Al oğul" derler. Elmayı koklarken Azrâil [aleyhisselâm] kendisi gibi sevimli bir masum sûretine girer, bu halde iken onun canını alır. Bir rivayette ise elmayı koklarken canı elmaya yapışır. Ölüm meleği canını elmadan alır. (Bu rivayetlerin) ikisi de doğrudur.

Sonra melekü'l-mevt (ölüm meleği) o canı alır, (o masuma) gökleri seyrettirip (onu) cennete götürür. Orada yeşil zebercetten bir sahra vardır. Masum oraya gelince "Beni buraya neden getirdiniz?" diye sorar.

Melekler,

"Ey günahsız çocuk! Kıyamet yeri çok tenhadır. (Cennetteki) Bu sahrada 70.000 rahmet pınarı vardır. Resûl-i Ekrem'in [sallallahu aleyhi vesellem] (kevser) havuzunun ba-

şında durup nurdan bardakları doldur. Baban ve annen kıyamet yerine geldiğinde bu bardakları su ile doldurup onlara verirsin. O gün onları yakalayıp bırakmayasın ki cehenneme gitmesinler, azap ve ceza görmesinler. Zira sizin duanız Hak Teâlâ katında makbuldur. Ve cuma geceleri yeryüzüne inersiniz. O vakit Allah'ın selâmını ümmet-i Muhammed üzerine serpersiniz ki böylece, kabirde azap görenlerin azapları def olur. Onların üzerine nur yağdırırsınız ve onların şükür beratını Hak Teâlâ'ya getirirsiniz" diye tembih ederler.

Günahsızların canlarına bu makamları seyrettirdikten sonra melekler, canı tekrar getirip meyyitin başının ucuna koyarlar. Tâ ki namazı kılınıp, kabre girip, sorgu ve hesabı alınıncaya kadar o can kabir üzerinde durur.

Eğer anne babası tövbesiz ölürse kıyamette oğulları ile aralarında bir perde olur. O masum anne babasını bulamaz. Birbirlerine hasret kalırlar. Bâliğ olmadan (kulluktan sorumlu tutulma yaşına gelmeden) önce ölen çocukların hali böyledir.

(Müslüman) Hanımların Ölümü

Bu bölümde (müslüman) hanımların ölümü beyan edilir.

Bir hanım lohusalıktan, hamilelikten, vebadan, karın ağrısından (verem gibi rahatsızlıktan) dolayı öldüğünde veya kocası kendisinden hoşnutsa, öldüğünde cennet melekleri gelir, (Önünde) saf saf dururlar. Ona izzet ve ikram ile selâm verirler. Derler ki:

"Allah'ın sevgili şehide câriyesi! Gel çık, neylersin dünyada? Senden Allah Teâlâ razı oldu. Ve senin bu

hastalığını bahane edip (gerekçe kılıp) günahlarını bağışladı. Sana cenneti ihsan etti. Gel emanetini (canını) teslim et."

Kadın bu mertebeyi görüp canını vermek istediğinde dört yanına bakıp, "(Allah Teâlâ) Benimle dostluk edenleri bağışlayıp rahmet etsin, sonra teslim edeyim" deyince, melekler ricasını Cenâb-ı Hakk'a arzedeler. (Bunun üzerine) Allah Teâlâ'dan şöyle hitap gelir:

"İzzetim hakkı için bütün dualarını kabul ettim."

Melekler bu durumu (o kadın) hastaya müjdelerler. Ondan sonra ölüm meleği 120 rahmet meleğiyle birlikte gelir. Yüzlerinin nuru arşa çıkmış, başlarında taç ve arkalarında nurdan elbiseler, ayaklarında altın nalinler ve yeşil kanatları vardır. Ellerinde cennet yemişleri ve misk kokuları ile gelip izzet ve ikram ile selâm verirler ve derler ki:

"Alemleri yaratan Allah, sana selâm eyler ve cennetini verip habibi Muhammed'e [sallallahu aleyhi vesellem] komşu eyler, Hz. Âişe'ye [radıyallahu anhâ] arkadaş eyler."

Kadın bu konuşulanları işitip, gözünün perdesi açılınca iman ehli hanımları görür. Günahı olup azap edilenleri de görür. "Onların günahlarını bağışla Rabbim" diye niyaz eder. Cenâb-ı Hak'tan şöyle hitap gelir:

"Ey hanım kulum! Bütün istediklerini verdim, ver emanetini (canını). Habibimin (Hz. Muhammed Mustafa'nın) hanımı ve kızı seni bekliyorlar."

Bu hitabı işitince canı titrer, elleri ve ayakları atılır ve terler döker. Can vermek üzere iken iki melek gelir. Ellerinde ateşten birer çomak bulunur. Biri sağ yanında ve biri sol yanında dururlar. Şeytan aleyhillane (Allah'ın lâneti üzerine olsun) gelir ve,

"Bundan bize fayda yok. Ama yine de bir göreyim" diyerek elinde süslü bir tabak içinde buzlu su getirir. Bu suretle gelip suyu gösterir. O melekler kovulmuş hilekar şeytanı görünce elindeki tabağı kırarlar. Kadın bunu görüp güler. Ondan sonra hûri kızları ona mücevherden kâse ile kevser şarabı verirler, o da içer. Cennet şarabının lezzetinden canı sıçrar kâseye tutunur. Ölüm meleği canını kâseden alır. Melekler hep bir ağızdan,

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

"Biz Allah içiniz ve yine ona döneceğiz" (Bakara 2/156) derler. O canı alıp bütün gökleri (ona) seyrettirip cennete götürürler. Makamını gösterip ardından yine başı ucuna getirirler.

Elbiselerini çıkarıp saçını çözdüklerinde can bedeninin başı ucuna gelir ve der ki:

"Ey yıkayıcı! Yavaş yavaş yıka. Zira tenim Azrâil pençesinden gayet zahmet çekmiştir, sarsılmıştır."

Ve teneşire geldiğinde yine,

"Suyu sıcak etme, tenim çok zayıftır. Beni bir an önce elinizden halas edip çıkarın, rahat olayım" der.

Yıkayıp kefene sardıklarında bir miktar durup yine şöyle der:

"Bu cihanı son görüşümdür. Hısım ve akrabamı göreyim. Onlar da beni görsünler, ibret alsınlar. Yakında onlar da benim gibi olacaklar. Ardımdan feryat etmesinler. Kur'an ile ansınlar, unutmasınlar ve miras için çekişmesinler ki kabirde azap görmeyeyim. Cumalarda ve bayramlarda beni unutmasınlar."

Ondan sonra (mümin hanım) musalla taşı üzerine konunca can şöyle seslenir:

"Hoşça kalın, ey benim oğlum ve kızım, anam, babam! Bunun gibi bir ayrılık günü yoktur. Hasret (kavuşma) kıyamete kaldı. Elveda olsun size, ey ardımca gözyaşı dökenler!"

Namazı kılınıp omuza alındığında yine şöyle seslenir:

"Beni yavaş yavaş, sarsmadan götürün. Eğer niyetiniz sevap kazanmak ise bana zahmet vermeyin. Sizden Allah Teâlâ'ya hoşnutluk götüreyim." Sonra kabir kenarına konduğunda yine,

"Görün benim ahvalimi de benden ibret alın. Şimdi beni karanlık yere koyup gidersiniz, ben amelimle kalırım. Bu anları görüp vefasız dünyanın hilesine aldanmayın" der.

(Müslüman hanımı) Kabrine koyarlar, can başı ucuna gelir. Asla bir ölüyü telkinsiz koymasınlar.

Allah Teâlâ'nın emriyle, meyyit (ölü) kabirde uykudan uyanır gibi uyanır, görür ki bir karanlık yerde. Kölesine veya hizmetçisine, "Bana mum getirin" diye seslenir fakat asla cevap gelmez. "Kalkayım" der iken, elleri toprağa gelir. Başı tabut tahtasına dokunur. "Ben ölmüşüm" dediğinde kabir yarılıp iki sual meleği gelir. Ağızlarından yalın (dumansız) ateş saçarlar. Burunlarından siyah dumanlar çıkar.

Onun yanına gelip sorarlar:

"Rabb'in kimdir, dinin hangi dindir, peygamberin kimdir?" Cevap verirse melekler onu, Hak Teâlâ'nın rahmetiyle müjdeleyip gider. O vakit hemen kabrin sağ ta-

rafından bir pencere açılır, ay sûretli bir kişi çıkıp yanına gelir. Bu hanım bakıp memnun olur ve, "Sen kimsin?" diye sorar. O kişi şöyle cevap verir:

"Ben senin dünyada sabrından ve şükründen hâsıl oldum, kıyamete kadar sana yoldaş olacağım."

Mazlumların ve Sabırlıların Ölümü

Bu bölüm, mazlumların ve sabırlıların ölümü hakkındadır. Mazlumların ve sabırlıların ölüm şekli aynıdır. Birini anlatayım. Diğeri de ona benzer.

Garip de iki türlüdür. Biri uzak memlekette kalıp yanında akrabası ve dostu bulunmayan kimsedir. Biri ise kendi mekânındadır ama fakir diye kimse tenezzül edip yanına gelmez. Bunlar da gariptir ve (ölürlerse) şehiddirler.

Yaşlılık iki türlüdür: Biri, altmış yaşını geçmiş olup, beş vakit namazını terketmeyen kimsedir. Bu kişi ölürse şehiddir. Yoksa namazı, niyazı (duası) olmayan (kimse ölürse) şehid değildir. Kâfirlerin elinde esirken ölen de şehiddir.

Bu kişiler ölüm yastığına baş koyduklarında gök kapıları açılır. Yere o kadar melek iner ki hesabını ancak Mevlâ bilir. Ellerinde nurdan taç ve elbiseler olur. O kişinin canını izzet ile davet ederler. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً
مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb'ine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr 89/27-30).

Şu kişi de şehiddir: Yüzünü dergâh-ı izzete (Alah Teâlâ'nın manevi huzuruna) döndürüp,

"Ey benim mâbudum! Ömrüm boyunca senin yüce zatından başkasına ümit bağlamadım. Ve kimseye boyun eğmedim. Dünya hilesine aldanmadım, ancak senin yüce zatına ümit bağladım. Şu anda senden ümidim, bütün ümmet-i Muhammedi bağışlamandır" diye dua ve niyaz eder. Bu (şekilde dua ve niyazda bulunan) da şehiddir.

O has melekler mümini (cennet) elbiselerine sararlar. O zaman Cenâb-ı Hak'tan şöyle bir nida gelir:

"(Onu herkesten) Önce cennete götürün. Zira dünyada namaz kılardı. Misafiri sever, suçları bağışlardı. İstiğfar eder ve kendini (her türlü maddi ve manevi kirlerden) temiz tutardı." Nitekim (Allah Teâlâ Kur'an'da şöyle) buyurur:

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

"Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever" (Bakara 2/222).

Ve (o kul) beni çok zikrederdi. (Kur'an'da:)

وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَثِيراً وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ

"Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et" (Âl-i İmrân 3/41) diye buyrulur.

Ve (o kul) peygamberlere ve devlet başkanlarına itaat ederdi. (Allah Teâlâ Kur'an'da şöyle buyurur:)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülü'l-emre (idarecilere) de itaat edin" (Nisâ 4/59).

Böyle kullarımı cennete koymaya söz verdim. (Orada) Daima, ebediyen kalsın. Ben böyle kullarımdan razı oldum. Nitekim Allah Teâlâ Kur'an'da şöyle buyurur:

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ
عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ أَكْبَرُ ۚ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. (Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur)" (Tevbe 9/72).

İnsanın iki omzunda dünyada iken yaptığı hayır ve şer işleri yazan melekler derler ki:

"Yâ Rabbi! Bizi dünyada bu kuluna vazifeli kıldın. Şu anda da izin ver, bu kulunun canı ile göğe çıkalım."

(Cenâb-ı Allah'tan) İzzetli bir hitap gelir:

"Siz onun kabrinin yanında durun; tesbih ve tekbir edip bana secde edin. Sevabını o kuluma bağışlayın." Onlar da kıyamete kadar zikir ve tesbih edip sevabını o kulun defterine yazarlar.

Kâfirlerin Ölümü

(Bu bölüm, kâfirlerin ölüm halini açıklar.)

Kâfir ölüm yastığına başını koyunca, ölümü esnasında gözünün perdesini kaldırırlar. Hatta cenneti karşısına getirirler. Bir güzel sûretli melek gelip der ki: Ey kâfir, gel müslüman ol, yoksa azap çekersin." Kâfirin dini bâtıldır,

müslümanın (ise) dini haktır. (Melekler o kâfire şöyle der:) [215]

اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

(Haydi kelime-i şehadeti söyle.) "Kâfir dininden hak dine girdim. Cennet ve cehennem hak, sırat hak, terazi hak, Kur'an hak ve Kur'an'ın içinde bildirilenler gerçektir. Müminlere namaz, oruç, zekat haktır (farzdır)" de.

Ey kâfir, benim ile bu hak kelâmları söylersen müslüman olursun. Ve Allah Teâlâ senin küfründen (dolayı sana ceza vermekten) vazgeçer. Bu kişi cennetteki makamları ve hûrileri görür.

Kâfir cennete bakar. Altından ve nurdan köşkleri görür. İçindeki ay sûretli hûriler der ki: "İslâm'a gel, kıyamete kadar karşında (hazır) duralım." O melekler kâfir kimseye imanı telkin ederler.

Bir saat geçinceye kadar imana gelmezse bırakıp giderler. Bu defa lânetli şeytan, bir papaz sûretine girerek gelir. "Ey filan, sana gelenler şeytan idi, sakın dininden dönme, o gördüğün makamlar şimdi senindir" der.

O anda yüzünü çevirip şeytana meylederse, cennet makamları kapanır, cehennem makamları açılır. Ateşten dağlar gürleyerek gelir. İçinde katırlar gibi akrepler ve çiyanlar (yılanlar, kertenkeleler) vardır. Hadis-i şerifte, *"Muhakkak cehennemde katırlar gibi akrepler vardır"* buyruldu.

Bunun üzerine zebâniler haykırıp ateşten kamçılarla ona vururlar. Her birinin ağızlarından ateşler çıkar, burun-

215 Okunuşu: *Eşhedü enlâ ilâhe illellah. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh*. Manası: Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi vesellem] Allah'ın kulu ve peygamberidir.

larından dumanlar çıkar. Boyları minare gibi, dişleri öküz boynuzu gibidir. Gök gürültüsü ve şimşek gibi haykırırlar. Haykırdıkça ağızlarından ateşler (dumanlar) çıkar.

Kâfir, bunların seslerinden titreyince yüzünü şeytana çevirir. Görür ki şeytan da korkup kaçmış. Arkasından zebâniler onu kovalarlar. "Be mel'un, sen Allah'ın meleklerine şeytan diyorsun" diyerek yıldırım misali yetişirler. Şeytanı arka ayağından tutarak yere öyle vururlar ki yer yarılıp içine geçer.

Bu sefer kâfire haykırıp "Ey kâfir, o meleklerin gösterdiği makamlara inanmadın; fakat mel'unun sözüne inandın, gör öyleyse halini" diyerek boynuna ateşten zincirler takarlar. Ayaklarını baş taraftan döndürür, sağ elini sol göğsüne sokup, sol elini sağ göğsüne sokarak arkasından çıkarırlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur:

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾
فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ

"Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, sıcak suya sürüklenecekler, sonra da ateşte yakılacaklardır" (Mü'min 40/ 71-72).

Kâfir kimse avazı çıktığınca bağırır. Zebâniler (onu) çağırıp, "Ey kâfir! Şimdiden sonra (iman) makbul değildir. Küfrün galiptir (kâfir oldun)" diyerek dilini ensesinden çeker, gözlerini çıkartırlar. Çeşitli acı veren azap ile (o kâfirin) canını alıp cehenneme atarlar.

Bu hallerden Allah Teâlâ'ya sığınırız.

Mızraklı İlmihal, İslâm dininin esaslarını ve prensiplerini ortaya koyan, her seviyeden insanın anlayacağı bir üslupla yazılmış kısa ve öz bir eserdir. Alışılagelmiş bir ilmihal sistematiğine sahip olmasa da; iman, ibadet ve ahlak kurallarının hayatın ayrılmaz bir bütünü olduğunu ifade eden, kendine özgü bir konu sıralaması vardır.

Osmanlı döneminde mahalle mekteplerinde başlangıç seviyesinde okutulan Mızraklı'nın, birçok kimse tarafından okunup ezberlenmesi, selis ve akıcı üslubu ile alakalıdır.

POZİTİF
ISBN 978-605-4214-66-2
9 786054 214662